

**Dictorum fere omnium, quae de sacramentali verborum
coenae interpretatione, & plerisque aliis partibus doctrinae de
coena Domini, citari ex veteribus scriptoribus solent,
explicatio**

<https://hdl.handle.net/1874/388972>

DICTORVM

FERE OMNI VM: QVAE
DE SACRAMENTALI VER-
borum Coenæ Interpretatione, & ple-
risq; alijs partibus doctrinæ de Coena
Domini, citari EX VETERIBVS

SCRIPTORIBVS solent :

EXPLICATIO

PER CHRISTOPHORVM PE-
*celium, Theologiae Doctorem & Professore[m]
in Ecclesia & Schola Bremensi,*

Ad confirmandum pium lectorem in
vera & indubitata sententia scripturæ sa-
cræ, & Ecclesiæ Orthodoxæ veteris :

Et ad defendendam Appendicem Tra-
ctatus de Coena : In qua testimonia Patrum
insigniora de Sacramentali locutione in
verbis Coenæ, collecta, & ubi opus
fuit, explicata sunt.

Quam HERMANVS HAMELMANVS libello fu-
tilissimo (cui Titulum ineptè fecit : *De Depra-
uatione, fraudulentia, impostura, falsitate O-
Christ. Pez, & omnium Sacramentariorum*)
temerario & stolido conatu op-
pugnare aufusest.

BREMÆ, Typis Bernhardi Petri. 1792.

VICTORVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

RE OMNIVM

INDEX PRÆCIPUARVM
matarum, quæ in hoc libro
tractantur.

- IN** Præfatione ad D. Grunrodium, de petulantia multorum in conuitijs spargendis contra Orthodoxos
 De Hunij recenti scripto.
 De Selneckeri factoribus, quos post mortem suam reliquit.
 De Hamelmano, quis sit, & cur respondendum ei fuerit.
 Scopus Appendicis, quam Ham. Tractatum integrum de Cœna præteriens, oppugnandam sibi sumsit. Pagina. 1. 2. 3. 4.
 Calumniosa accusatio Hamelmãniaca duplex: quasi appendix non OMNIA PATRVM dicta: & quasi NON BONA FIDE citata contineat 4. 5.
 Propositio bipartita Responsionis oppositæ Hamelmano. 5. 6.
 Quæstiones Hamelm. de capitibus controuersis in articulo de Cœna, & earum explicatio. 6. 7.
 Refutatio primæ accusationis Ham. de dictis patrum non omnibus citatis. 1. 2. 3. 4. 7. 16. 119.
 Refutatio alterius accusationis: Et Confirmatio: Quod singula dicta patrum optima fide citata sint in appendice de Sacramentali verborum Cœnæ interpretatione: pag. 8. vsque ad p. 15. & sigillatim in explicatione singulorum dictorum, toto libro sequenti.
 Quod Ham. factò ipso reum se demonstrat eorū criminum, de quibus falsò alios accusat. p. 2. 6.
 9. 27. & passim toto libro.

INDEX

Explicatio dictorum qua de Cæna Domini citantur ex Patribus in hoc libro.

Ignatii dicta ex Theod.

Ad Rom.

Ad Ephes.

P. 20.
22.
23. 24.

Iustini Martyris

Contra Tryphon.

In Orat. ad Anton.

27.
28.

Clementis Alexandrini. Ex lib. 2. pædag.

Irenæi ex lib. 4. & 5.

31.
pag. 32. 33. 34.

Tertulliani ex lib. 4. contra Marc. p. 47.

Ex lib. de Resurrect.

Ex Apologet.

Ex lib. de Orat. pud. iud.

Cypriani ex epist.

Ex serm. de laps.

Ex serm. de C. D. 59. 61. 62. & 93.

45.
48.
50.
P. 51. 52. 53.
54. 55. 56.

Origenis ex hom.

Dionysij Alex.

Synodi Nicenæ.

Dionysij Arcop.

Eusebij Emisient

Eusebij Cesar.

Basilij

Athanasij.

Hilarij.

Ephrem.

Hesychij.

Arnobij.

Iuenci Poëta.

57. 58.
57.
71. 73.
74. 75.
75. & deinceps
79. 80.
82. & deinceps 100
81. 95. 101
85
85
86
86
86
Chry-

INDEX.

Chrysoſtomi ex hom. 83. ſuper Matth.	87
Ex hom. 45. ſuper Ioh.	88
Ex hom. ad Antioch.	89
Ex lib. de dig. ſac.	89
Ex hom. ad Pop.	89
Super 2. Corinth. vlt.	90
Hom. 51. in Matth.	99
Hom. 13. ſuper priorem ad Cor.	90
Hom. 2. ad Pop. Ant. & de diuit. & paupert.	91
Hom. 24. ſuper priorem ad Corinth.	91
Ex hom. 3. ad Ephes.	92
Ex Hom. de prod. Iud.	92
Hom. 5. de Philog.	92
Ex opere imperf.	92
Ex Comment. ſuper Pf. 22.	96
Ex hom. 17. ad Heb.	96
Ad Cæſ. Mon.	96
Niffeni ex Orat. 1. de reſurr. Chriſti	100
Macarij ex hom.	102
Nazianz. in Orat. ad Ciu.	103
Ex Apolog. fuga.	97
Ex ſerm. 2. de Paſchate	104
Ex ſerm. in laudem ſoror.	98
Ex 1. Orat. in Iulian.	104
Ex Orat. de Athan.	105
Ambroſij de ijs qui imit.	107. 112
Ex lib. 4. de Sacram.	108. & deinceps.
Ex lib. de poenit.	111
Super 11. ad Corinth.	111
Super Lucam.	112
In hiftoria Theodoſij.	112
Hieronymi ſuper Matth.	114
Super Marc.	114
	Ad

INDEX

Ad Hedib.	113
Super Esaiam	116
Super Lucam	116
Contra Iouin.	117
Super Malach.	117
Super Sophon.	117
Ad Ruff Mon.	117
Super Corinth.	117
Helychij super Leuit. 120. & deinceps.	pag. 94. 127.
Augustini super Psalm.	128. 129. 130. 146.
	94. 128. 130. 142. 143
In Iohan.	94
De vera inuoc.	123
Ad Bonif.	124
Ad Euod.	124
Contra Adim.	125
Contra Faustum.	126
De fide ad Petrum.	128
De peccator. mer.	130. 131
Ex sentent. Præsp.	132. 136
Ex serm. ad Infant.	137
Ad Ianuar.	138
Lib. de Catechif. rud.	138
Contra adu. leg.	139. 141
De verb. Apost.	139. 142. 143
Contra Petil.	139. 141. 143.
De verb. Dom.	140
De temp.	140
De adu. Domini	141
Ad Iulian. Com.	142
De Ciuit. Dei	144
Contra Don.	144
Ad frat. in Ex.	144
De pœnit.	144
Theodoretæ ex Dialog. 148. & deinceps.	Super

INDEX.

Super priorem ad Corinth.	155
Cyrelli super Iohan.	153
Gelasij	165. 166
Leonis	167. 179. 180.
Gregorij	180. 181
Bedæ	167. 168
Bertrami	169. & deinceps.
Paschasij	173
Bernhardi	175
Lanfranci.	181

Exempla Calumniarum Hamelmani.

De Corpore Christi affixo certo cæli loco	p. 19
Quasi simpliciter negetur ab Orthodoxis, quòd Eucharistia sit caro Christi	21
In deprauanda sententia verborum Theod. B. de corpore remoto à pane Euchar. quantum à terra cœli remotum est.	22
De nuda figura panis : & nudis signis	47. 62. 98
De præsentia Corporis in vniuersum negata in C. D.	107. 109
Quasi per ascensionem literaliter intellectam tollatur prorsus communio corporis in cœna.	84. 98
In deprauanda sententia Orthodoxorum de adoratione carnis Christi.	91
	P. 154

Exempla PARADOXORVM

Hamelm.

Quòd Patrum dicta non possint esse testimonia, si explicatio addatur.	17
Quòd vna eademque forma prædicationis sit, in verbis	bis

INDEX.

- bis* Euangelistæ: Verbum caro factum est. 28
 Quòd panis simpliciter sit Corpus Christi. 19. 150
 Quòd corpus Christi, non quidem localiter, sed ta-
 men corporaliter insit in pane. 132
 Quòd corpus Christi substantialiter coexistat ad lo-
 cum panis 39
 Quòd corpus C. propriè loquendo in manu ministris
 sit, & in os communicantium ingeratur 54. 87
 116. 174. 175
 Quòd corpus C. CONTINEATUR in panis sub-
 stantia 33
 Quòd Sanguis Christi substantialiter contineatur in
 calice. 33
 Quòd nulla ratione comestio fieri possit à nobis-
 quàm ore. 109
 Quòd res non solum terrena, sed etiam cœlestis, ore
 corporis percipiatur. 34. 36. 78. 100
 Quòd impij ipsius corporis Christi participes fiant
 propriè loquendo 42. 67. 68. 70. 117
 Quòd altaria necessariò retinēda sint in Eccle. 78. 99
 Quòd ipsissimo corpore & S. Christi, Caro & Sanguis
 noster alatur. 29. 40. 44. 46. 116.

Exempla inscitie & oscitantie

Hamel.

- In particulis sicut & sic perperam interpretandis 28
 In particulis: Non tam, quam. 64
 Verum & figuratum opponit, tanquam contraria. 21. & 22
 33
 Vocabula typi & archetypi confundit
 Typum opponit antitypo, perinde vt Christus & An-
 tichristus sint contraria. 99

Exempla ineptiarum Hameliani.

INDEX.

- In mouendis quæstionibus dissimilibus, partim ambiguis, partim alienis à proposito, quoties respondere ad argumenta non potest. 24. 30. 72. & passim in toto libro.
- In digrediendo ad ea, quæ controuersa non sunt. 25. 26. 33. 46. 48. 57. & passim alibi.
- In cumulandis dictis vnius authoris quæ eandem sententiam continent. 33. 43. 52. 80. 96. & passim alibi.
- In probatione deferenda neganti, quam omnes norunt affirmanti incumbere. 26. 36. 94. & passim alibi.
- In temeraria negatione eorum quæ clarissimè extant in patribus. 30. 94. 96. 97. 102. 149. & passim alibi.
- In reprehendis aut eludendis ijs, quæ optima consequentia inferuntur ex dictis authorum. 21. 30. 35. 39. 40. 45. 51. 52. 63. 71. & alibi passim.
- In reiiciendis pro libitu, quæ refutare non potest 35. & passim in toto libro.
- In postulanda probatione eorū, quæ per calumniam Orthodoxis tribuit. 36. 55. 76. 80. 84. 98. & alibi passim.
- In telis contra seipsum afferendis. 22. 31. 49. 50. 55. 81. 83. & passim toto libro.
- In argumentis Orthodoxorum prætereundis silentio, ad quæ respondere non potest. 21. 41. 59. 60. 72. 73. 98. 107. 108. 133. 147. 178.
- In dictis patrum, quæ de spiritali communionem corporis loquuntur, ad oralem Manducationem detorquendis. 104. 150. 159. & alibi passim.

INDEX.

- In ijs quæ sacramentaliter dicta sunt, ad literam accipiendis** 44. 50. 52. 53. 54. 55. 59. &c.
- In compellatione nobilissimi viri D. Grunrodij cõties ingeminata** 46. 56. 58. 61. 71. 73. 84. 87. 93. 98. 113. 119. 134.
- In prouocatione subinde repetita ad Electores, Principes, Comites, Nobiles, Doctores, pios & Christianos omnes.** 46. 47. 56. 93. 98. 113. 119. 134. 145. 146. 154. & passim alibi
- In postulanda Orthodoxorũ condemnatione & electione ex Ecclesia Bremensi ante causæ cognitionem: compellatis peculiariter Archiepiscopo & Capitulo Bremensi.** 178. 183.

Materia obiter tractata & explicata in libro sequenti.

- Collatio vnionis person. & Sacramentalis** 66. 70. 169
- Collatio verbi & sacramentorum** 37. 38. 39. 49. 77
- Mutatio Sacramentalis** 66. 100. 110
- Vnio nostri cū Christo corporalis & spiritualis** 100
- Communio C. C. citra mixtionẽ cū nostris corp.** 88
- Sacramenta tantum in vsu sunt Sacramenta** 74
- Cum pane sumi corpus, quomodo sit intelligendum** 77
- Præsentia Christi non ad panem, sed ad hominem ferenda** 78
- Aliud est loqui de præsentia KOINONIAS: aliud de præsentia quo ad situm loci** 19. 84. 91. 114. 133
- Sursum corda** 91
- Dicta patrum, quæ expressè continent negatiuam oppositam orali manducationi corporis proprie loquendo** 93. 94. 95
- ἄρτολα ἰεσσα, quam re ipsa uetetur Hamel.** 99

INDEX.

Nobilissimi viri Iohannis Munsteri honestum nomen arrosam ab Hamel,	78. 99
De Philippo Melanthono, quem probri loco obijcit Hamel, discipulis illius	43
De sententijs Patrum à Philippo Melanthono colle- ctis.	108. 109
De Sententia Philippi in causa Sacramentaria	177.
Historica de Alberto Hardenbergio.	177
De Iodoco Glaneo.	189

Finis Indicis.

AD

AD VIRVM CLARISSIMVM D. OTTONEM
A GRVNROD, NOBILITATE
generis, doctrina, virtute, ac dignitate
præstantem, Illustriss. Electori Palati-
no à Consilijs.

ΠΡΟΒΟΛΩΝΤΟΣ

CHRISTOPHORI PEZELII
Theologiæ Doctoris & Professoris in Ec-
clesia & Schola Bremensi.

PROdierunt superioribus
aliquot mensibus tota plau-
stra conuitorum, contra Or-
thodoxos passim locorū, post-
quam Illustriss. Elector Sa-
xon. re & nomine CHRISTIANVS: Et
fortissimus heros IOHANNES CASIMI-
RVS, Electoratus Palatini Administrator,
(quorum memoria in benedictione perpetua
erit) ex hac fragili vita ad æternam Dei &
electorum consuetudinem euocati sunt.
Nam ut mortuo leoni etiã Viliss. animalcu-
la insultant, & Ἰσὺδὸς πρὸς τοὺς πᾶσι ἀνὴρ ἔσται
αὐτοῖς: secundum prouerbiū grecum: Sic
extinctis his nutricijs Ecclesiæ, aduersarij ve-
ritate

ritatis impunè Orthodoxis conuictari, & bel-
la contra veritatem instaurare, eamq; vel
tandè opprimere se posse putarunt. In quorū
extremo tamè vehemèter errāt: Nā vt præ-
clare Arnob. cōtra gentes scribit, Suis illa
cōtēta est virib^o: nec spoliatur vi sua, etiā si nul-
lū habeat vindicē: imò si linguæ omnes cōtra
faciāt, contraq; nitātur. Nominatim verò ex
nundinis proximis vernis Francofortensibus
trium scriptorculorum charta aduersus me
prodierunt Huvij, Selnecceri, Hamelmani.

Ex quibus Aegidius Hun D. tant a animi
impotētia fuit, vt seueriss. interdictū Illu-
striss. Principis sui D. Wilhelmi Landgrauij
Hassia, violādū sibi potius existimavit, quàm
chartas suas ad defensionē Vbiquitarij do-
gmatis comparatas, intra parietes priuatos
continere vellet: quibus suo tempore re-
spondebitur, Deo iuante: Etsi vel solus il-
le anagrammatismus, quem popularis illius
poëta, ex nomine, (Ægidius Hūnius) fecit, re-
spōtionis vice esse queat, HVI NVGAS VENDIS!

Selneccerus autem ματτα δυσφωκας vi-
ta hac excedens, quid nisi factorem instar
felis fugientis reliquit? Cuius fœdita-
tem, vt spōte sua abominātur viri boni, sic
responsione

responsione ulteriori indignā arbitror : tūm,
ne videar cum umbris luctari velle, tūm, quia
ad priora scripta mea, quae pro defensione
veritatis & causae publicae Selneccero oppo-
sui, nihil prorsus ille in putidis chartis su-
is attulit, quod ad rem causamq; pertineat :
De quo non dubito prouocare ad omnium et-
iam inimicorum meorum iudicia, si qui con-
ferre mea cum ipsius scriptis voluerint.

Nec verò aut tibi, aut alijs, quibus illè
notus fuit, mirum videri potest, quòd mā-
nifesta virulenti odij sui aduersus veritatem
doctrinae orthodoxae, & meam, & veterum
meorum Collegarum, Inprimisq; praestantissimi
Domini Peuceri nostri famam & existimationem,
vestigia relinquere in postremis illis chartis
suis voluit, Cùm qualem se erga Acad. Witteb. (ex quo post accepta
isthuc insignia Doctoratus in Theologia, altero
statim anno, cum hostibus Academiae
coniurare coepit) praeberit, publicè omnibus
constet.

Et extat etiam nūm Oratio illa, quā memi-
nimus in solenni designatione Rectoris A-
cademiae in tēplo arcis recitatā esse anno 71.
17

In qua hæc verba sunt de Selneccero :

Nuper ab aduersarijs Flaccij, vt haberi
voluit, atque ita de stercore huius, quasi sca-
rabæorum soboles, exiit PARVVS FLACCIVS,
qui metuit, ne Cuculus non haberetur, nisi
matrem deuorare moliretur, à qua, postquam
tesseram ad externos, & sýmbolum comun-
tionis, quæ ei nobiscum intercederet arctis-
sima, & quoque bolû Ornamentorum sum-
morum, accepit, statim intrauit in eum Sata-
nas: Vt ex eo tempore habeat eum hæc schola,
& collegium nostrû ISCARIOTEN ALTERVM,
qui primus, ad Deum & homines fide vio-
lata & veritate prodita, accusare librum
collegarum suorum ausus est: vt hostes vete-
res nostri hoc idem facere possent atrocius,
Si domestici nobis non parcerent, atque ita
præter funem & suspendium nihil ei desit, vt
Iscario ici proditoris exemplum compleat,
sed sit IVDAS ALTER INSVSPENSVS.

*Sed relinquamus sanè Selneccerum iu-
dicio Domini.*

*De Hamelmano autè mirari te suspicor:
& quis ille sit: & cur responsione eum ego
dignatus fuerim: eamq; ipsam responsionem,
cur ad te potissimum mittam.*

*De singulis pauca ad te: quem grauiori-
bus negocijs assidue occupatum esse scio. Ac
de*

de primo quidem, non tam meam, quam Pe-
tri Warenburgij Altkirchensis commemora-
tionē recitabo: Qui ut breuiter ob oculos po-
neret, quid ipse, quid alij de Hamelmano
sentirent, iudicarentque, hanc Prosopogra-
phiam ex Salomone desumptam, Epigraphice
loco suis in eum scriptis prefixit: Vir im-
probus graditur ore peruerso, annuit oculis
terit pede, digito loquitur, peruersitate menti
machinatur malum, atque omni tempore dis-
sidia ferit. Ac ne temerè descriptionem hanc
ad Hamelmanum accommodasse videretur:
in praefatione, qualem eum ex scriptis, &
moribus, & consentiente omnium fama de-
prehenderit, his verbis refert: Scripta eius
inquit, ingenium hominis non tantum in-
gniter confidens & maledicum esse ostendit,
sed æquè etiam ignarum & stolidum, vt non
dubitem computandi artem ei notiore esse
(poculis enim admodū addictum esse aiunt)
quàm scribendi. Quòd sit autem homo per-
frictæ frontis, *μεγαλοφρονος*, Sycophanta, alieni-
rator, qui se quotidie in quorumuis etiam per-
regrinorum & ignotorum familiaritatem ac
conuiuia insinuet, & vltro ingerat, vt cum il-
lis potiter, iam dudum à pluribus audiueram.
Passim etiam, Thraasonem magniloquum, sed

sed pecus interim Arcadicum rudens, Theologum inscitum, scriptorem impudentem, ~~et~~ temerarium, disputatorem ineptum, conuitiatorem petulantem, prauaricatorem malitiosum vocat, *Et talem reuera esse exemplis plurimis demonstrat*, qui ut Iesuitæ, Romani Pontificis: Sic ipse, Iacobi Andreae & Selnecceri & similium stercorea legat, & linthenda suis propouat: qui fumum pro igne, pondum pro nummo, misericordiam pro pipere venditet: *Qui vix quid controuertatur, vel approbetur ab aduersarijs suis, intelligat: qui pios quosuis Doctores, Magistratus, Ecclesias, Vrbes, regna accusare simul & damnare audeat: qui insigni arrogancia in libellis suis omnes se aduersarios suos vicisse iactitet: qui in sermone ad alios, seipso litigatore, seipso agonotheuta, seipso iudice sententiam de se pronunciet, seipsum coronet, seipsum victorem declaret: Qui ut chartas & imperitorum aures impleat, plaustratorum detruncatorum ex patribus couehat, ceteras colligat, & velut pannosus mendicus uariam consuat, vel à se non intellecta, vel perpetuis allegata, vel malitiosè deprauata: qui seipsum aërem, quam aduersarios feriat: qui idem sanire secum putet: qui instar arietis præfractis fibris Corneas in capite, in mente obstinatiam tanquam callum gerat: qui omnia*

sua agat, tam minimè θεολογικῶς, ut non Licentiatum, sed insensatum Theologiæ censeri merito possit.

Verum dies me deficiat prius, quàm elogia Hamel. omnia colligam, quibus ante annos complures tanquam notis proprijs, non falso sed verè insignitus est à VVarenburgio. Qui cum non modo in controuersijs Religionis, præclarè exercitatus esset, sed etiam in arte Medica excelleret, nihil prætermisit, quamdiu susperstes fuit, quod ad monendum ac corrigendum Hamel. spectaret: Si forte ut Medicus, ad agnitionem quasi morborum, sic vitiorum suorū (is enim primus ad sanitatē gradus est) adducere eū, & velut helioboro propinato purgare cerebrū eius posset.

Sed, & ipse in eo sanando frustra laborauit, & quotquot, senem iam Hamelmannum propius norunt, magis eum desperatum existimant, quàm ut ad Sanitatem mentis rediturum putent.

Cum tali ergo (quæ sua scripta, quæ facta suatalem esse probant) miraberis haud dubiè, nobiliss. D. Grunrodi, quod certamè mihi esse velim, quod chartas eius responsione dignas esse iudicem.

Ego verò, cum anno abhinc decimo tertio
primum cum optimo & integerrimo viro D.
Videbramo nostro p. m. à Senatu ampliss.
Reipub. Bremensis vocatus, huc veni: mox ab
Ham (quem nec oculis videram, neq. verbo
villo offenderam) atrocibus iniurijs læcessitus
sum, ut tunc quidem, sub initium mei in hac
Ecclesia ministerij, necessario mihi responden-
dum fuerit, ad depellendas illius calumnias,
quibus conciones meas Dillerb. de Cæna Do-
mini, tantum non hereseos accusauit, &
ad vindicandam meam ac veterum meorum
Collegarũ innocentiam (quorũ exilijs & ca-
lamitatibus ita insultabat, ut apostasias etiã
ac perfidia teterrimũ crimen nobis scelerata
obyceret) deniq. & ad Reipub. huius ho-
nestissimã famam & existimationem defen-
dendam, quam ille (propter complicem su-
um Iodocum Glaneum iustis de causis hinc
remotum) Thersita in morem petulanter in-
scriptis suis traducebat.

Ex eo tempore multas ipsius iniurias alias
toleraui: indignum ratus, qui cum conten-
derem amplius, posteaquã, doctrina & actio-
num mearũ integritatem vniuersã Ecclesiã
defendendam proposuissẽ.

Sed & nunc silentio ulciscendam improbitatem illius putassem, nisi malitia destituta, prostitutaque impudentia ipsius cogerent me respondere scripto eius maledico, quod Selneccero inscripsit, canus ut ait, Canis, vel ut alij concinnius legunt, Canis Canis, quodq; Selneccerus, ut Tubingæ imprimetur, perfecit: cui titulum ille prescripsit: De Impotuita, fraudulentia, deprauatione, atque fallitate D. Christ. P. & omnium sacramentatorum, in citandis atque allegandis testimonijs Patrum, authore Hermanno Hamel Theol. Licentiato.

Ab hoc titulo exorsus, quem quidem in fronte cuiusq; pagine perpetuò repetit: similibus atq; etiam atrocioribus conuijs librum totum repleuit, Quibus etsi conscientia mea bonitate fretus, haud magis afficiet quam canum degenerum latratu praterentes affici solent: respondendum tamen propter alios putauit. Nam & honestas requirit, ut famam quisq; tueatur, praesertim criminum falso accusatus, quae in ministro Ecclesiae minimè ferenda sunt: Et pietas est, causae publicae & Ecclesiae, ad quam

illa propriè spectat, rationem habere. Erat
olim in formula iuramenti Attici hoc per-
scriptum, ut cuius quisq; iuraret se pro sa-
cris vel solum, vel cum alys pugnaturum
esse. Quanto magis in Ecclesia pietatis est
pugnare pro veritate, eamq; vindicare con-
tra aduersarios?

In hac verò, quæ de sacro sancta Cæna
Domini tot iam annos Ecclesiam exercet con-
trouersia, cum nemo non ad veteris Ecclesiæ
Orthodoxæ testimonia recurrendum esse in-
telligat: sententia sanè horum, ut vera, ut
genuina, ut incorrupta, ut perspicua in Ec-
clesia extet, tantò magis annitendum est, quò
facilius tota causa (ut grauissimè rectissimeq;
iudicauit D. Philippus) ex veteribus con-
tendi diiudicariq; posset, si libido conten-
dendi abesset, & veritatem multi serio qua-
reren.

Admittit autem Hamelm. veteres scri-
ptores in hac causa iudices: Sed eorum di-
cta atque testimonia ex cerebro suo arctino
iudicat, & natia sententia illorum negle-
git, sibi ipsi palmam de ijs dat: Mentiendo,
sibi totum chorum Scriptorum veterum
patrocinari:

patrocinari: Contra verò calumniando, m-
tilari, corrumpi, deprauari, testimonia pa-
trum ab Orthodoxis, cum non certe magis
faueant Hamelmano patres, quam Chryso-
stomus illi fauebant, quos pro se testes allegauit
erat, De quo Galenus scribit, eum ab illis
quos testes citarat, proditum esse.

Orthodoxa verò sententia, quã impugnat
Ham., apertè astipulari Orthodoxos scripto-
res veteres, & res ipsa clamat, et ante oculos
est omnium, qui veritati potius cedere, quã opi-
nioni antecepta pertinaciter insistere volunt.

Quod ut meo quoque loco ostenderem, ca-
pitè Hamel. de hac re mouit: non tam mea
quam aliorum causa (si qui insanis balatibus
arietis istius turbari potuerunt, hanc parmã se-
rine procacitati eius obijciendã: & sententiã
veterum explicandã: meãque innocentiã (quod in-
nullus vetat) defendendã esse putavi. profer-
tim cum Licetiosi Licetiati istius ea sit audacia
et proteruia, ut Illustr. Electores, Principes, Co-
mites, Barones, Nobiles, Doctores, Christiani
omnes, in tota Germania multoties compellerent
ut indicta causa sententiã contra me ferat.

Denique, ut in extrema scripti sui parte Re-
vocat

verendis, quoq; atq; Illustris. Archiepiscopū
Bremens: Præpositum, Decanum, Seniore,
& Canonicos ceteros, insigni amentia, con-
iuncta cum pari impudentia, impellere co-
netur, vt me ex Ecclesia Bremensi, tanquam
hæreticum eijciant, vt lupum arceant, colle-
gas etiã meos, vt hircos expellant. Hanc enim
viã opprimẽde veritatis facilimam, hanc vi-
ctorie spem sibi certissimã pollicetur, imita-
tus veterũ hæreticorũ exempla, qui cùm ad-
uersarios suos scripturis, argumentis, ratio-
nibus vincere non possent, violentorum con-
siliorum auctores principibus fuerunt, vt
verberibus, exilijs, cædibus illi mulctarentur,
quos oderant.

Quod cùm in hac ora Saxonie ante annos
triginta aduersus Albertum Hardenb. quoq;
tentatũ & obtentũ, in sinu suo suauiter vi-
deat Hã. (et si hospite eo Brema benigno olim
usus, nõ solũ in mensa victu, sed etiã in Mu-
seo, studijs & cõsilijs ipsius liberaliter fruẽs)
spem concepit fore, vt si non euentus, saltem
conatus similis, in me ac collegis meis hinc
eijciendis, novam materiam gaudij ipsi præ-
beat: oblitus Psalmi illius: Desiderium im-
piorum peribit.

Cũ

Cum autem appendicem mei de Cæna Tractatus ante triennium editi (in qua fideliter testimonia Scriptorum veterum de Sacramentali verborum Cæna interpretatione, collegi, & ubi opus fuit, explicavi) quã solam Hamel. oppugnandam sibi sumsit : (Nam ad Tractatum ipsum, utpotè scriptum methodicum, respondere se posse, planè diffidit) tuo ante hac nomini, Integerrime Domine Grunrodi, inscripserim : haud alium mihi Patronum accersendum nunc quoq; existimaui : Cui defensionem Appendicis illius, atque testimoniorum antiquitatis explicationem uberiolem inscriberem ac dedicarem, quã te : Qui & potes iudicare de tota controversia & ut amici officium mihi præstes, haud dubio voles etiam, hoc meum, cum adversarij scripto conferre, ut postquam ex collatione mutua, integritatem meam in citandis atq; explicandis veterum testimonijs penitus perspexeris, Illustriss. tuo Principi, Electori Palatino, & alijs viris prudentibus, calumnias Hamelmaviacas demonstres meq; non tantum à crimine falsationis Patrum, (quod falsator Hamelman falsissimè mihi obijcit)

objicit) sed etiam à suspitione eius criminis
parges.

Id quod eò ardentius abs te peto, quòd &
Illustriss. Principem tuum Electorem Pala-
tinum nominatim inter ceteros compellat,
& ad te, tuamq; conscientiam tredecies ad
minimum, in vno hoc scripto suo ultrò pro-
vocat Ham: Quasi tuo iudicio submittens:
vter nostrum maiori fide testes veritatis pro
veritate allegarit. Deum oro, ut Illustriss.
Principem tuum, & te, virtute sua protegat,
benedictione augeat, & quàm diutissime ad
gloriam sui nominis, & bonum Ecclesie sue
conseruet incolumes. Bene & feliciter
vale. Brema Mense Iulio 1592.

IN
HERMANNVM HAMMEL
MANNVM FLACCII ILLY-
rici emissarium.

PEZELIOMASTIGEM.

FAMA est, Illyricum (cùm se victū esse doleret
Confectumq; tuae magne Philippe manu)
Cū gemitu fremituq; furentē ac saeva rudentem
Sub Stygiū tetto regnum equitasse Capro:
Huic, eques ardenti Flacius detentus Auerno,
Impetrat ad superas posse redire plagas,
Vt sanctū nomē, sanctamq; Melanthonis vmbra,
Cultoresque virtū discipulosque petat.
Quos inter, titulū ex merito hūc vix vnus & alter
Sustinet, & famam scriptaque sancta fouet.
Ante alios (Phœbe velut ignes ante minores)
Emicat excelso pectore PEZELIUS:
Sapiaggreditur Caper hūc, noua cornua sumēs,
Miraque occultans Calliditate CAPRVM:
Nam, licet Illyrico Stygioque nocentior exstes
Fœtore, angue, luto, peste, vapore, lupo;
Fœdior & Scyllis, fœdaque immanior Hydra,
Sæuior & Lapithis sæuior & furijs:
Ceū genium lucis tamen assimilare laborat
Cū ficto Satanas occupat ore pios:
Sic, caper vt turbet Christi sacra pura professos
Quos vehit alato fama perennis equo:
NOMINE Veruecem, ac villis mentitus ouillis
Fœtore, & cornu se probat esse CAPRVM
Incestatque

Incestatque auras, aures, arasque, naresque
Perfrictaque petit fronte feritque bonos:
Nam, si te ignoras ipsū Hammelmannē, volestque;
Pelle sub AGNINA dissimulare CAPRVM,
Pelle sub Agnina (inquā) anguino felle nocere,
Mendaci imponas vt pietate viris:
PEZELII hæc responsa legas: discesque; quod ipse
Ipse ILLE-HIRCVS eras Illyricique CAPER
Nec facile vltius scriptis aut voce lacesses
Insignem meritis, & pietate virum:
Sed prope cognosces nihil hoc sub sole libellis
Dulcius esse suis, stultius esse tuis.

Martinus Andreae facieb:

IN EVNDEM.

ERgo velut Theseus Ariadnes fila secutus,
Dum Labyrintheas itque reditque vias,
Sustulit e medio Cretensis monstra Tyranni
Semibouemque; virum, semiuirumque; bouem;
Sic quoque; sic nostri THESEVS clarissimus xui
Et decus, & sancti gloria rara Chori,
Pezelius sacrum filumque; stylumque secutus,
Quæ trahit ipse Deus, quæ regit ipse Deus,
Conficit (en) monstrum, dubio genitore creatū
Siue vir ille fuit, seu CAPER ille fuit
Conficit (en) monstrū veri cui lumen ademptū
Semi caprumque; virum, semiuirumque; caprū

Quid mirū est? patres Hermānū adeo vsque; crepare
Si monstrum hoc dubij progeniere PATRES.
Isaques Gruys Eriſon.

PHALÆVEVS IN EVNDEM
LYCENTIATVM
ORTHODOXOS ET
PRÆSTANTES VIROS
Ecclesiâ exigendos & expellen-
dos vociferantem,

CVM quondã alloquio vteretur ipsæ
Brutæ adhuc pecudes, duellaq; essent
Mutua inter oues, Luposque, tandem
Conuenisse LVPI feruntur agnos,
Rogantes, vigiles vti ac fideles
Tollere è medio velint Molossos,
Tum demum aureolam coire Pacem
Possè, Amicitiamque tum futuram
Sinceram, solidamque, candidamque,
Iuratam, stabilemque, feruidamque.
Sic & cum Macedo, satus Philippo,
Athenas sibi subiugare vellet,
Culpam dissidij sui, Atticæque
Vrbis atque odij feri, ac nefandij
Causam, existere Rhetoras ferebat:
Quos inter, Celebres erant Lycurgus,
Et Demosthenicæ loquela Suadæ
Hos proinde sibi dari petebat:
Nam si consilij bonis decissent
Aetæo populo, atq; ciuitati,
Nec illi monitis suis præiten,

Septabat habere, quod volebat
Tyrannus Macedo, genus Philippi.

Sic noster quoq; sic Lycentiatus
Samelmannus ouis sub innocentis
Blando nomine, subq; villo ouillo
Occultans rabiem LVPI rapacis,
Sumpturusq; Lycentiam irruendi
LVPINA feritate sacrum in agmen,
Et cum complicibus suis cruentis
Immani ruditate sæuendi

In sanctos ouium greges piarum,
Surgit, & ducibus pijs, virisq;
Magnis, Egregijs, bonisque passim
Quorum CONSILIIS VIRÈT VIGETQUE
(Christi Ecclesia causa Christiana:)
Est auctor, meritos bene vt ministros,
Doctos, eximios DEI ministros,
Claros, magnanimos, & eloquentes,
Templis eijciant: scholis, suisq;ue
Cunctos sedibus, ædibusq;ue pellant:
Sic Reges simul & greges scelestus
Sic pessundare se potesse Leges
Ipsas pro libito suo arbitratur,

Verum si sapiunt Greges, & ipsi
Reges, nonne Lycentiam hanc retundent?
Et Lycaonium LVPI furorem
Compescant merita seueritate?
Abigentque Pijs LVPOS ab agnis?

Non-

Nonne ipsum aut Isqueo, aut lacu, rotâue
Aut tollent gladio Lycentiatum,
Canem, & CANVM asinum Lycentiatum,
CANOS atq; animos Lupi æmulantem
LVPINA feritate sæuientem :
Ut fiat rabido e Lyco Lycambes,
LVPâ & sacrificio satus salace,
Rudens atq; furens Lycentiatus,
Aut fiat potius, quod est, fuitque
HA-mel-MANVS, & ipse fato HAMANVS,

Conuenit Hermannum, quem Iaua Lycentia
vexat,

De genetrice LYCE nomé habere, LYCONE

Pierre de Barlaimont.

ERRATA.

Pagina 13. lin. 4. à fine, lege *Quid autem Theod.*
 p. 17. l. 3. à fine, lege *tensum.* p. 19. l. 17. *Cœnam.*
 l. vlt. *Meus.* p. 22. l. 21. ad hanc d. p. 26. in schol.
affirmanti. l. 8. à fine *controu. non sunt.* p. 29. l. 19.
liquidæ. p. 41. l. penult. *esus carnis.* p. 53. in schol.
præstigæ H. cæ. p. 62. l. 1. *quem cum.* l. 2. *eis est.*
 p. 64. l. 6. *Carni Christi.* p. 65. l. 8. *quàm compo-*
tationum & crapulæ. p. 66. in schol. l. 4. *essentiam*
Sacr. p. 68. l. 7. à fine, *harum min.* l. vlt. *in vnam*
essent. p. 69. l. 5. *Hæc solis fid.* p. 73. l. 9. *non*
habent. p. 79. l. 4. à fine, *memoriæ.* p. 80. l. 16.
 l. 1. *dem.* p. 84. l. vlt. *citauerit.* p. 85. l. 15. *quod*
 p. 96. l. 17. *in Sacramento.* p. 97. l. 12. *allegari.* p.
 111. l. 17. à fine, *an verò & organo.* p. 117. l. 12. à
fine, ad figur. p. 123. l. 8. à fine, *pertineant.* l. 3. à
fine, ad quendam mirabilem. p. 129. l. *manducari.*
 p. 136. l. 9. *ad quam pr.* p. 144. l. 7. *sit aut quia.*
 p. 156. l. 1. *vnionis intelligit.* p. 165. l. 1. *cū nullū vn-*
quam. p. 167. l. 4. *vnam hoc.* p. 174. l. 7. *hanc*
eius, perp. p. 181. l. 5. *sanguinem illius.* p. 183. In
 schol. *Illud Psalmi.* p. 184. l. 8. à fine *extortz: ad*
quam.

THE [illegible]

[The following text is extremely faint and illegible due to the age and quality of the document. It appears to be a list or a series of entries.]

Raditur in scholis puerilibus ex Plinio vulgaris Regula: Szpè ad TITVLVM libri respiciendum esse. Quam si Hammelmanus (qui se profitetur Theologiae Licentiatum) didicisset puer : aut si in pueritia eam edoctus , jam senex ad vsum transferre voluisset , superledere sanè (*praesertim, ut scribit, senex emeritus*) labore isto potuisset : Quo (neglecto ac silentio prorsus obruto *Tractatu integro de Cœna Domini* ante triennium à me edito) Appendicem huius saltem, hoc titulo adiectā : *Testimonia veterum scriptorum insigniora, de Sacramentali verborum Cœnae interpretatione* : Conatu temerario , & infelice oppugnare ausus est.

Regula de titulo libri sape inspiciendo.

Ham. tractatum integrum de C. D. ne attingere quidem ausus, in appendicem saltu calamum stringit.

Nam cum titulus Tractatui praefixus monere illum potuisset, ut si quid in controuersie totius explicatione desideraret, eum ipsum tractatum (vtpote methodo certa comprehensum, & formis argumentorum Dialecticis, ceu metis inclusum) refutare potius conareretur. quam pagellas, *ἐπιταξάμενος* Ios loco adiectas, canino dente arroderet : nihil ille quidem, quod tractatui opponeret, proferre potuit. In magna vero, qua sibi pro licen-

Ham. facto ipso se reum ostendit eorum criminum, de quibus falso alios accusat.

tia sua arrogare haud veretur, autoritate, magnas nugas agendo, in appendicem, neglecto rursus titulo, copias & machinas suas omnes couertit, molitione profecto ridicula, & successu tali, vt quæ alijs, in inutilissimarum suarum chartarum inscriptione falso objecit, eorum criminum in tota scriptone sua, verè se Reum esse apertè demonstrat, nimirum *Imposturæ, fraudulentiae, deprauationis, atq; falsitatis* (hi enim sunt ipsius flosculi) in citandis atq; explicandis Orthodoxorum patrum testimonijs admittæ.

Titulus appendicis, scopum eius libelli euidenter demonstrat.

Mihi verò in Appendice illa propositum non fuit, omnium scriptorum veterum dicta, quoquo modo ad doctrinam de Cæna Domini pertinentia corradere, & in vnum quasi Chaos confundere: Sed de vna hac parte controuersiae, testimonia patrū afferre, *quæ est de Sacramentali Verborum Cæne interpretatione.*

Epilogus appendicis similiter scopum eius libelli ostendit.

Id expressè ac nominatim præ se fert Titulus appendicis, his ipsis verbis, non modo in frontispicio, sed etiam in altera pagina, quæ mox præfatione sequitur, expressus. Ostendit idè Epilogus appendicis istius: Ea dicta ex partibus recitata esse, quæ apertè ostèdant, *Verè Ecclesiã Verba Cæne Sacramentaliter intellexisse atq; interpretatam esse.* Quò pertinent etiam loca continuò ascripta, *Ex Epistolis Philippæ ad Brestium, & Albertani Hardenbergium,* quæ

quæ sicco pede præterijt Hammelman, in plerisque alijs à me citatis dictis veterum repetendis ac corrupendis nugacissimus.

Sed & in tractatu ipso de Cœna Domini aliquoties à me repetitus atque inculcatus est scopus pagellarum istarum, quas oppugnandas sibi delegit Hammelmanus, Cùm enim pag. 61. dixissem: *In Ecclesia Sacramentalem verborum Cœnæ interpretationem antiquissimam, & patribus qui ante initia Papatus vixissent, omnibus sine exceptione vsitatam fuisse, nominatim sum pollicitus, me sub finē tractatus recitaturum esse insigniora quædam Ecclesiæ veteris testimonia, quæ lectorem attentū evidentissimè conuincant, semper in Ecclesia Orthodoxa vsurpatam fuisse interpretationem Sacramentalem verborum Christi.*

Idē rursus in Epilogo seu conclusione tractat^o pag. 367. repetij. Deniq; & in ipsa citatione dictorū ex patribus, quoties addo: hūc ad finē ea à me recitari, *vt cōstet scriptores veteres verba Cœnæ Sacramentaliter interpretatos esse.*

Verū neglecto hoc toties repetito atque inculcato scopo scriptionis istius appendicis, præclarus hic Theologiæ Licentiatus, toto libello suo calumniatur, quod ea tantum, quæ in appendice recitavi, patrum testimonia allegarim, non cetera, quæ ad alias partes doctrinæ de Cœna domini spectant.

En igitur imposturam: En fraudulentiam: En

In tractatu
reijcitur ad
appendicem
Recitatio te-
stimoniorū
de Sacr. in-
terp. Verb.
Cœnæ.

Conclusio
tractatus,
scopum ap-
pendicis rur-
sus demon-
strat.

Calumnia
Ham. perpe-
tua cōtra ap-
pendicem,
quod non o-
nia dicta pa-
trū de Cœ-
na in se con-
tineat.

En deprauationem: En falsitatem, non à me sed Hamelmano commissam. Qui vt in lectione Patrum præclarè videatur versatus esse (quos se ante annos quadraginta legisse gloriatur, oblitus fortè (vt senum memoria apud resin pati vulgò dicitur, puerilis illius dicti, Les gere & non intelligere, negligere est) ex libro quodam suorū collectaneorū (què ante multos annos edidit, & nūc à blattis & tincis absumptum esse metuit) dicta scriptorū veterū magno nūmero profert, neq; ignota mihi, Dei beneficio, neq; à me vnquam negata, & ab Orthodoxis plurimis iam pridè meliori fide, quā ab Hamelmano factū est, collecta, & in clasles certas distributa. Ad id verò, quod mihi in appendice Tractatus ostendere propositū fuit non pertinentia: Ideoq; à me de industria certoq; consilio omissa, atq; prætextita, ne aliena intempestiuè miscerem.

Et audet tamè consciētia meā appellare à Teo utraque iste, & dictatoris personā sibi arrogas respondereme iubet, cur dicta Patrū, quibus ipse librum suum suffarsit, omiserim ac præterierim. Audet Illustriss. Electores ac Principes, generosos comites, viros nobiles, Rerūpub. gubernatores, Christianos omnes, quibus Salus æ. cordi sit, compellare, vt ex inepta & temeraria ipsius accusatione agnoscat, atq; pronūtiēt, me vel Patres nunquā legisse, vel dolosè præterisse, quae ipse in mediū afferat. Huic accusationi, quā in omnibus

Gloriatio

Ham. Thra-
sonica de le-
ctione patrū.

Cur non o-
mnia dicta
patrum de
Cœna in ap-
pendice col-
legerim.

Accusatio

Hamelma-
niaca cum
atroci iniu-
ria cōiuncta.

paginis repetit, subinde & alteram addit falsissimam: Me illa ipsa quoq; dicta *quæ allegārim, corrupisse ac deprauasse.* Et vt sit gnauiter impudens, postulare quasi iure suo audet, vt *Reuerēdis. atq; Illustris. Archiepiscopus & quos Capitulares vocat, Metropolitana Ecclesiæ Bremensis, me tanquā Hæreticum ex Ecclesia Bremensi propterea eiciant.*

PROPOSITIO SEQUENTIS
Responsionis bipartita.

Quo, cū ab hoc monstro hominis (ex arietem enim & viro compositū nomē gerit) atrocius dici nihil potuerit: Neq; in hæreseos crimine quenquā, nisi de errore pertinaci conuictus sit, patientē esse deceat: Considerent mecū lectores, qui in hæc nostra incidēt: an dolus aut hæresis, mihi à quoquā, nedū Hamelmano isto obijci, hæc ob causā possit ac debeat, quod in *appēdice Tractatus de Sacra Cœna non omnia dicta patrum recitauit*, quæ non de Sacramentali verborū Christi interpretatione, de qua isthic agendum mihi fuit, sed de alijs partibus doctrine de Cœna differūt, quæ ab instituto meo, eo quidē in loco remota fuerūt: Itēq; an in *ijs, quæ recēsui dictis, quidquam demōstrare Hamelman possit, vel mutilatū, vel sensu à patrum sententia alieno, à me citatum esse.*

In hoc velut cardine disputationis, cū 2-
serba illa & Theologo indigna infectatio

Duplex status accusati-
onis Hamel-
maniæ.

Scopus duplex respon-
sionis sequē-
tis,

Hamelmaniaca hareat: Si calumniam
de fraudulentia in citandis, aut deprauandis Patribus
dictis depulero: Contra verò, si intra me-
tas, quas circumdederam mihi ipse, conti-
nere me debuisse ostendero: si sententiam
patrum nativam me retinuisse probauero:
an non ipsius Hamelmani *imposturae, fraudes,*
depravationes, falsitates (quas in titulo libri
sui, & singulis paginis crepat) in omnium le-
ctorum oculos sese vltro ingerent.

RESPONSIO AD Quæstiones Hamelmani de controuersia Cœnæ.

Tria Capita
totius con-
trouersia de
Cœnæ, in
Tractatu co-
piosè expli-
cata.

Scripsi in Tractatu pag. 45. Controuersi-
am de Sacra Cœnæ, remotis calumnijs, vni-
uersam contineri his tribus capitibus: *Quo-
rum vnum sit, non de veritate, sed de sensu atq; in-
tellectu Verborum Christi:*

Tria Capita
totius con-
trouersia de
Cœnæ, in
Tractatu co-
piosè expli-
cata.

*Alterum non de ipsa præsentia Christi, & com-
munionem Corporis eius in vsu legitimo Cœnæ, sed de
modo præsentia & communionis:*

Hamelmani
quæstiones
quatuor cõ-
prehensæ in
tribus Capiti-
bus recitatis.
Pag. 3. & 4.

*Tertium non de Manducatione, sed de modo
manducationis Corporis Christi.*

De singulis seorsum & copiosè egi in Tra-
ctatu integro, nec aliud præterea in quatuor
suis quæstionibus Hamelman affert, quod
tribus istis capitibus non sit cõprehensum,
nisi,

nisi, quoddam questionem de dissimili verborum Christi interpretatione, vnde cætera capita dependent in postremum locum rejicit: Eam verò questionem, quæ de modo manducationis vna tantum est per Ταυτολογίαν in duas questiones diuellit. Næ Corpus & Sanguinem Domini spiritualiter & Corporaliter sumi in Cœna (vt in prima sua questione loquitur Ham.) quid aliud est? quàm fide cordis, & ore corporis edi ac bibi (sicut in tertia questione idem loquitur.) Quod autem de Corpore Christi in certo cœli loco defixo nugatur, & Orthodoxis obijcit, quod doceant, non ipsum Corpus, sed eius meritum & beneficia tantum fide percipi, calumnia mera, & que absurda admodum, & se ipsam euertens est, cum nemo beneficiorum Christi particeps esse possit, qui non ipsius corporis communionem habeat.

Quod si verò de tota controuersia Cœnæ Dominicæ, aduersum me Ham. agere voluit, quam ego tribus, ipse quatuor capitibus definit: cur ipsum tractatum non oppugnavit? Cur argumenta, quæ in singulis capitibus controuersis, pro tuenda Orthodoxa sententia attuli, non refutauit? Cur solutiones objectionum cõtrariarum à me allatas, erroris non conuicit? Cur dicta Parrum in ipso quoque tractatu de modo præsentia; & de modo manducationis: deq; discrimine inter Spiritualem manducationem Corporis Christi, & Sacramentalem in Cœna, à me querit.

Calumnia Ham. in Orthodoxos, de cõmunionem beneficiorum absq; Christi ipsius cõmunionem.

Præuancatio Ham. in tota controuersia Cœnæ obtrudenda appendici, quæ de vna saltem parte eius controuersia scripta est: Cùm Tractatū integrū intantum reliquerit.

à me allegata, clausis oculis præterij? Cur
cùm de Sacramentali verborum interpreta-
tione titulus appendicis diserte loquatur, plu-
ra in ea appendice requirit, quàm titulus no-
minatim expresse profiteretur?

QVOD SINE VLLA
depravatione, atque in sensu genuino
Patrum dicta in Appendice Tractatus
allegata, & ad scopum Appen-
dici præfixum accommoda-
ta sint.

Scopus testi-
moniorum,
quæ in appê-
dice recitata
sunt.

Confirmatio
sumpta ex
repetitione
summaria
dictorû quæ
in appêdice
recitata sût.

Omnia autem & singula testimonia Pa-
trum, quæ appendix recitat, etiânum af-
firmo, Propositiones illas: *Hoc est corpus meum,*
quod pro vobis traditur: Et hoc poculum est novum
testamentum in meo sanguine, qui pro vobis effun-
ditur, Sacramentaliter interpretari. Quod ne re-
merè affirmare videar: ipsa verba scripto-
rum veterum breuiter repetâ, vt quid, quan-
tumque huic asseuerationi tribuendum sit,
luce meridiana clarius constet.

Cum igitur IGNATIVS Eucharistiâ ait esse
carnem Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ pro pecc-
catis nostris passa est, & quam pater sua benigni-
tate suscitavit: Et si Christi locutione retinet,
tamen quia panis neq; passus est pro nobis
neque resuscitatus, satis clarè significat,
panem

tribus de Sacramentali Interpretat.

Panem non proprie atq; simpliciter, sed secundum quid, & sacramentaliter esse Carnem Christi.

Apud IUSTINVM MARTYREM verò, an nò Sacramentalis expositio est verborum Cœnæ? *Contra Tryphonem.*
cùm ait, Panem esse commemorationem concorporationis Christi? & poculum in Recordationem sanguinis sui traditum esse? Et panem Eucharistiae in memoriam passionis sumi? & in alimoniam aridam iuxta & liquidam, passionis filij Dei memoriam recoli: Et non ut communem Panem neque communem potum ista sumi, sed alimoniam, unde sanguis & caro nostra, facta mutatione aluntur, per preces seu benedictionem, non autem propter coexistentiam corporis & panis in vno & eodem loco, incarnati illius Iesu carnem & sanguinem esse.

Iam IRENÆI verba, quòd Christus Panem corpus suum, & calicem sanguinem suum confessus sit: quòd panis, qui è terra est, percipiens verbum Dei, Eucharistia fiat corporis & sanguinis Christi, ex quibus augeatur & consistat carnis nostrae substantia: Possunt ne aliter quàm Sacramentali locutione dicta intelligi? *Lib. 4. c. 32. Cap. 34. Lib. 5.*

TERTULLIANVS verò, quam disertè Sacramentalem locutionem exponit? inquit: Panem ipsum corpus Christi repraesentari? Christum panem acceptum corpus suum fecisse: Hoc est corpus meum dicendo, id est, figura corporis mei. *Lib. 2. contra Martion. Lib. 4. contra Mars.*

Et

Epist. 3. lib. 2.

De Vinct.

ET CYPRIANVS CUM ait: Calice seu Vino in calice ostendi sanguinem Christi, & Dominum proprijs manibus tradidisse Panem & Vinum, & in Apostolis secretius impressam sinceram veritatem, & veram sinceritatem exponere debuisse gentibus, Quomodo Vinum & Panis Caro esset & Sanguis, & quibus rationibus cause effectibus conuenirent, & diuersa nomina vel species ad unam reducerentur essentiam, & significantia ac significata eisdem vocabulis censerentur.

Quid verò nisi Sacramentalis Phrasis est cum CANON SYNODI NIC. inquit, Agnoscimus Dei tollentem mundi peccata in mensa diuina iacere seu positum esse? & sacrificari à sacerdotibus? cum quidem in titulo seu Epigraphæ præfixa huic Canonis, Panis & Vinum diserte nominentur *μυστήρια* seu Sacramenta preciosi Corporis & Sanguinis Christi: & in ipso Canone, Hic Panis & Vinum, de quo non multum, sed parum accipimus, resurrectionis vocentur Symbola?

De hieras.
oclest. &
heelefiak.

DIONYSIVS autem: Vt omnium Sacramentorum naturam symbolicam esse docet: Sic communionem Eucharistiæ *εὐχαριστία* nobis traditans esse ait, vt sensibilibus imaginibus ad diuinas, quantum possibile est subuehamur considerationes: Panem etiam & vinum vocat signa venerabilia, per quæ Christus signatur ac sumitur. Hæc an non Sacramentalis verborum Cœnæ interpretatio sunt?

Quemadmodum & illa, quæ apud Eusebium.

bium Emissenum sunt, qui necessarium fuisse dicit, De Consec.
 ut quia Corpus assumptū ablaturus erat Christus, dist. 2.
 Sacramentum Corporis & sanguinis sui consecra-
 ret, ut coleretur iugiter per mysterium, quod se-
 mel oblatum fuit in precium, itemq; ut victima illa
 perennis viueret in memoria, & semper praesens
 esset in gratia, verè vnica & perfecta hostia, fide
 aestimanda non specie, nec exteriori censenda visu
 hominis, sed interioris affectu.

Et quod EUSEBIUS CÆSARIENSIS ait, Lib. 1. dem.
 Nos Corporis & Sanguinis Christi quotidie Re- Euang.
 cordationem celebrare: Et vnici Sacrificij Christi,
 memoriam in mensa Dominica peragi per Symbola
 salutiferi Corporis & Sanguinis eius.

Et quod BASILII liturgia habet: Domi-
 num reliquisse nobis Monumenta salutaris Passio-
 nis suae, & in sancto Altari apponi antitypa sancti
 Corporis & Sanguinis Christi.

Illam verò, quæ citata à me sunt ex Chry-
 sostomo, quàm sunt illustria? Quoniam Chris- Hom. 38. in
 tus dixerit: Hoc est corpus meum: nulla teneri nos Math.
 ambiguitate debere ait, verùm hoc oculis intel-
 lectus perspicere & credere iubet: ac Panem & vi-
 num mysteria vocat, & hoc Sacrificium Symbo- In Oper. im-
 lum & signum Iesu esse dicit: Et in Vasis sanctifi- perf. hom. 11.
 catis non verum Corpus Christi esse, sed Myste-
 rium Corporis eius contineri affirmat.

Item:

Sacrificium hoc exemplar illius nominat: &
 nos recordationem sacrificij operari: Et panem ac Ad Hebr.
 vinum Psal. 22.

vinum quotidie nobis in similitudinem corporis & sanguinis Christi ostendi in Sacramento.

Qua eadem ratione NAZIAN. hoc externum sacrificium magnorum mysteriorum antitypum seu exemplar nominat. Item: Antitypum preciosi corporis & sanguinis Christi: & mensam hanc typum salutis nostrae vocat.

In Apol. su-
gra.
In laud. so-
ror.
Ad ciues.
Hom. 27.
Sicut & Macarius panem & vinum & virtutem carnis & sanguinis Christi, nominauit.

de initiand.
cap. 2.
De Sacram.
lib. 4. cap. 4.
& 1.
Et AMBROSIVS aliud esse dicit: Veram carnem Christi quae crucifixa est, aliud Sacramentum carnis: & quod ante benedictionem panis appellatur, id post consecrationem corpus Christi significari ait, & calicem sanguinem nuncupari. Item, Vinum habere similitudinem sanguinis, & bibere nos sanguinis similitudinem: Et oblationem hanc esse signum corporis & sanguinis Domini, & mensam hanc memoriam redemptionis nostrae esse, & nos edendo ac potando carnem & sanguinem Domini, quae pro nobis oblata sunt, significari, Et in typum beneficii diuini, nos calicem, mysterium sanguinis percipere:

In 1. Cor. 11.
Voce representandi, qua Tertullianus usus est, etiam Hieronymus vtitur, ut Sacramentaliter verba Cœnæ interpretanda esse doceat, Ipse enim Christus veritatem sui corporis representauit.

In 26. Matt.
Et memoriae vocabulum, quo toties vsi sunt scriptores cæteri, HESYCHIUS quoque vsurpat, inquit: Comedere nos corpus Christi crucifixum, sumentes eius memoriam passionis.

In Ienit. lib. 1
c. 2.
Omnium

Omnium verò clarissimè Augustinus ait, *Epist. 29.*
 Sacramentum corporis secundum modum quendam
 corpus Christi esse: Sicut Sacramentū fidei, id est,
 Baptismus fides sit. Generaliter verò de Sacramen- *Epist. 102.*
 tis inquit, quod res quae significat, accipiat nomē
 eius rei, quam significat: Dominum item non dū
 bitasse, ait, dicere, Hoc est corpus meum, cum si- *Cōtra Adim.*
 gnū daret corporis sui: Et carnem ac sanguinem *cap. 12.*
 Christi post ascensionem per Sacramentū memoriae *Contra Fau-*
 celebrari: Et in isto sacrificio commemorationem *stum.*
 esse carnis Christi, quam pro vobis obtulit, & san- *De fide ad*
 guinis, quem pro nobis effudit. *Petrum.*

Et in conuiuio ad quod Iudas sit adhibitus, Do- *In Pl. 39.*
 minum corporis & sanguinis sui figuram disci-
 pulis suis commendasse & tradidisse: Eundemq;
 Dominum portasse se quodammodo, cum diceret:
 Hoc est corpus meum.

Item:

Panem suo modo vocari corpus Christi, cum re- *Dist. 2. de*
 vera sit Sacramentū corporis Christi: Et immola- *consec. ex*
 tionē carnis, quae sacerdotis manibus fiat, Christi *sent. Prosp.*
 passionem, mortem, crucifixionem vocari, non rei
 veritate, sed significantē mysterio. Quærens e- *In serm. ad*
 tiam, Quomodo panis sit corpus Christi: inf.
 Ista inquit ideò dicuntur Sacramenta, quia in eis
 aliud videtur, aliud intelligitur.

Quid autē Theodoretus? Quam diserte in- *Dial. 6.*
 terpretatur verba Cœnæ sacramentaliter?
 Saluator noster, inquit, nomina commutauit, &
 corpori quidem, symboli nomen imposuit, Symbolo
 autem

Dialog. 2.

autem Corporis nomen. Causam verò huius permutationis affert, quia Sacramentis vtentes voluerit non intentos esse in naturam eorum, quae cernuntur, sed credere ei, quae ex gratia facta sit mutationi. Nam Dominum symbola visibilia appellatione Corporis & Sanguinis sui honorasse, non naturam mutando, sed gratiam naturae adiuciendo.

Dialog. 3.

Item alimentum Sanctissimum, Symbolum & Figuram esse Corporis & sanguinis. Et diuina mysteria, quae paulò ante symbola nominauit, res praesentare Corpus, quod verè est. Neq. diuina mysteria, post sanctificationem recedere à natura sua, & tamen intelligi ea esse, quae facta sunt, & credi & adorari tanquam illa sint quae creduntur: Et Panem Corporis venerabilem & salutarem typum esse.

Contra Eutych.

Sed & GELASIVS: Panem & Vinum quae sumimus, Sacramenta vocat Corporis & Sanguinis Christi, nec desinere ait, substantiam & naturam Panis & Vini, & in horum mysteriorum actione imaginem & similitudinem corporis & sanguinis Christi celebrare.

Super caput 22. Lucae.

Et Beda: Pro carne Agni & Sanguine (id est loco veteris Paschatis) suae carnis sanguinisque Sacramentum in Panis & Vini figura Dominum substituisse ait, & Panem ad Christi Corpus, & Vinum ad Sanguinem *μουσικῶς* seu significatiuè referri.

De Corp. & sanguine Christi.

Magna etiam pars libri BERTRAMI in eo consumitur, Vt in Pane Eucharistico docent corpus Christi tam verum & naturale, quam spirituale

rituale, id est, Ecclesiam figurari: & Corpus illud Christi quod per mysterium geritur secundum quemdam modum corpus Christi cognosci, & modum istum in figura esse & imagine. Cōcludens etiam disputationem eam: Ex sacris scripturis, & patrū testimonijs evidentissimè demonstratum esse à se asseuerat, quòd panis qui corpus Christi appellatur, figura sit, quia mysterium.

Postremò quid de Sacramentorum natura (ex qua, locutiones Sacramētales dependēt) magis perspicuè dici potest? quam, quòd Bernardus Sacramenta in illarum rerum genere ponit, quae propter alia designantur, & dicuntur ac sunt signa. Idque exemplo annuli ad investiendum de hereditate aliqua dati, declarat, & ad Eucharistiae participationem nominatim accommodat.

Serm de C. D.

Hæc igitur tot & tam clara testimonia patrum orthodoxorum, Cùm in appendice Tractatus de Sacra cœna, ad hunc finem recitauerim, ut de Sacramentali Verborum Cœnae interpretatione liquidò constaret: cumque singula, quæ citavi dicta, scopum quem præfixum mihi habui, attingant, sine vlla depravatione, detorsioneque in sensum alienum aut peregrinum: an non potiori iure ad iudicium piorum Magistratum, & bonorum ac verè Christianorum omnium provocare mihi liceat? ut imposturâ, fraudulētiam, falsitatem Hamelmaniacam, in libelli mei scopo dolosè pervertendo, & in temere falsoq; me accusando

Επιλογισµος summariz repetitionis dictorum, quæ in appendice recitata sunt.

Retorsio criminationū Hamelmaniacarum.

(quasi

(quasi causam nullam habuerim, haec solum, quae recitavi, non alia dicta eligendi, quae ad aliam doctrinae de cena Domini partes spectant) denique impudenter mihi obijciendo (quasi naturam horum dictorum sententiam corruperim, & falsarij instar deprauauerim) videant, cognoscant, dijudicent.

QVIBVS ARMIS HAMELINA
 melm. pugnet contra testimonia à me allata.

Magis autem patebunt Sinoniz artes Linsensati istius Hamelmani, si in apertum porro produxero, quibus armis contra haec ipsa, quae à me de Sacramentali Verborum cenae interpretatione allata sunt dicta, pugnantium sibi esse censuerit. Præterquam enim, quod cauillatur perpetuo, me quaedam patrum dicta omisisse: Quae (ut toties iam à me dictum est) ex appendicis titulo & Epitologo: ex ipsa testimoniorum citatione: ex diuersitate membrorum, quae in controuersia Dipniacam veniunt: ex Tractatus de cena explicatione: ex huius item conclusione, ac pertissime apparet, non pertinuisse ad institutum meum, id est, finem seu scopum mihi in appendice propositum: Quod & Hamelman, si vel mica candoris in eo fuisset, animad-

inaduertere atque intelligere ex tot argumē-
tis atque indicijs facile potuisset) equidem
neminem adeo stupidum esse, mihi persua-
deo, qui non ad fallendum decipiendumq;
lectorem incautum, & ad me iniuste defor-
mandū, ab Hamelmano comparata sentiat,
quæcunq; mentiēdo & calumniando op-
ponere libello meo studuit.

Calumniatur mox initio, quòd in titulo
appendicis dixi collecta, & ubi opus fuit, expli-
cata à me esse testimonia veterum scriptorum in-
figniora de sacramentali verborum cœnæ inter-
pretatione. Si indigent, ait, veterum scriptorum
testimonia explanationibus: cur loco testimoni-
adducuntur? Et quid illorum profunt nobis testi-
monia, quæ adhuc aliorum opus habent explica-
tione? O ratiocinationem brutam, & vere
Hamelmaniacam. Cur enim dicta, etiam
scripturæ sacræ recte explicata, vocantur te-
stimonia? Cur Cyprianus, Apostolos ait, de-
buisse exponere gentibus, quomodo vinum & panis
sanguis & caro Christi essent.

Iti te ergo Hamelmane verissime quadrat,
quòd falso nobis obijcis, *Intelligat lector te, pro
forma vsurpare dicta veterū, ne videaris à veteris
Ecclesiæ doctrina alienior. Interim te fumū simpli-
cioribus vèdere, quòd quidē dicta patrū, non iuxta
proprium & genuinum illorum sensu, sed iuxta tuā
mentem intelligi vis.*

Tuum etiam, & ad te pertinens hoc Epi-
pho-

Paradoxum
Ham. quòd
patrū dicta sē
explicētur,
nullius sint
authoritatis.

pihonema est: quo uti tibi hîc libuit: *Bene se res habet. Sic forex se statim prodit. Sic falsificator suo se laqueo capit, & in foueam incidit, quam alijs fodit Hamelmanus.*

Nam cur non vna litura deles Hamelmani scripturam sacram? Cur Patrum libros non in vniuersum aboles? si dicta illorum vt testimonia allegari non possunt explicacione vera addita? Cur ipse verò licentiam tibi sumis, sinistrè explicandi scripturæ & patrum dicta contra ipsorum mentem? si explicacioni dextræ, cum perpetua sententia scripturæ & Patrum congruenti, locum relinquere non vis in Ecclesia?

RESPONSIO AD QUÆSTIONES Hamelmani.

Ham. cōtro-
uersiã ponit
in eo, de quo
cōtrouersia
non est.

Quid sit res
signata in
C. D.

Quæstiones postea Hamelmanus subiicit de quibus inter se & Orthodoxos (quos Calvinistas insulse vocat) disputatio sit, easque in hanc summam tandem contrahit: *Disputari hîc tantum, quid in cœna Dominica sit, exhibetur, sumatur, edatur, & bibatur.* At si in hunc modum cōtrouersiæ status formetur, res tota transacta, & disputatio plane confecta est: Cum neutro neget: *In usu Cœnæ legitimum ipsissimum corpus & sanguinem Christi adesse, exhiberi, sumi, edi, bibi, imò etiam bene ficia eius omnia nobis communicari.*

Explicet verò Hamelman ambiguas istas voces

voces suas, quibus fucum lectori facit in
 questionibus à se propositis: *De sumptione*
corporis & sanguinis simul spirituali & corporali:
& manducatione fidei & oris, & discrimen spi-
ritualis ac sacramentalis manducationis se-
nex addiscat, cum Plato felicem eum praedicet,
qui etiã in senectã sententias veras assequitur. Tol-
lat calumnias suas de corpore Christi in cœli cer-
to loco affixo, ibi; semper haerente vt in actione
cœnae Dominicae esse non possit: cum aliud sit:
Corpus Christi in terris esse: aliud in actione
seu vsu cœnae nobis præsens adesse. Aliud
*item sit loqui de *νοῦς* & corporis Christi,*
secundum quam nobis est præsentissimus:
aliud verò de situ loci, secundum quem li-
berime est in cœlis: non autẽ pani inclusus
est. Nam & tunc cū primã cœnẽ institueret,
loco à pane disjuncto atq; separato fuit, neu-
triquã panẽ, quẽ in manus discipulorum præ-
sedebat, inclusus, neq; eum, ad quem in men-
sa sedebat, locum seu visibiliter seu inuisibi-
liter mutans.

Sobrius etiam Ham. aliquando cùm fu-
 erit (nam poculis deditum esse publica nõ
 prius volat irrita fama per auras) confide-
 ret, quò *φιλονεικία* seu contentionis studium
 eum abripiat? Si (verba cœnae singula, cum
 forma seu modo praedicationis confundens) has
 propositiones, *Hoc est corpus meum: Hoc est san-*
guis meus, simpliciter, id est, propria & regulari
prædic-

Ham. ambi-
 guislocutio-
 nibus quas
 nõ explicat,
 fucum facit
 lectori.

Calumniã
 Ham. de
 præsentia
 corporis
 Christi ex
 cœna subla-
 ta,

prædicatione vult intelligi: cū ne Lutherus quidem
 identicā prædicationē admittat: & Synecdochicè
 trō concedat: Papistæ etiā à quibus rarus & vici-
 ctus est Hamel. (ipse quoque olim sacrifici-
 lus pontificius) ingenue fateantur, Si Panis
 Eucharisticus substantiam suam retineat, impos-
 sibile esse per omnem potentiam, hanc proposi-
 tionē simpliciter intellectam, Panis est corpus Chri-
 sti, propter contradictionis impossibilitatem.

Post hæc accedit ad dicta scriptorum ve-
 terum Hamelman hac præfatione præmi-
 sa: Consideremus, inquit, manca, mutilata, & in-
 uersa à Pezelio Patrum dicta: vt lector intelligat
 ipsius dolū, inuersiones, peruersiones, elusiones, & in-
 citatione testimoniorū veteris & eruditæ Ecclesiæ.

Ego verò lectorem hortor, quantum poi-
 sum, vt mea cum Hamelmaniacis diligen-
 ter conferat, & attente secūm consideret.
 Mihi ne an Linsensato isti Theologo, & elo-
 gis ista competant?

DE DICTIS IGNATIJ.

In Ignatij Martyris dicto excutiendo, ne-
 gat hunc sanctum Episcopum dicere: Panem
 nem esse symbolum Carnis Christi in cæna Do-
 minica: Negat eūm dicere, Panem non propriè
 neg simpliciter carnē Christi esse, sed secundū quid
 scilicet sacramentaliter. Ait hanc meā glossā esse.

Atqui cur, quod mea sponte falsus sum:
 id dolose Hamel. dissimulat? Dixi Ignatium
 retinere

retinere Christi locutionem, cum perinde sit dicere: Panis est corpus Christi, & Eucharistia est caro saluatoris nostri Iesu Christi? Ad argumentum verò à me additum, Cur nihil respondet Hamelman? Cū enim regula sit vniuersalis de prædicatione regulari, simplici, propria: vt quicquid est prædicatum prædicati, sit etiam prædicatum subiecti: Ignatius verò Eucharistiam affirmet esse carnem saluatoris nostri, quæ pro peccatis passa est, & quam pater sua benignitate suscitauit: Neq; de pane simpliciter dici possit, quod passus sit pro nobis aut resuscitatus: An non sequitur necessario: panem proprie ac simpliciter non esse carnem Christi, sed secundum quid, id est, sacramentaliter, quia solum est veræ Carnis Christi? nec nudum tamen solum, sed in cuius vsu simul fiat exhibitio carnis Christi.

Quā ipsa exhibitione, cum in toto tractatu de cœna aperte defendā: quid est quod Sy-cophanta iste verius, quā Theologus hæreticus me esse calumniatur? similens illis, de quibus sit apud Ignadium, qui Eucharistiam negarint esse carnem Christi, & vt ipse de suo addit, qui in Sacramēto Eucharistiae negarint carnem Christi adesse? Neutrum nego: o bone vir: Interim de modo prædicationis & de modo præsentiae phantasticæ opinionem tuam, quæ Ignatio in mentē nunquā venit, probare nequaquam possum. Nā quod rectā & veram locutionē esse ais: Eucharistia est

Ham. præter
rit silentio
argumentum
additum
citationi di-
cti Ignatii.

Calumnia &
mendacium
Ham. Quasi
negetur à me
Eucharistiā
esse carnem
Christi.

Hæc expen-
dat secum
Ham. si quæ-
do fuerit
sobrius.

est caro Christi, sicut verbum caro factum est, quia
in vtraque locutione duæ res diuersæ coniunctæ sunt
quæro ex te D. Linfensate (si tantum mili-
licere vis) an non figuratæ quoque locutio-
nes veram sententiam gignant, etiamsi pro-
pria & regulares non sint? Quæro item, an
propositio ista, *Verbum caro factum est*, simpli-
citer accipienda sit, ac non potius secundum
quid, id est, per modum assumptionis, ut Apostolus
nos docuit, *Phil. 2. Ebr. 2?* Quæro denique an
eandem rationem esse velis vnionis persona-
lis & sacramentalis, si eandem prædicatio-
nem ponis in vtraque propositione: *Verbum
caro factum est, & Eucharistia est corpus Christi?*
Dicēs ne eodem modo, res duas diuersas in
persona Christi: & in sacramento coniungi?
Quod si negas fieri, cur modum prædicatio-
nis eundem esse vis? *Cum, qualis est res, talis
sit prædicatio.*

Ham. citat
ex Ignatio
quæ ad ne-
gociū Eu-
charistiæ
nō pertinet.

Quæ ex Ignatio porrò citat Ham. ea par-
tim ad disputationem nihil pertinent: par-
tim contra ipsius opinionem fortiter mili-
tant. Nihil enim de Sacramento Cœnæ in
his verbis dicitur, quæ ex Epistola Ignatij ad
Rom. allegat. *Non comedam escam corruptio-
nis, neq; voluptates huius vitæ desidero: Panem
Dei volo, panem cœlestem, panem vitæ, qui est car-
ro Christi, filij Dei viui, qui natus ex semine Da-
uid & Abrahæ, & potum volo sanguinem eius,
qui est dilectio incorruptibilis, & vita æterna.*
Non

Non de Pane Eucharistico: sed de ipso Christo, siue de Corpore Christi hic dicitur, etiã extra vsum Cœnæ: *Vt Iohan. 6. Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi: Et caro mea, quæ meo pro mundi vita dabo, verè est cibus, & sanguis meus verè potus.* En igitur iudicium Hamelmani, in legendis atque citandis Patrum dictis.

Nec verò simpliciter de Eucharistia dictũ est, sed de studio retinendæ coniunctionis cum Ecclesia, quod ex Epistola Ignatij ad Ephes. mutilatè & peruersè citat: *Frangentes panem qui est medicamentum immortalitatis, antidotum non moriendi, sed viuendi:* Nam Ignatij verba hæc sunt: *Omnes nominatim congregamini vna & communi fide Dei Patris & Iesu Christi ducem sequentes paracletum, obedientes Episcopo & Presbyterio, mente indiuulsa frangentes panem vnum: Quod pharmacũ immortalitatis est, mortis antidotum, vitamq; in Deo concilians per Iesum Christum medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.*

Quis hîc non animaduertat, quàm multis modis verba & sententiam Ignatij corruperit Ham. Qui si etiam quoquo modo ad Eucharistiam ista per vim trahere velit, dicet ne, extra vsum legitimum, atq; aded etiam in impijs atque infidelibus panem Eucharisticum, immortalitatem & vitam operari, instar

instar medicamenti siue antidoti, quod morbos pellit, siue quis vigilet, siue dormiat.

Similis deprauatio est sequētis dicti, quod ex eadē Epistola allegat: *Festinate accedere ad Eucharistiam & gloriam Dei. Quando enim hoc assidue agitur, expelluntur potestates Satanae.* Non tam de Eucharistia, quam de studio fouendi cœtus Ecclesiæ, & tuendi concordiam publicam loquitur Ignatius: Quod animaduerti facile potest, textu integro inspecto: Sic enim Martyr ille: *Date operam, vt crebrius congregemini ad Eucharistiam & gloriam Dei. Quando enim sæpius in idem loci conuenitis, labefactantur vires Satanae, & ignita illius ad peccatum iacula irrita resiliunt. Vestra enim concordia & consensus fidei, exitium illius, & satellitum eius supplicium est. Vbi hic Iudicium Ham? Vbi fides in citandis dictis veterum?*

Vide autem & disputatorem ineptum. **Ineptiæ Hamel.** in quaestionibus alienis à proposito mouendis, quæ ad Argumenta respondere non potest. Cùm ad scopum dicti Ignatii à me citati, & ad argumentum, quo probaui, Sacramentalem esse hanc locutionem, quod Eucharistia sit Caro Christi, respondere nihil possit: ad quaestiones, partim extra controuersam politas, partim ab instituto libelli mei alienas dilabitur. Idque non hoc saltem in loco facit, sed ineptijs similibus in omnibus fere dictis sequentibus ludit. Quod ne subinde repetere cogat, satis mihi sit, semet hac de re monuisse lectorem.

CUM

Cum enim disertè recitarim verba Ignatij, quibus Eucharistiam dicit esse carnem Christi: quid est, quod Hamelman, si quid in me sinceritas & honestatis sit, ostendere me iubet, ubi hic Martyr expresse dicat, Eucharistiam non esse carnem Christi: Deinde cum hæc propositiones, Panis est corpus Christi pro nobis traditum: Et Eucharistia est caro pro peccatis nostris passa et resuscitata, æquipollentes sint, cur cum peripicue probauerim, Eucharistiam non simpliciter, sed secundum quid esse carnem Christi, idq; refutare Hamel. non potuerit: cur inquam, Rursus ex Ignatio me respondere iubet, quod figuratè sint verba institutionis intelligenda: An enim qui Sacramentaliter loquitur, figuratè fermonis excludit (sicut Lutherus ipse super caput Esa 6. loquitur) qua res signata prædicatur de signo, non simpliciter & propriè, sed secundum quid?

Iam quod ex Ignatio præterea me demonstrare iubet: Non esse, nec sumi carnem Christi in cæna Domini: Id nec ad scopum appendicis, quæ oppugnandam suscepit, spectat, & alioqui extra controuersiam est, cum nemo Orthodoxorū huic propositioni dextrè intellectæ contradicat, quod in cæna Domini sit ac sumatur caro Christi. Propriè verò loquendo, si carnem Christi ore corporis sumi putat, ut falsè putat: non negantis, sed affirmantis est probare, ubi Ignatius, ubi cæteri Patres scripse-

rint unquam, *Corpus Christi ore corporeo accipi, propriè non Sacramentaliter loquendo?*

Ham. per-
uersè iubet
probare sen-
tentiam ne-
gatiuã: cum
affirmandi
incumbat
probatio.

Quid autè stolidius est, quàm testimonia Patrum de Sacramentali interpretatione verborum Cœnæ eludere velle, quæstionibus istiusmodi, tum à proposito scopo alienis, tum extra controuersiam positis: Cumque vel pueris illud, quod vulgò fertur notum sit: *Actori incumbit probatio, à negante, de ijs rebus, quæ in controuersiam veniunt probationem requirere, quæ affirmanti incumbit.*

Huius ergo stoliditatis & ineptiarum exempla, cum in singulis istis chartis Hamelmaniacis occurrant, oro lectorem attentum, vt Hamelmaniacum istud artificium, plenum incogitantæ & inscitæ obseruet, & hanc perpetuam ipsius consuetudinem esse agnoscat, vt quoties ad testimonia de Sacramentali verborum Cœnæ interpretatione à me allata, ipsi respondendum est, ad ea semper deflectat, quæ aut controuersa sunt: aut quæ à scopo Appendicis nostræ sunt aliena: aut quæ ex Patrum dictis sequi nego, ea contineri in illis, probare ac confirmare me iubeat.

DE DICTIS IVSTINI

Martyris.

Omittit Hamelman, quod in libello meo dixi

dicti: Iustinum Martyrem promiscuè uti explicat. Ham. mutilat. dicta Iustini.
 tione verborum cœnæ sacramentali: Et verbis ab ipso Christo usurpatis. Mutilat etiam Iustini dictum à me citatum, omittens hæc verba: Panem Christus nobis noster tradidit, commemoratorem concorporationis suæ propter credentes in sum, quorum causa patibilis est factus.

Mutilat & alterum Iustini dictum: Supplicationes & gratiarum actiones facere Christiani didicerunt, in ipsius etiam alimonie suæ recordeatione: Omittens quæ sequuntur: aride iuxta & liquidæ, In qua & passionis, quam pertulit per semetipsum Dei filius, memoria recolitur. Falsatio Hæ.

En igitur fidem Hamelmani in recitandis patrum dictis à me citatis: Et insimulare me tamen audet falsarius, quasi multa falsa, ut loquitur affingam Iustino: cum hoc saltem dixerim: Nominari à Iustino Martyre panem & vinum Eucharisticum, alimoniam aridam & liquidam, in quibus sit memoria passionis Christi, quod non de memoria nuda, sed tali intelligendū esse monui, qua fides excitatur apprehendens Christum pro nobis passum.

Verum non ex tripode Oraculum verius Scopus rixarum rñ Hamelm.
 prolatum est, quàm si ad scopum rixarum Hamelmani hæc ipsius verba accommodetur: Quaecunq; affert, in eum saltem finem profert, ut incautum lectorem decipiat, non ut candidè agat in instruenda lectoris conscientia. Sed & inscitia impudentis Hamelmani, qui sine ratione alijs

Inscitæ Hæ.
exempla.

Particula,
sic est simili-
tudinis, se-
cundū quid,
non æqua-
litatis.

Vnio sacra-
mentalī to
to genere
diuerſa
ab vnione
personali.

Calumniōſa
interpreta-
tio verborū
Theod. Be-
zæ.

ne alijs audacem falsitatem obijcit, palam se se
prodit, cum ex Oratione Iustini ad Anton-
Pium, spreta & contempta versione, quam in
meo libello maxime perspicuā legerat, alia
substituit obscuriorem, & haud satis Gram-
maticam: nisi aliter, quā ab ipso factum
est, notæ commatis distinguantur: Itemque
cum particulas similitudinis (sicut per verbum
Dei incarnatus est Iesus seruator noster, & caro-
nem & sanguinem salutis nostræ causa habet: Sic
& hunc cibum per preces verbi eius ab ipso pro-
fecti sanctificatum, illius incarnati Iesu carnem
& sanguinem esse edocti sumus) ita urget, vt e-
licere inde conetur, vtrobiq; substantiali-
ter coniunctas esse duas naturas.

Etiā autē nemo negat, in cœna Domini
si legitime vsurpetur: duas esse res, terrenā, id
est, panem & vinum & cœlestem, id est, cor-
pus & sanguinem Domini: tamen non, vt
in persona Christi, diuina & humana natura
vniuersæ vnitæ sunt: Sic in Eucharistia
panis & corpus Christi substantialiter copu-
lata sunt: ac multò minus personaliter.

Nec nisi fallacia est, à dicto secundū quid,
cū calumniatur Ham. Theodori Beze ver-
ba Pontificiæ Missæ opposita: Tām procul cor-
pus Christi abesse à pane, atq; cœlum à terra distet,
Quod non de præsentia Sacramentali, sed de
situ loci, seu inclusione locali ille intellexit,
aut vt loquuntur, de corporali præsentia.

Quæ

Quam verò à verbis & sensu Iustini pla-
ne remotum est, quod Ham. ad ipsissimum cor-
pus & sanguinem refert mutationem alimonie,
per quam Iustinus ait ali sanguinem & carnē no-
stram? quasi non pane & vino Eucharistico,
sed ipsissimo corpore & sanguine Christi
corpus nostrum alatur? cum tamen expresse
hoc tribuat Iustinus, alimonie illi sacra, sicca et
aride, quæ est panis & vinum, quæ non sub-
stantialiter, sed sacramentaliter sunt corpus
& sanguis Christi.

Nec verò alienum & detortum tantum est,
quod Hamel. mutationem illam alimonie sacratae,
ad corpus Christi transfert, sed etiam articulis
fidei contrarium. Itaq; absurditatē dogma-
tis sui Hamelman, tandem ipse agnoscere
coactus, mutationem illam, non de concoctione alia
qua, qualis est in reliquis cibus (quædam Physicam
mutationem rectè nominari, omnes præter Linsena-
satum istum Theologum intelligunt) sed de nostræ
naturæ mutatione in naturam corporis Christi, id
est, immortalitatem, gloriam, vitam, interpreta-
tur, siquidem alimonia corporis & sanguinis Chris-
ti non mutetur in nostram carnem & sanguinem,
sed mutet nos in se. Quod etsi suo loco rectè
dicitur, tamen cum Iustini verbis non con-
gruit, qui ex alimonia per preces verbi sacrata quæ
est, Panis & vinum Eucharisticum (Nam cor-
pus CHRISTI nequaquam sanctificari per pre-
ces incipit) Sanguinem & Carnem nostram ait,
per

Paradoxum
Ham. Quod
ipsissimo
Christi cor-
pore sanguis
& caro no-
stra alatur.

PROPTER
CAUSAM
HUIUS

Aliud pes a-
liud Cytha-
ra sonat.

per mutationem ali. Nequaquam autem hoc loco dicit, Corpora nostra in naturam corporis Christi mutari.

Postremò quid ineptius est? *Quam quod dicit monstrare me Hamelmannus iubet, perspicuis Iustini verbis, quòd verba Christi sint figuratè intelligenda, & quòd alimonia panis sit sacramentum liter caro & sanguis Christi?* An enim non sacris perspicua verba sunt, quæ ex Iustino recitavi? Commemoratio, Recordatio: memoria, quibus, cum de pane Eucharistico expressè vratur, an non sacramentaliter, docet, verba Cœnæ accipienda esse? Quid est autem sacramentaliter loqui, nisi per figuram sermonis, & secundum quid, non autè simpliciter prædicare rem signatam de signo? De quæstionibus, quas non minori ineptia simul miscet, meque ostendere iubet, ubi Iustinus dixerit, Corpus & Sanguinem Christi, animo & fide suscipi: & verba illa, edite & bibite, in institutione Christi non propriè intelligenda esse: & Christum non posse cum sua carne esse in cœna, & cum pane sumi, breuiter illud repeto, quod sub finem dictorum ex Ignatio monui, alienas à proposito libelli mei quæstiones illas esse: Et quia plenæ sunt ambiguitatum, lectorem oro, vt si de his sententiam meam requirit, iustam earum explicationem ex Tractatu de cœna assumat, nec calumniatori isti temerè assentiatur, quasi ista

Hæc probare iubet, quæ luce meridiana clariora sunt ex ipsis verbis Iustini.

Ista simpliciter à me negentur. Ipsi vero Hamel-
 melmano remitto Epiphonema, quo locum
 hunc concludit : & quo nemo quàm ipse est
 dignior : *Fides mendaci habenda non est* : Circū-
 tetit enim mendax iniuria quemq̄, atq; vn-
 de egressa est, ad eum plerunque reuertit.

Epiphone-
 ma in Ham-
 retortum.

DE DICTIS IRENAEI:
 & Clementis.

Antequam ad dicta Irenæi, quæ citavi in
 appédice, accedat Hamelman: ex Clementis
 Alexandrini scriptis quædã profert, quæ sco-
 pum libelli mei de Sacramentali verborum
 cenæ interpretatione prorsus non attingūt,
 vt mirari eum, cur non citauerim illa, valde
 absurdum sit.

De effectu autem Eucharistiæ, & modo
 participationis corporis & sanguinis Christi
 ad suam ipsius opinionem confodiendam,
 tela affert Hamelman allegans ex libro 2. Pae-
 dagogi : *Eucharistia est bona gratia, cuius qui per*
fidem sunt participes, sanctificantur corpore &
anima. Item: *Bibere Iesu sanguinem, est*
participem esse incorruptionis Domini. Hæc quo-
 modo conciliabit cum orali sua manduca-
 tione, propriè & ad literam accepta? quo-
 modo cum communione corporis Christi,
 quam Iudæ, & fidei omnis expertibus tribu-
 ere solet.

Ham. tela
 contra se af-
 fert ex Cle-
 mente Ale-
 xando.

In Irenæi autem dicto, quod ex libro
 cap. 32. citavi, omittit Hamelman. quod dicit
 Irenæum Christi verba imitatum esse, cum dicit
 Christum confessum esse, panem qui est creatura
 corpus suum esse, & calicem sanguinem suum.
 Quod autem dixi, Irenæum non sentire panem trans-
 substantiari, aut in panis substantia contineri
 loquin enim non calicem sanguinem esse, qui certum
 non transubstantiatur, neq. panem corpus Christi
 sed in pane corpus Christi inesse dicturum fuisse
 inique me agere queritur, quod ipsi transubstanti-
 ationem affingam: Iniquius autem facere, quod
 Irenæum non sensisse, dicam: Corpus Christi conti-
 neri in panis substantia. At cur verba Christi
 simpliciter & ad literam accipi vult? si Transubstantiationem
 vere abiecit? quã scit apud
 pontificios (apud quos ante annos 42. te
 gisse scribit) hoc ipso prætextu theti, quod
 verba Christi ad literam intelligenda sint, præ-
 dicatione idètica? Cur verò in substantia panis
 contineri corpus Christi fingit, quod in celo
 esse, vel ut Iustinus loquitur contineri negat?

Quam autem literam aut syllabam
 Irenæo proferre potest, Vbi in substantia panis
 corpus Christi contineri ille affirmet? Nec sequitur
 tamen, panem & vinum, nudas duntaxat
 figuras corporis & sanguinis Christi esse, ut
 calumniatur Ham. Etsi in substantia panis
 non contineatur substantia corporis, cum
 nemo non libenter fateatur, ea signa esse ex-
 hibito-

Paradoxum
 Ham. corpus
 Christi in
 panis substā-
 tia contineri
 quod non
 credit conti-
 neri in celo.

Sacram. sunt
 signa exhib.
 & applic.

hibitionis & applicationis corporis & sanguinis Christi, & omnium beneficiorum eius, ad singulos fideles.

Nec de dictis Irenæi affert Ham. noui aliquid, quod in priori dicto à me citato, non contineatur: cum ex eodem libro 4. cap. 57. Hamel. in hæc verba Irenæi allegat. *Christus panem huius creaturæ accepit, & confessus est suum corpus esse, & temperamentum calicis suum sanguinem*, Nisi quod Tropum antea vsurpatum in voce calicis, explicans Irenæus, temperamentum calicis nunc nominat. Vbi verò hic monstrare non bis potest Ham. *in substantia panis corpus Christi, aut in substantia vini & aquæ (Id enim est temperamentum illud calicis) contineri sanguinem Christi substantialiter, qui in venis Christi erat, nec dum effusus ex corpore eius, quando in prima cenæ institutione Christus calicem professus est esse sanguinem suum?*

Ad locum verò ex eodẽ libro cap. 34. à me citatum & explicatum: *Qui ex terra panis est percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena & cælesti &c.* exclamat Hamelmã. *O de-
prauationem impiam, & falsitatem scelestam? Quæ
verò illa mi ardes? Nonne, inquit, hic pius
Pater, & martyr dicit, duabus rebus constare Eu-
charistiam: Ergo verum est illas duas res esse
& sumi in Eucharistia. Hæc sunt ipso sole
clariora, & iste tamen impostor vult nebulosa*

pag. 13.

Ham. certamen fingit, vbi certamen nullum est.

sua detorsione, tam clara Martyris dicta obscurata ac deprauare.

Quid mirum est, cum Pharisei Christum nominare impostorem ausi sint, ab Ham. me simili contumelia affici? Sed qua litera aut syllaba probare potest, vnquam à me negatum esse? *In Eucharistia, si legitime vsurpetur, esse & sumi rem terrenam & rem cœlestem.* Tollat verò ipse nebulas corporalis præsentie ad locum panis, tollat tenebras illas Cimærias de orali sumptione corporis, propriè, non sacramentaliter intellecta, & erit certè sole ipso clariora Irenæi verba, cui in mentem nunquam venit, quod Ham. falsò sentit: eodè in loco sisti corpus Christi, vbi panis est, eodemque siue modo siue organo oris corporei propriè ac simpliciter percipi corpus Domini, quod ne in prima quidem institutione cœnæ ad locum panis fuit, neq; Ora vescentium discipulorum subiit, certa ac circumscripto loco ad mensam assidens, neq; vel visibiliter vel inuisibiliter locum suum mutans.

An verò arietem syllogisantem non agnosceret lector, cum ex Irenæi verbis (quod *per sumptionem Eucharistie corpora nostra spem habeant resurrectionis ad vitam æternam & in corruptibilem*) per fallaciam à non causa vel ore corporis causa argumentatur? *Ore corporis eque, atque animo per fidem nos accipere corpus & sanguinem cum*

Paradoxon
Ham. quod
& terrena &
cœlestis res
ore corporis
percipiatur.

et pane & vino. At Irenæus eo ipso, quod rem terrenam & rem cœlestem diuersis nominibus discernit, vnumquodq; suo modo percipi, non absurdè innuit. Ham. verò mox alienum in locum intempestiuè transferens, quæ de causa, cur panis Eucharisticus, iam non sit communis panis, dixeram: videlicet quia ad hunc vsu destinatus sit, vt confirmationi fidei seruiat, de Christi corpore pro nobis tradito nobisq; communicato: quid nisi Dictatoris personã sibi rursussumit in Ecclesia, cum sine refutatione, sine argumẽto vllò exclamat: Hoc ne est citare Irenæum, vel potius manifesta ipsius verba corrumperere? Quam exclamationem videt lector, quam facillè in ipsum retorquere possim, atq; illud insuper addere? Hocne est respondere, an quæ rectè dicta sunt prætoria potestate dæmonare?

Ham. repræhendit prohibitu, quæ refutare non potest.

Quales autem ineptiæ sunt, cum peruerso rem ac falsificatorem verborum Irenæi me propterea nominat (quod rem cœlestem corpus Christi ab Irenæo vocari dixi, quia in cælo est, & vitam cœlestem in nobis alit, & modo cœlesti, id est, fidei) exclamãs bachantis in morem: Vbi Irenæus hæc profert? vbi hæc scribit? vbi verba ista deprauatoria in Irenæo habentur? Hocne est citare Irenæum? videlicet deprauare, falsificare, & in alium sensum torquere?

pag. 14?

Ham. deprauationẽ verborũ Irenæi vocat, siquid bona consequentia inde inferatur.

At verò Aries, cornupeta, an non hoc est ineptire? Quod ex appellatione rei cœlestis

Ham. iubet
probare ea,
quæ ipse per
calumniam
tribuit alijs.

Implicatio
contradicti-
onis, corpus
Christi esse
ræcœlestem,
& tamẽ ore
corporis
percipi.

Quæstiones
Ham. incur-
rẽtes in falla-
ciam conse-
quentis.

optima consequentia deducitur, *vel potius*
quod in hoc nomine continetur id, quia
nimis tuus pravis opinionibus imbutus
est, deprauationẽ nominare: & vt alienum
à mente Irenæi reijcere? Probare me vis ex
Ireneo, *vbi, quando, & quomodo expressis verbis*
dicat: *Corpus & Sanguinẽ Christi ita in cœlo esse,*
vt in sacra Eucharistia nõ porrigatur Christianis.
Tu vero cur probationem à me exigis, coru-
quæ à me nec dicta sũt, nec Irenæo ascripta?
Cur de tuo asseris, *ita in cœlo esse corpus Chri-*
sti, vt in Eucharistia non exhibeatur? cùm præ-
sentia Christi in cœlo tam nõ tollat *non* corp-
corporis in cœna, quàm, quod Christus cor-
pore suo in prima cœna *ppius* aut remotius
alijs atq; alijs discipulis assidens nequaquam
loci situ impediri potuit, quin dato pane, da-
ret etiã corpus suũ, sed vtrumq; suo modo.

Cur verò, cùm *vitã cœlestem ali in nobis cor-*
pore Christi negare non ausis? modo cœlesti
id est, fide comedi negas? Vbi verò in Irenæo
legisti? Ore corporis, id est, terreno modo
atq; organo percipi corpus Christi proprie-
loquendo? Quod si scriptoris huius authori-
tate affirmare vis, cur à me negationis proba-
tionẽ postulas, temerariẽ autẽ tuã asserua-
tionis confirmationẽ ex Irenæo nullã asseris?

Quàm egregia verò & magistralis quæstio
tua est Linfensate Hamelmann, cū me cõpel-
lans ais: *Quarò ex te, an etiam Christianus aut*
externus

externa, Rom. 10, & aure interna per fidem verbū
percipiat ex prædicatione? Et rursus quaero ex te,
an etiam totus homo renascatur in Baptismate tam
animo, quam corpore? Unde inferre conaris: falsò
me dici, corpus Christi tantum esse cibum an
nimæ.

At ego vicissim ex te, ô Magister noster,
quaero: Idem ne tibi sunt: prædicatio verbi con-
stans sono transeunte, & virtute manente? Itemq;
baptismus in quo est aqua corpus ablaens & spiri-
tus animam regenerans? Et Corpus Christi? Quod
nō signū & rem signatā simul: vt Baptism⁹ &
cœna Domini, sed rē signatā tantū significat?
Si cœnam Domini dixisses, non tantum ani-
mæ cibum, Sed etiam corporis alimoniam
esse: fateter non minus hoc verū esse, quam
quod de prædicatione verbi & Baptismo que-
rendū tibi putasti. At corpus ipsum Christi,
si animæ tantum cibus non est, cur non ven-
tris quoq; cibus esse apertè profiteris? & illa
aurea verba ex Liturgia Saxonicarum Ec-
clesiarum aboles? Das Christus vns im A-
bendmahl sein Fleisch zu einer Speis/ vnnnd
sein Blut zu einem Tranc/ nicht des Leibes/
Sondern der Seelen gegeben habe.

Rursus etiam falsificatorem me vocat Hamel- pag. 150.
manus, quod scripserim, Irenæum Non dicere
Panem sacrū ita duabus illis rebus, terrena & cœ-
lesti constare, vt cum ferrum ignitum dicimus con-
stare ex ferro & igne: aut hominem ex corpore
& anima.

Corpus
Christi ci-
bus animæ.

Et anima: Sed quia Eucharistiae vocabulum relatiuum est, ita Eucharistiam docere ex re terrena in simbolo, & re illa caelesti constare, ad cuius significacionem ordinatus est panis: vt si aquam Baptismi dicas, non communem esse aquam, sed lauacrum constans duabus rebus, aqua tanquam simbolo externo, & ablutione à peccatis per sanguinem Christi, ac regeneratione spirituali per spiritum sanctum, tanquam re signata.

Quaeso te lector, vt animaduertas, quid hic proferat Hamelmanus, quo falsificatorum me ostendat? Dic, inquit, an Irenei dicat de pane sacro: aut de Eucharistia, constare duabus rebus? Imò verò Irenei verba religiosa fide retinenda: qui vtrumque dicit: Primum quod panis: postquam percepit vocationem Dei, iam non sit panis communis, aut vulgaris, sed Eucharistia, quod non est absolutum, sed relatiuum vocabulum, vt sacramentum, vt Baptismus, vt cœna Domini. Deinde hanc ipsam Eucharistiam ait ex rebus duabus constare, id est, in vero ac legitimo vsu Sacramentaliter coniunctam esse rem terrenam & caelestem: seu, quod idem est, exhiberi in cœna Domini, non solum nudum, sed simul etiam corpus, tanquam rem signatam.

Quàm futile est autem, quod Ham. ait à Nihil Ireneus dicit de ferro ignito, nihil de anima & corpore. Quomodo enim hoc diceret, quod multis seculis post, excogitatum est etiam somniantibus aliqui, praesentiam Corporis Christi

Panis est Eucharistia, quia est quidam quo ad agendas gratias excitamur: proprie loquendo panis non est ipsa gratiarum actio.

Somnium de inclusione corporis in panem.

Christi substantialem in pane, similem mixtionem ignis cum ferro, aut copulationem essentiali animæ & corporis in homine.

Hoc somnium, cum re ipsa retineat Hamel, qui coexistentiam corporis ad locum panis, seu immanentiam corporis in pane pertinaciter defendit: sciat contra se pugnantem ista, quæ fateretur, non habere Irenæum, & desinat huius auctoritatē opinioni suæ prætexere, de consubstantiatione, seu copulatione substantiali, & quasi ferruminatione corporis & panis.

Quid verò aliud affert Ham. etiam in sequentibus, quam ut meam sententiam confirmet: suam ipse imprudens euertat? Exemplo Baptismi ostenderam, quomodo Eucharistia ex duabus rebus constet: ac mox subieceram: *minimè sequi, quòd aut sanguis Christi aut spiritus sanctus, quòd ad specialem presentiam attinet, inclusus sit aquæ, aut ablutio à peccatis & regeneratio contingat ex opere operato aqua ablatis.* Hic bellus disputator Hamelman. Vide, inquit, lector, ubi dicit Irenæus de aqua Baptismatis, ubi de inclusione, aut de opere operato? At similia quatenus sunt similia, eadem est ratio. Ut panis sacratus non est panis communis: sic aqua Baptismatis non est aqua vulgaris, sed est lauacrum constans symbolo externo, & re signata. Ut autem nulla inclusio sanguinis Christi aut spiritus sancti in aquam Baptismatis

Collatio P. & C. D. ad refutandam inclusionem corporalem

De similibus idē iudiciū

prismatis imaginanda est: neq; ex opere operato, id est, ex sola asperione aquæ pendet regeneratio: Sic in pane nulla fit inclusio corporis Christi, nec prodest panis Eucharistici māducatio sine fide: Vbi ergo Hamelmane consubstantiatio tua? vbi oralis moducatio, cui perceptionem corporis Christi tribuis etiam in Iuda & cæteris infidelibus.

Paradoxum Ham. quod corpus Christi etiā corporū nostrorū alimonia sit.

pag. 15.

Quomodo per Eucharistiā confirmetur spes de resurrectione corporū ad vitam æternā.

Ham. allatrat temerē quæ refutari nō potest.

Redit postea Hamelmanus ad illud suum paradoxum, quod corpus & sanguis Christi, non sint tantum alimonia animæ, sed etiam corporū nostrorū, Et hanc causam esse fingit, cur corpora nostra spem vitæ æternæ habeant. At vero fallaciam hanc esse causæ non causæ, paulo antedixi: Et vt res intelligatur planius, repeto, quod in libello meo scripti: Inde esse spem vitæ æternæ, quia anima fide percipit in Eucharistia, seu cæna Domini alimonia cælestem, quam vitæ æterna consequitur: Corpus verò huius alimoniae symbolo, id est, pane Eucharistico vescitur, ideoq; etiam de corporis resurrectione ad vitam æternam fides nostra confirmatur in usu cænae Domini.

Ad hæc quid Hamelmanus? Mea se verba audire ait, non Irenæi. At sic sunt mea verba, vt à sententia Irenæi non discrepent. Cur autem non refutat rationem geminam, qua declaratio verborum Irenæi nititur? Duabus rebus inquit Irenæus, constat Eucharistia: Ergo & corpus & anima habet in usu Eucharistie, quod

quod sibi propriè competat, Et ut panis ac corpus Christi non sunt res vna, sic neq; anima panē, neq; corpus nostrū carnem Christi percipit, sed symbolo externo corpus, re signata anima fruitur. Altera ratio fuit, vita & gloria sempiterna non à corpore ad animam, sed ab anima ad corpus transit. Ergo corpus quāquam mortuū habet spem resurrectionis ad vitam eternam, quia anima, quæ partitur divifica carne Christi, initia habet vitæ æternæ, & dissoluta etiam à corpore massam sociam desiderat, cum qua rursus sit copulata in tota æternitate.

Hæc argumenta silentio transilit Ham. (cū non habeat, quod opponere possit) & conuertiendo, causæ suæ morbum tegere studet. Vos, inquit, verba authoris sinistrè & improbè, deprauatis, & falsè explicatis: non verba authoris retinetis, nec intelligitis vt scripta sunt. At tu Ham. cur huius ipsius authoris regulā nō cogitas, oppositā ijs, qui literā vnius loci sic virgēt, vt sensū negligāt? Multa malè interpretari oportet eos, qui vnu nō valūt rectè intelligere.

Addidi & tertiā rationē explanationis sententiæ Irenæi: Si ex esu corporali carnis Christi corpora spem vitæ æternæ habent, erit hæc spes vitæ æternæ etiam impijs certa atq; indubitata, quibus Ham. & eius complices esū corporalem carnis Christi cum pijs tribuūt. At impij non habent spem resurrectionis corporū ad vitam æternā. Ergo non est corporalis ejus carnis Christi; neq; si talis fingatur vitæ æternæ causa esse potest.

Lib. 5. contra hæres.

Hanc

Petitio prin-
cipij Hamel.
pag. 16.

Hanc rationem repetit quidem Ham. sed per principij petitionem eludere conatur. *Impij, inquit, ad iudicium indigne sumunt, non ad salutē. quasi verò hoc ipsum nō sit falsum? Impios indignè fieri participes corporis Christi propriè loquendo? Et eum, qui particeps fiat corporis Christi iudicio esse obnoxium; cum Christus dicat: Amen amen, dico vobis: Quicumq; carnem meam edit, & bibit sanguinem habet, vitam eternam.* Et ad modos dicendi per se pertineat, attribuere effectus proprios suæ causæ. Crede igitur mihi, mi Hameliane (vt tua tibi verba reponam) nisi maturius conuerteris, te aliquando Christus ipse cum omnibus sanctis in hora mortis, & in die iudicij, huius falsitatis accusabit.

Nec est quod Dn. Philippū tibi ^{ὁμοῦ ἡρώδου} fingas, qui in Epistola ad Oecolampadium, non de resurrectione nostrorum corporum, sed de resurrectione corporis Christi loquitur. Et tamen, quomodo secundū Canonem Nicenum sacramenta sint etiam τῆς ἡμετέρας ἀνάστασις symbola, ita in responsione sua ad Epistolam Philippi explicuit Oecolampadius, vt in ea explanatione postea acquieuerit D. Philippus, quem adeo non ægte fero mihi obijci abs te, quod præceptorem habuerim: vt pro hoc beneficio me gratias immortales Deo debere agnoscam, qui illum mihi præceptorem dederit, qui me viuā voce & scriptis suis docuit

Ham. probri
loco mihi
obijcit, quod
Philippum
agnoscam
præceptorē.

cuit de Christo, vt sciam in quem, & cui credam, nec tuas Hamelmane tuiq; similitum phantasias, ineptias, nugas curem, quos magis illius Lutheri vocem audire velim. **Wer Phil. præceptor** Philippum nicht für einen Präceptorernia.
 tent/ der muss ein grober vngelerter Sachant
 vnd Esel seyn: Et quod idem paulò ante mortem scripsit: *Quantum boni Deus per hoc suum organum (Philippum) effecerit, non tantum in Philosophia, sed etiam in Theologia, res ipsa testatur, etiamsi irascatur Sathan & omnes squame eius.* Id semel tibi responsum sit, Hamelmane ad Ironias tuas, quibus mihi toties in his putidis chartis tuis, Philippi Præceptoris mei nomen exprobras, cuius ego obscuram vmbra sequi malim, quàm tuam tuòrumque solidam & expressam effigiem.

Quorsum verò nisi ad explendas chartas pertinet allegatio prolixi istius loci ex Ireneo lib. 5. Ex quo in meo libello, quæ ad scopum meæ scriptiõis propriè spectabant, citaueram? Nam quod Christus verè nos redemerit suo sanguine: quod Calix Eucharistiae sit cõmunicatio sanguinis eius: quod panẽ quem frangimus communicatio sit corporis eius, id est, quod panis & calix iste sit, res illa externa & visibilis, in cuius vsu exhibetur nobis corpus & sanguis Domini, extra controuersiam positum est: nec locum integrum transcribere necesse habui, quia

pag. 17.
 Ham. citat
 ad chartas
 explendas,
 loca de ijs
 rebus, quæ
 sunt extra
 controuersiam.

quia non propositum mihi fuit negare ista: quae ipsissimis verbis Apostoli ab Iren&o dicta sunt.

Paradoxon
Ham. Quod
ex ipso cor-
pore Christi
alantur &
augeantur
corpora no-
stra.
Pag. 13

An hoc pa-
radoxon re-
&e tribuat
Iren&o Ham.

Calumniatur porro Ham. quod scripserim
ex pane Eucharistico (quod sacramentaliter est
corpus Christi) augeri nostra corpora, Et falsum
atq; absurdum hoc dogma Iren&o ascribit,
quod ex ipso corpore Christi augeantur corpora no-
stra: Quasi verò non satis ipsum refutent
verba mox sequentia: ex quibus augetur &
consistit corporis nostri substantia. Nam ex qui-
bus augeri, ex ipsidem etiam consistere cor-
poris nostri substantiam inquit Iren&us. Sed

haec quoq; non ad panem fractum & mixtum
calicem (quae cum percipiunt verbum Dei, fiunt Euc-
haristia corporis & sanguinis Christi) sed ad ip-
sissimum corpus & sanguinem referri vult Ham.

Qui nomen Sycophantae, & depravationem mihi
propterea obiicit, quod carnis nostrae substantiam
negè consistere ex ipso corpore & sanguine Christi:
Quod ipse temere affirmat, violenta detor-
sione deprauans verba & mentem Iren&i.

Ham. pro-
pter fallaciã
& equuocati-
onis in voce
corporis
Christi tur-
piter impin-
git in mentẽ
& verba
Iren&i.

Cuius et si hunc quoq; locum citat: quos
modo carnẽ negent capace esse donationis Dei, quae
est vita aeterna, quae sanguine & corpore Christi
nutritur: non animaduertit tamen, sanguinem Chris-
ti tropicè poni, pro symbolis corporis & sangui-
nis Christi.

Quod vel ex sequentibus intelligere de-
bebat ac poterat, si Hilarij regulam esset se-
curus

entus: Optimus ille lector est qui non importat sententiam suam, sed expectat potius ex dictis, &c.

Quid enim clarius his verbis Irenæi, quæ antea citavi in libello meo, & nunc etiam, ut ambiguitas omnis præcidatur reperio: Nō de spiritali aliquo & invisibili homine dicens hæc (quod simus os de ossibus & caro de carne Christi) sed de ea dispositione, quæ est secundum hominem, qui ex carnibus, nervis & ossibus consistit, quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur, & de pane, qui est corpus eius, augetur.

Pag. 19.

At bonus iste Linsensatus, in tanta verborum istorum claritate: jubet me tamen probare: Vbi hoc dicat Irenæus? quòd non cōperat ipsè in se carni & sanguini hæc alimenti in carnis nostræ naturam conuersio (qua nutritur, augetur & consistat tota ea dispositio, quæ secundum hominem ex carne, nervis & ossibus constat) sed panem & vino Eucharistico, qui suo modo, id est, sacramentaliter sint corpus & sanguis Christi? Atqui si ipse non videt dicere hæc Irenæum, an alijs etiam oculos de esse putat? Cur autem non ostendit ipse, declaratione hanc meam pugnare cum Irenæi verbis atque sententia? cum toties hinc clamitet: *semea quidem verba audire & legere, non autem Irenæi.*

Neque verò falsum esse dico, aut Philippum Præceptorem meum arguo mendacem, ut calumniatur Hamelmanus, qui illum in sententijs patrum scripsisse ait: *Ad hunc modum ratio-*

ratiocinatur Irenæus, non posse carnē prorsus perire, quia corpore & sanguine Christi nutriatur. Nam hæc, vt Sacramentaliter secundum Irenæi phrasin à Phil. dicta sūt: Ita Sacramentaliter quoque intelligi oportet.

Ham. ad ea digreditur, quæ sūt extra cōtrouersia, vt absurditatem sui paradoxo occultat.

Quid autem ad propositam disputationē facit, quod intempestiuē adfert Hamelman Irenæum ex doctrina de Cœna Domini sumere argumentum, quo probet, Christum assumpsisse veram carnem & verum sanguinem, qui pro nobis effusus sit: Quia dixerit: Sanguis non est, nisi à venis & à carnibus & à reliqua, quæ est secundū hominem substantia? Hūc cōtra Manichæos & SOHAN Iacob disputandi campum propterea ingreditur Ham. vt à conspectu absurditatis lectorem auertat, quæ est in hoc ipsius dogmate, quod nostra corpora Christi corpore & sanguine propriè loquendo, nutriantur, alantur, augeantur, & ex eorum substantia consistant. Quo nihil tercius cogitari aut dici potest.

Prouocatio Ham. ad omnes ordines.

Et audet tamen os impudens concludere hunc locum Epiphonemate tali: vt obseruet sancta conscientia nobilis D. Otto à Grunrod (cui libellum meum inscripseram) quam truncate (vt loquitur, verè truncus sine capite) & quam felle, (cum nihil ipse, nisi mera figmenta afferat) Irenæum Martyrem citauerim, Addit etiam, conari me decipere D. Grunrodium, vt per eum vicissim innocens princeps Iuuenis Palatinus Elector Fridericus III. decipiatur.

Quint

Quin ipsos Illustrissimos Germaniæ Principes, Illustres Comites, omnes nobiles viros, atque cunctos Christianos, videre iubet falsitatem, quam nulla ex parte demonstrare hæcenus potuit in meo libello, Cum singulæ chartæ ipsius falsitatum & corruptelarum plenæ sint, de quibus ad iudicium eorum ipsorum prouoco, quos ficta & simulata hac Apostrophe sua Hamelmanum compellare non puduit.

DE DICTIS TER-
tulliani.

Ad Tertulliani dicta à me allata (quorum pag. 20. alterū ex lib. 4. contra Marc. pro libitu suo mutilat) nihil habet Ham. quod opponat, nisi quod statū causæ mutat, & per calumniā Orthodoxis imputat, quasi panem sentiant ita figuram esse corporis Christi absentis, ut nudum in Eucharistia panem accipiamus, & corpus ipsum absit, & in cælo delitescat. Huius calumniæ vel millies responsum est, neminem ita obtusum esse, qui asserat omnibus modis adesse vel abesse Christi corpus. Dissidiū verò magis esse, de modo præsentiae vel absentiae, quam de ipsa præsentia. Interim extorsit Hamelmano euidencia verborum Tertulliani hanc confessionem, quod suo modo, ut loquitur, concedi possit, panem Eucharistiae esse signū corporis Christi. Fateatur ergo & hoc necesse est, Tertulliani auctori-
rate

Calumnia
Ham. de fi-
gura nudæ.

pag. 21.

rare rectè defendi interpretationem sacramentalem verborum cœnæ.

Hæ. citat ex Tertull. de quibus nulla est contentio.

Sacra. oportet esse veras figuras: Eius autem rei, quæ nusquam & nulla sit, nulla esse potest figura vera.

Quod cum ad scopum libelli mei proprie pertineret, satis mihi fuit duo illa dicta ex Tertull. citare: quibus corpus Christi pane repræsentari, & panem figuram, id est, symbolum corporis esse clarè dicitur. Cætera Tertulliani dicta, quæ attingit potius Hamelman, quam integre citat, quia ad scopum mei libelli, non pertinebant, volens prætermisi. Quis enim ignorat? & hunc, & cæteros patres, Dominici corporis veritatem ex sacramento Eucharistico probare contra Marcionis Phantasma, de quo in ipso libello meo lectorem monui, hæc Tertulliani verba declarans: *Figura non fuisset, nisi veritatis esset corpus, id est, nisi verum corpus Christi haberet.*

Hæm. corrumpit sententiã Tertull. in his verbis: Caro vescitur corpore & s. Christi.

Falsò autem ad oralem manducationem detorquet Hamel. Tertulliani illud ex lib. de Resurrect. carnis: *Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut anima Deo saginetur.* Nam corpus & sanguis Christi, sacramentali tropo nominatur à Tertulliano sacra symbola, quæ prius corporis & sanguinis Christi figurat dixit, Id, considerato loco integro apparebit clarius, quem propterea mutilavit Ham. ut implicitum dubitationi lectore dimitteret. Sic igitur Tertullianus, collationem Eucharistiæ cum alijs quibusdam ritibus mysticis instituens:

Caro

Caro abluitur (scilicet aqua Baptismi) vt anima
 emaculetur, Caro ungitur (videlicet oleo sacro) vt
 anima conseruetur: caro signatur (crucis signacu-
 lo) vt anima muniatur: Caro manus impositione
 adumbratur, vt anima spiritu illuminetur: Caro
 corpore & sanguine Domini vescitur, vt anima
 Deo saginetur. Non possunt ergo separari in mē-
 sēde, quos opera coniungit.

Ex hac collatione rituum sacrorum ma-
 nifestum est: Tertulliano, non minus in Eu-
 charistia, quàm in cæteris quoq; mysterijs,
 aliud esse, quod exterius corpore sumitur:
 aliud quod animo & mente percipitur. Itaq;
 corpus & animam coniungi in opera, eoz nec in
 mercede seu fructu separari, inquit: significans
 quòd sicut in sacris ritibus corporalia sym-
 bola & spiritualia dona coniunguntur: sic &
 animæ & corporis actiones coniungantur in
 vsu istorum rituum: Nimirum, vt sua sit ani-
 ma, respectu spiritaliũ donorũ, sua etiam
 carnis, respectu mysticorũ symbolorũ, opera.
 Fructus verò vtriq; cõmunis sit, & ab anima
 in corp⁹ deriuetur, vt eodẽ in libro, de corpo-
 rũ resurrectione ad vitã æternã inquit: *Ani-
 mã, tanquã sponsam dotis nomine sequetur & caro.*

Cõtra orale verò corporis Christi mādūca-
 tionẽ ppriè intellectã suppeditat nobis Hã,
 ex Tertull. Apologético arma, citato hoc di-
 cto (quo ille ad calumniã Ethnicorũ decarnis
 humane esu, & potu humani sãguinis respõ-

Tertull. &
 carni & ani-
 mæ no strã
 attribuit,
 quod suum
 cuique est.

Ham. tela
 contra orale
 suã mand. ex
 Tertull. as-
 fert.

Pag. 22a

E dit.) Non

Non fieri in cœna sacra Scythicam lanienam carnis, nec Cyclopicam ingurgitationem sanguinis humani.

In verbo edere ac bibere aut literalis sc̄sus retinendus est, aut cōstitutus tropus pro diuersitate cibi & potus.

Quid est enim laniena carnis Scythica? aut Cyclopica sanguinis ingurgatio aliud, quàm quod Ham. pugnat, *edi & bibi, proprie ac simpliciter, de corpore & sanguine Christi accipiendum esse?* Quòd si de supernaturali aliqua manducatione, suum illum oralem esum Corporis Christi intelligi vult: iam ipse à propria significatione verbi (Edere) discedit, & contradictionem implicat, fingens os corporis supernaturaliter edere, cùm oraliter & supernaturaliter edi, ex diametro inter se pugnent.

lib. de orat. de pudic. de Iud.

Quæ præterea ex Tertulliano citat Ham. neque in controuersiam veniunt, neq, scopum libelli mei attingunt: nisi quatenus dixi, patres interdum explicatione verborum cœnæ sacramentali uti, interdum verba ipsa Christi vsurpare: Sic enim Tertull. inquit: *Corpus Christi in pane censetur: & corpus Dominicum vocatur Eucharistia. Et sic Christus reuelauit, panem corpus suū appellans.*

Prouocatio Ham. iterata ad omnes principes.

Rursus autem Apostrophe intempestiua compellat Ham. virum nobilem D. Grunrodium & Principes: Comites: Barones: Pios deniq, omnes in Germania: & considerare eos iubet, quod inescare principem iuuenem Electorem Palatinum, & in errorem trahere voluerim. Sed cum nihil aduersum

aduersum me probare hactenus potuerit,
locum habeat illud: *Aclore non probante, Res
us absolvitur.*

DE DICTIS CY- priani.

De Epistola tertia, quod citavi ex secun- Pag. 29.
do libro Epistolarum Cypriani, gloriatur Ham. glossas
Ham. *Eam sibi ante annos 40. notam fuisse, dum* meas vocat,
ad huc in Papatu esset: Ideoq; se mox ait falsitatem quæ ad literã
deprehendisse in initio. Quæ autem fallitas ea in Cypriano
est, quælo? Glossam hanc meam esse, balat, quæ extant.
non legatur apud Cyprianum, quod vino ostenda-
tur sanguis: & sanguinem esse rem signatam: vi-
num calicis esse signum, quo sanguis ostendatur.

Obsecro te verò, lector Christiane, an
non ad literã ista apud Cyprianum leguntur?
Non potest, inquit, videri sanguis eius esse in ca-
lice, quando vinum desit calici, quo Christi sanguis
ostenditur. An non expressa sunt hæc verba
Cypriani? Vno, Christi sanguis ostenditur? Vnde
necessario sequitur: Vinum esse signum ostendens:
sanguinem Christi rem ostensam? Quid? quod in
Cypriano sequitur: Videmus in aqua populii
intelligi: in vino ostendi sanguinem Christi. Quis
igitur pessimus ille veritatis testis, quemad-
modum Ham. hic balat?

Equidem occasione huius loci, obiter &
ad iure an scursu innuere lectori volui, in

Parad. Ham.
sanguinem
Christi sub-
stantialiter
in calice
contineri.

meo libello : *Quemadmodum nec aqua in populo
transubstantietur : nec populus , id est , Ecclesia in
aqua substantialiter contineatur : Sic nec vinum in
sanguinē transubstantiari , nec sanguinē Christi in
vino contineri substantialiter At lepidus Ham. de
nulla transubstantiatione panis & vini se loquū
ait : De sanguine autem substantialiter contento in
divo (quæ est illa ipsa inclusio localis damna-
ta etiam in formula concordiæ Bucerii) vt
phantasticæ imaginationis suæ turpitudinē
teget , querit ex me : ubi dicit Cyprianus ? sanguinē
Christi in calice non exhiberi populo Dei ? nec
in sacramento adesse ? Disce verò mi Hā. prius,
aliud esse , Christi sanguinem exhiberi in calice :
& in sacramento adesse : aliud substantialiter
contineri in calice.*

pag. 24.
Ham. citat
aliena à pro-
posito.

Vt autem rudi lectori oculos præstringat
citatione pluriū dictorum , quæ ad metas di-
sputationis propositæ non pertinent : ex eadē
Cypriani Epistola loca aliqua , sed truncata
recitat : quibus nihil aliud dicitur , quàm quòd
in oblatione Eucharistiæ , tum aqua , tum vinum
calici infundi debeat propter significationem my-
sticam.

Ham. ad li-
terā accipit,
quæ per
tropum sa-
cramentalē
dicuntur a-
pud Cypria.

Sub finem verò præterijisse me ait , hæc ver-
ba Cypriani : *Quomodo possumus propter Christū
sanguinem fundere , qui sanguinem Christi erus
nescimus bibere. Et si de spiritali quoq; com-
munionē sanguinis suo loco rectē dicitur :
Christianos sanguinem Christi bibere : tamen
Sacra-*

Sacramentali tropo hic Cyprianus sanguinē pro symbolo seu sacramento sanguinis nominat, de quo in eadem Epistola inquit: *Quando sanguis vus dicitur, quid aliud, quàm vinum calicis Domini sanguinis ostenditur? Idem docet dictum, quod Ham. citat ex lib. 4. Epist. 6: Considerantes idcirco se calicē Christi bibere. (En quod antea sanguinem Christi nominavit, nunc calicem sanguinis vocat) ut possint & ipsi propter Christum sanguinem fundere.*

Sacramentalis tropus est, & in sequenti pag. 236 bus verbis: *Eucharistie memor, qui Dominum cum corpus accepit, in ipso Dominū suum complectatur.*

In Dominico corpore, id est, in sacramento Domini corporis, ait complectendum esse Dominum. Ergo aliud est Cypriano: *corpus Dominiū tanquam Sacramentum seu symbolum: aliud Dominus, ut res signata.*

En igitur præstigiatorum Ham. (quo nomine uti ipsi hoc loco libuit) & talē ac tantum quidem (ut ineptē addit) cum verē hoc sit præstigijs ludere: *Quæ sacramentali tropo, quo nullus est apud patres frequentior, dicta sunt: simpliciter & ad literam accipere.*

Nec alia est sententia verborum, quæ ex lib. 1. Epistol. 2. Hamelman citare pergit. *Quos excitamus ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione corporis & sanguinis Christi muniamus. Vbi mox addit Cyprianus, hoc fieri*

feri per Eucharistiam. Et rursus: *Quomodo pro-
nocamus eos sanguinē suū fundere, si eis militaturis
Christi sanguinem denegamus? Non ministri,
sed Christi (proprie loquendo) est munire
martyres, corpore & sanguine Christi: Item
denegare ijs sanguinem Christi:*

De Sacramento igitur corporis & sangui-
nis dicitur, quod ministri manu sua porri-
gunt. Negat autem Ham. verum esse, quod
tantum spiritualiter, à Christo, credentibus
detur corpus & sanguis ipsius. Deleat ergo il-
lud Baptista. *Ego Baptizo vos aqua, sed qui post
me venit, baptizat igne & spiritu. Deleat cano-
nicationem illam Orthodoxam, Gott sey gelob-
bet vñ gebenedeyet/ Der vns selber hat gespeis-
set/ mit seinem Fleisch vnd Blut/ &c.*

Item:

*Christus will die Speise seyn / vñ speisen
die Seel alleyn (id est, ipse solus pascit ani-
mam) der Glaub will keins andern leben. Et
quod toties apud veteres repetitur, Christus
ipsum, & cibum esse & hospitem.*

Sacramentalis tropus est & in his verbis
Cypriani, serm. 3. de lapsis, quæ lectorem in
timore Domini considerare, & expendere
iubet Ham. *Sanctificata ora caelestibus cibis: post
corpus & sanguinem Domini, prophana contagia
& idolorū reliquias respuerūt. Sed Cyprianus,
vt æquipollentibus vitur: nomine caelestium
ciborū: & appellatione corporis ac sanguinis Do-*

Parad. Ham.
corpus Chri-
sti proprie
loquendo in
manu mini-
stri esse, & in
ora commu-
nicantium
ingeri.

mini: & sacramenta horum intelligit, quæ ex manu ministri in manum & os communicantium ingeruntur. Quod de ipsissimo corpore Christi, dici proprie, tam non potest, quàm in primæ cœnæ institutione, Christi corpus ad mensam suo loco assidens, neq; locum suum mutavit, neq; manus aut ora discipulorum subjicit, etsi panem illum Eucharisticum (quem manibus & ore suo exceperunt discipuli) sacramentaliter Christus corpus suum nominavit.

Nec verò Tragicis illis vociferationibus Hamelmani opus est, *quasi in Eucharistia non detur corpus & sanguis Christi, aut quod ex calice prorsus non bibatur sanguis Domini. Quæ ineptè iubet me apertis verbis probare ex Cypriano: cum in sano intellectu utrumq; ultro admittam: Et in re concessa, probatione nulla opus sit. Dato pane in vero usu datur corpus Christi: Haurito calice in vero usu, hauritur sanguis Christi, sed suo unumquodq; modo: Aliter panis & calix: aliter corpus & sanguis Domini.*

Pag. 26.

Ineptæ tàm exclamationes tàm postulationes Hamelmani

In reliquis Cypriani dictis, quæ ex eodè sermone Ham. prosequitur, arma contra se affert. Quis enim adeò potest esse incogitâs (nisi miser iste Linsésatus) qui non animadvertat de Sacramento corporis & sanguinis Christi dici? cum Cyprianus ait, *quosdam & Diaboli aris reuertentes, ad sanctû Domini sordidâs manibus accedero.*

Ham. contre se tela affert.

Item

Phrases Sa-
cramētales.

Item: *Faucibus exhalantibus scelus suū, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus inuadere.* Item: *Vim inferre corpori & sanguini eius?* An enim hæc ad literam, de ipsissimo corpore & sanguine Christi proprie accipi possunt?

pag. 27.

An non Cyprianus ipse mentem suam satis declarat, Allegans illud *Leuit. 7. Omnis immundus manducans carnem: Et verba Apostoli: Non potestis mensæ Domini communicare & mensæ Demoniorum: Et quicumq; indignè ederit panem, & biberit calicem Domini, &c.* Deniq; narrationem addens de paruula calicem recusante: Et Diacono de SACRAMENTO calicis infundente, reluctanti licet, unde secutus sit singultus & vomitus. Quid ego hic de stolido nostro ac verè stupido Ariete dicam? qui ista omnia ad ipsissimum corpus & sanguinem Christi detorquet, quibus non sine blasphemia, ad literam & proprie attribui ista possunt, cum neq; inuadi corpus Domini, neq; vis ei inferri, neq; per vomitum eici possit. Stat enim illud: *Mors ei non dominabitur ultra.* Et clamat tamen miser iste, quod in neminem magis quam in ipsum congruit.

Prouocatio
temeraria
Ham. ad omnes ordi-
nes.

Itanè patres sunt citandi? Ita ne patres sunt corripiendi? Et rursus Apostrophe sua visita, non aliter quàm ebrius in conuiuio aliquo sedens, compellat *D. Othonem Grunroditum nobilem: Illustriss. Germaniæ principes, Illustriss*

De dictis Origenis & Dionysij Alexand. 47

Illustres & generosos Comites, eximios nobiles,
& Christianos omnes, ut obseruent ista. Qui
utinam obseruare saltem dignentur, quali-
bus in re tanta ineptijs ludat insensatus iste
Linsensatus: de quo profectò illud Cicero-
nis recte vsurpari potest: *Quorandam nihil ri-
detur, nisi ipsa insultas.*

DE DICTIS ORIGENIS
& Dionysij Alexand.

Digreditur autem Hamelmanus, ante- Digressio
quam quæ ex Cypriano recitauit pertexat, ad Hæ. qua non
Origenem, Cypriani ut ait, coætaneum, & controuersa
Dionysium Alex. ex quorum utroque citat, cumulat.
quod apud neminem Orthodoxorum con-
trouersum est. Nemo enim negat, quod ho-
milia 6. in diuersos scribit Origenes: *Quam-
do sanctum cibum, illudq; incorruptum epulum ac- Docet hoc
cipis, quando vitæ pane & poculo frueris: (Hæc dictum, quid
de externa ceremonia) manducas & bibis corpus percipiatur
& sanguinem Domini (Hoc de communionem in legitimo
corporis, quæ est res signata) Tunc Dominus vsu Eucharis-
sub teetum tuum ingreditur (iste vero ingressus, sequens
non loci mutationem, non corporalem ac- dictum docet,
cessam, sed spirituales vnionem Christi no-
biscum denotat.)*

Nemo itè hoc, quod ex Epistola Dionysij
Alex. apud Eusebium recitatur, negat: *Nos Cõpellati,
per cenã Domini participes fieri corporis et sanguinis Ham. En-
thustiasie.*
D. N. I. C. Quorsù igitur Enthustiasica cõ-
pellatio

pellatio rursus ad Ottonem à Grunrod hoc loco repetita? quem obtestatur iterum per suam conscientiam, ut absq; affectu & πρὸς ἁποδοκίμα consideret, quomodo patres ego citauerim? Quid enim citare me ista dicta attinebat? cum in tractatu meo toties dixissem, extra contro- uersiam esse, quæ de exhibitione corporis Christi in legitimo usu, palam profiteamur: & in libello appendicis, tantum de Sacramentali uerborum cœnæ interpretatione agendum mihi esset? Quod si omnia conside- rari uoluit Hamel, quæ ad disputationem de cœna pertinet, cur illud Origenis omisit?

a **Ista nefas est de ipso Christi corpore cogitare.**

b **Symbolū externū nos ad significa- ta traducit. Non corpus ipsū Christi sed corpus Symbolicū indignè mā- ducatur. Vbi hic est manducatio corporis in impijs?**

ex cap. 15. in Matth. Panis sanctificatus in uentre id, quod habet materiale, in uentre abit (a) & in secessum eicitur: Caterum iuxta precationem qua illi accessit, pro portione fidei sit utilis, efficiens, ut perspicax sit animus, spectans ad id, quod utile est (b). Nec materia panis, sed super illū dictū sermo est, qui prodest, nō indignè domino, comedenti illū. Et hæc quidem de typico Symbolicoq; corpore. Multa porro & de ipso uerbo dici possent, quod factū est caro, uerusq; cibus, Quem qui comederit, omnino uiuet in æternū. Quē Nullus Malus potest edere. Etenim, si fieri posset, ut qui malus adhuc perseuerat, edat panē factū, cum sit uerbū, & panis uerus, nequaquam scriptū fuisset: Quisquid ederit panem hunc, uiuet in æternum.

DE CAETERIS DICTIS
Cypriani ab Ham. allegatis.

Redit autē Ham. ad Cyprian. & hunc dicere ait, in sermone de cœna Domini, Nos bibere in Sacramento sanguinem Christi, testantes Christum nos suo sanguine ad societatem vitæ æternæ adduxisse. Quasi verò hoc negetur à nobis, ac non potius Ham. in manifesta luce cecutiat? In Sacramento bibere sanguinem Christi, perinde à Cypriano dictum est, quemadmodum Augustinus ait: Christus quotidie in Sacramento immolatur dist. 2. cap. semel immolatus: Et passim alibi opponit August. hæc duo: Accipere corpus Christi in Sacramento: & accipere in veritate. Quorum vtrumq; sanè rectè: sed illud sacramentaliter, hoc propriè dicitur. Accipere enim in Sacramento, idem est quòd accipere sacramentum corporis & sanguinis: Accipere in veritate idem, quod accipere rem sacramenti, id est, ipsum corpus Christi, de quo infra in expendendis Augustini dictis plura dicenda erunt

Prætermisissis verò his Cypriani verbis, quæ in libello meo citaueram: (In Sacramento calicis, ex vino & aqua mixti, Christi & Ecclesie unitatem esse) vndè sequi ostenderam, ràm non esse Christum secundum humanitatem in vino corporaliter: quàm Ecclesia in eodè vino substantialiter non continetur: ad quæ nihil prorsus respondere Hamel. potuit:

Muti

Pag. 28.
Quid sit in
sacramento
bibere san-
guinè Chri-
sti.

Ham. quæ
refutare non
potest, filio
tio obicit.

mutilate ac truncate tandem recitat explicat
 tionē meā loci illius ex lib. de vnct. Christif
 qui ascribitur Cypriano, quòd Dominus in men
 sa proprijs manibus panem & vinum, utpote sym
 bola sui corporis & sanguinis: In cruce verò mani
 bus militum corpus (proprie loquendo) vulneram
 dū tradiderit. Nam cum rursus ad hoc argu
 mentum respondere nihil possit (quod ex ver
 bis istis sequi dixi, proprie loquendo nec manu ap
 prehendi, nec ore carnali accipi ipsissimum Domi
 ni corpus & sanguinem) hoc saltem oggannit.
 Hanc meam esse interpretationem. Prorsus autē
 omittit, quæ in libello meo adduntur: Cy
 prianum ad eò non fugisse aut reformidasse illud
 Quomodo: ut Apostolos, secreta veritate mysterij
 imbutos, dicat exponere debuisse: **Q U O M O D O**
Panis & vinum sint caro & sanguis Christi. Id
 verò non proprie, sed sacramentali prædi
 catione accipiendū esse ex tribus mēbris di
 stinctis, quæ subijcit Cyprianus, copiose
 explicavi, pagina integra & dimidia: quæ
 quia rursus refutare Hamel. non potuit, duo
 posteriora mēbra silentio prorsus obruenda
 sibi putauit.

Interea suo more ad alia digreditur, quæ
 Pliraci more non intellecta sonat, ut cū in
 eodē fermone ait, præcedere: Dominum sacera
 dotibus, calicē sanguinis sui inexhaustæ plenitudi
 nis, conseruandum tradidisse, & erogandum, quo
 rursus asperione & communionē intus & extrā, corda

et corpora mundarentur. Hæc clara ait verba esse, cur sanguis in calice erogetur bibendus Cyprianis, et veteratoriè à me omiſſa eſſe calumniatur (ipſe veterator & vere infidelis, vt hîc loquitur, citator, vel potius deprauator patrû) Nâ calicè ſâguinis erogare ministros, inquit Cyprianus, qui ſanguinè ipſum (proprie loquendo) nec erogare manibus ſuis, nec conſeruare poſſunt. Aſperſionem vero illam & communionè, qua intus & extra mundètur corda & corpora, diſtincte ad lignum & rem ſignatam applicari oportere, quis non videt? cum aliud ſit calix ſanguinis; aliud ſanguis ipſe, & vtrumq; ſuo modo accipiatur?

Rurſus etiam arma cõtra ſe nobis ſuppeditat Hâ. cum audire leſtorè, et cognoscere virû nobilem Othonem à Grunrod inbet, quod in ſermone Cypriani de cœna Domini dicatur: Quod conſumto veteri agno (id eſt, paſchali agno abrogato) què antiqua traditio proponebat, Magiſter (Chriſtus) què cibû inconfũptibilem (id eſt, Sacramentum, perpetuò in Eccleſia noui Teſtamenti ſeruandû) diſcipulis appoſuerit, et quod immortalitatis alimonia his detur, à communibus cibis differens, corporalis ſubſtantiæ retinens ſpeciè, ſed virtutis diuinæ, inuiſibili efficiencia, probans ad eſſe præſentiã. Nõ loquitur hîc Cyprianus de ſubſtãtiali corporis præſentia ad locû panis, de qua Hâ. pugnat, ſed de inuiſibili efficiencia ac præſentia virtutis diuinæ, qua fiat, vt panis Eucharifticus ſit alimonia immortalitatis, ſit cibus vitæ, idq; in

Ham. corrũpit verba Cypriani pro calice ſanguinis ſubſtituens ſanguinem in calice.
Pag. 29.

Ham. ad præſentiã corporis in pane detorquet, quod Cypr. habet de præſentia virtutis diuinæ.

Vbi hic mādudatio carnis Chriſti in impijs?

usu legitimo, quem peruertant impij, cibum eius est mortis & exitij. Apage verò calumniam istam Hamel, *quasi nudū tantū panem, & nudū vinum in Eucharistia adesse sentiamus.* Quomodo enim nudū? quod alimonia est immortalitatis per diuinæ virtutis efficientiam & presentiam?

Calumnia Ham. negat coëstentia corporis ad panem, poni signa nuda,

Ham. figmentum de Iuda refutatū ex eo ipso loco quem pro se Ham. allegat.
Declaratio tropi Sacramentalis.

pag. 30.

Vbi verò in altero loco Cypriani, quæ & ipsum contra se affert Ham. oralis illa manducatio corporis Christi, propriè & ad literam intellecta? cū de Iuda sic loquitur Martyr ille: *Vbi sacrū cibū mens perfida tetigit, & sceleratum os panis sanctificatus intravit* (Audi hic Hamel.) *parricidialis animus vim tanti sacramenti* (Audi rursus Hamel.) *non sustinet, quasi palea de area exufflatus est, & præceptis eius currit ad perditionem & precium, ad desperationem, ad laqueum:* Hæc ais Hamelmane, euidentissima esse, ut à nemine eludi possint. Ac figmentum tuum iugulant fortissimè: Quo comminisceris, ipsissimum corpus Christi propriè loquendo, ingredi in os: Cū panem sanctificatum & sacramentum tantum in sceleratum Iudæ os intrasse Cyprianus dicat, nimirum declarans: sacramentaliter, non propriè dici, quod corpus Christi in os ingreditur & à Iuda quoq; ac impijs ceteris accipiatur.

Quò pertinet, quod ex eodem sermone de cœna Hamel, citat: *Hoc sacramentum alio quando*

quando corpus suum, aliquando carnem & sanguinem (videlicet non substantialiter, sed sacramentaliter) aliquando (scilicet propriè) panem Christus appellat portionem vitae aeternae (quod rursum per tropum sacramentalem sic dicitur) quo rei signatae affectus signo tribuitur.

Quàm ineptè verò ac stolidè reprehendit Hamel. quod hæc verba: *Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus*) dixi ad effectum panis describendum pertinere, non ad corpus Christi? quod certè neq; in carnem & sanguinem nostrum mutatur, neq; corporibus nostris vitam & incrementum procurat. Quòd et si falsitatem vocat Ham., falsificator (qui absurdè hæc de ipso corpore ac sanguine Christi intelligi vult) tamen satis ipse stoliditatem & oscitantiam suam in eo prodit, quod neque in eodem sermone hæc verba obseruauit: *Sicut panis communis, quem quotidie edimus, vita est corporis: ita panis iste supersubstantialis vita est animae, & sanitas mentis: Neq; mox sequentè applicationem collationis à Cypriano institutæ, vel ad oculos, vel ad animum sibi reuocauit.* An enim non satis clarè Cyprianus de pane hæcenus locutus est, non de corpore Christi? cum disertè addat, *Ideoq; (nimirum, quia panis effectum hunc habet, ut vitam & augmentum corporibus præbeat) Ideo, inquam, ex consueto rerum naturalium*

Stolidis. res. præhensio Hamelmannica eorū, quæ ex verbis & sententiis Cypriani rectissimè dicta sunt.

naturalium effectu, fidei nostræ adiuta infirmitatibus, sensibili argumento (hoc est, per analogiam sacramentalem) edocta est: visibilibus Sacramentis inesse vitæ æternæ effectum (id est, panem Eucharisticum non tantum solum, sed etiam organum esse, quo magis magisque carnis Christi vivificæ inserimur, & vitam ac succum inde trahimus) & non tam corporali, quam spiritali transitione Christo nos uniri.

Insigne exemplum inscientiæ Ham.

Quis sit usus particularum Non Tam, Quam,

Quod cum de modo, non corporeo sed spiritali interpretatus sum: Egregius iste Linsensatus ad scholas Grammaticorum me reuocat, vel potius ad conuiuia sua amatoria: communis inquit loquendi consuetudo sic loquitur: Non tam te amo, quam uxorem meam, hoc est, non usque adeo te: unde tamen non sequitur, quod illum non amet, licet uxorem precipue amet: Ita ergo et Cyprianus dicit spiritali quidem potissimum: Sed tamen et corporali transitione nos uniri Christo. Hæc Hæ, qui tamen quid per corporalem transitionem intelligat: palam dicere non audeat, ne deformitas absurdissimi dogmatis, de modo corporali unionis nostræ cum Christo, palam ab omnibus conspiciatur, præsertim aperte reiecta à Cypriano, in eodem de cœna sermone: Nostra & Christi coniunctio non miscet personas.

Eat verò ad subsellia Grammaticorum Ham. & discat, Non semper particulas istas (non tam, quam) diuersarum rerum copulatione

lationem (vt illæ : non modò, verùm etiam)
 sed remotionem alterius rei plerunq; signi-
 ficare : vt si de ipso Hamelmano dicam : In hac sua
Quod non tam veritatis, quàm falsitatis : non tam profopo-
ingenuitatis, quàm imposturæ : non tam candoris, graphia
quàm calumniarum : non tam pietatis veræ, quàm discat Ham.
hypocriseos : non tam sobrietatis ac temperantiæ, significatio-
quàm crapulationem & crapulæ : non tam veræ, nē particula-
quàm fucatae laudis studiosum atq; cupidum se rû gramma-
 probat : Videor ne tibi mi Hamel. veritatis, Non tam,
 candoris, ingenuitatis, pietatis, temperan- quàm.
 tiæ, veræ gloriæ studiû tribuere? An potius
 elogia illa falsitatis, fraudulentia, calumnia-
 rû, hypocriseos, crapulæ, fucatae laudis (quæ
 omnia verissimè in te cõpetût) tibi relinqre.

Quid verò, si non tam bonû spiritû, quàm Sa-
 thanam autorem tibi tuique similibus esse dicam,
 damnandæ & persequendæ doctrinæ veritatis, quæ
 vobis exco odio fascinatis Caluiniãnam nominare
 placet, quæ est orthodoxa & vere Catholica? Vin-
 debor ne bono spiritui, ac non potius spiri-
 tui tenebrarum imputare hoc velle?

Iam quæ Cypriantis per analogiam Sa-
 cramentalem porrò explicans de Christo di-
 cit: *Ipse & panis & caro & sanguis : idẽ cibus &*
substantia et vita factus est Ecclesiæ suæ, quã corpus
sui appellat, dans ei participationẽ : corporaliter
 hic, id est, corporali sèsu seu modo, an spiritu-
 aliter, id est, modo ac sèsu spirituali intelligẽ-
 dum est? In quo ne rursus turpitudinem sui
 dogmæ.

pag. 317

Vbi hic cor-
 poralis mo-
 dus partici-
 pationis car-
 nis Christi

Quid sit a-
 pud Cypr.
 non effigie
 sed natura
 panē mutari
 & omni-
 potentia verbi
 carnē fieri.

dogmatis prodat Ham. fraudulenter, vt ipse
 hīc loquitur ad aliū se locum Cypriani (ipsum
 ipsum quidem rectè à se intellectum) recipi-
 panis iste, quem Dominus discipulis suis porrigebat,
 non effigie sed natura mutatus omnipotentia
 verbi, factus est caro :

Quod ab Ham. in medio relictum, sectum
 dū fidei analogiā interpretor, nō de mutatio-
 ne substātiæ panis in substātiā carnis, sed de
 mutatione panis, qui naturā, id est, conditio-
 nē nouā accepit, quā antea non habebat.
 Nimirū, vt iam non panis nudus, sed sacra-
 mentum corporis Christi sit, & organū seu
 instrumentū, vt comedentes hūnc panem
 edamus corpus Christi: Id verò fit omni-
 potentia verbi: Quia Christus & autoritate
 diuina instituit sacramenta: & spiritu, virtu-
 te seu potentia sua diuina in nobis implet,
 quod per sacramenta significat, promittit,
 ac testatur.

Quid sit di-
 uinā sese in-
 fundere ef-
 feratiam sa-
 cramento
 visibili.

Sed iubet Ham. lectorem imprimis vi-
 dere collationem, vt ait à Cypriano illatam.
 Sicut in persona Christi humanitas videbatur, &
 latebat diuinitas: Ita sacramento visibili ineffabili-
 liter diuina se infudit essentia. At vbi hīc, cor-
 pus Christi se infundere dicitur sacramento
 visibili?

Sanè vt in Christo inuisibilis diuinitas vni-
 ta visibili humanitati, per hanc operans se
 exerebat: Sic in sacramento, ait Cyprianus,
 non

non ipsum corpus Christi, sed essentia diuina, id est, diuinitas se infundit, & per visibile sacramentum, tanquam per organum suum in credentibus operatur & efficit ea, quæ promittuntur, perinde vt diuina virtus rectè dici potest infundere sese in verbum, quod prædicatur in ministerio Euangelij: Item in Baptismum, cum vsurpatur legitime, hoc est, vt efficacia diuina in eo & per eum sit efficax.

Nec verò simpliciter repudio, quod Hamelmanni (qui nec Cypriani nec suam mentem satis idoneè exponere potest) ait: *Quòd sicut in Christo duæ naturæ sint: sic in cœna caro & sanguis non minus adsint in cœna Dominica, in suo vsu administrata, quam panis & vinum: Sed videat ille, ne, per fallaciam secundum quid, confundat personalem & Sacramentalem vniou-*

Adest in cœna panis & corpus sacramentaliter: in Christo natura diuina & humana per se naturaliter.

Quid verò imaginationi falsissimæ Hamelmanni de communionem Christi in impijs, magis contrarium esse potest, quàm quod ex eodem sermone, non contra nos, sed contra semetipsum porrò profert? *Sacramenta quantum in se est, sine propria virtute esse non possunt, nec vlllo modo diuina se absentat manifestas mysterijs (id est, Sacramenta in vsu, respectu ordinationis diuinæ semper vera Sacramenta sunt, & in omnibus fidelibus suum effectum habent per potentiam diuinam)*

Hamelmanni contra se rursus testis affert.

Contra mā-
dicationem
impiorum.

Sed quamuis ab indignis se sumi vel contingi sa-
cramenta permittant, non possunt tamen spiritus
esse participes, quorum infidelitas vel indignitas
tantæ sanctitati contradicit. Ideo alijs sunt haec
munera odor vitæ ad vitam: Alijs odor mortis in
mortem, quia omninò iustū est, (Hæc Ham. o-
mittit) vt tantò priuentur beneficio, gratiæ com-
temptores, nec in indignis tantæ gratiæ puritas sibi
faciat mansionem. De qua autem gratiæ puri-
tate loquatur, & quid spiritus nominet par-
ticipem esse, in præcedentibus dixit Cyp-
cum ideo se sacramento visibili ineffabiliter dicit
vram se infudisse essentiam ait, vt esset religioni cir-
ca sacramenta deuotio (id est, reuerentia sym-
bolorum & legitimus vsus, & rerum signa-
tarum fidelis & grata meditatio) & ad ve-
ritatem (id est, ad Christum, qui est veritas
sacramentorum) cuius corporis sacramenta sunt
(id est, cuius corpus symbola externa repræ-
sentant & communicant) sincerior peteret ac-
cessus vsq; ad participationem spiritus (hoc est,
vt Christi communio illa, non subsistat in
rerum visibilium corporali acceptiōe, sed
horum ministerio penetrèt ad rerum spiri-
tualium perceptionem, hoc est, ad veram &
substantialē communionem corporis &
sanguinis Christi per spiritum) vnde & ad-
iungit: nō quod vsq; ad consubstantialitē Christi,
sed vsq; ad societatem eius germanissimam hæc
vnitas peruenisset (id est, non quod in veram
essent-

essentiam commisceantur nostra corpora cum Christi corpore: sed quod mediante Christi spiritu, corpori ipsius, velut membra capiti, aut palmites viti arctissime uniamur, agglutinemur, & conformemur) solis fide- libus tribuit Cyprianus non (vt hic Ham. facit) etiam infidelibus, quibus expresso adimit hanc gratiam & participationem spi- ritus (seu quod idem est communionē Chri- sti, per ipsius spiritum.)

Sed nec, quæ deinceps ex eo sermone ci- tare pergit Ham. ad infideles spectant, cum Cyprianus inquit: *Bibimus de sanguine Chri- sti, ipso iubente, vitæ æternæ cum ipso participes, animalis vitæ peccata, quasi sanguinē impurū bara- rentes. Item, Nobis, pro quibus sanguis Christi oblatus est in cruce, & quos conciliauit Deo, omnes* Pag. 120 *excedens victimas, hoc sacrificiū singulare: Ipse Christus pincerua porrexit hoc poculū, & docuit vt non tantū exterius hoc sanguine (id est, sa- cramento sanguinis) liniremur, sed & interius aspersione omnipotēti anima nutrire, & pene- trans omnia tanti medicamēti virtus, quicquid in- tus durū esset effugaret & renouaret sanaretq̃. Hic exclamat Ham. Quid potest dici clarius? At nos bibere sanguinem ex hoc poculo, vt non tantū ex- terius hoc sanguine hausto liniremur, & ideo non minus ore quā fide sanguis ex poculo potatur. At cur non illa quoq̃ repetit? vt etiam interius anima aspersione omnipotenti nutrire.*

Hæ. impru- dens enertie communi- nem sangui- nis Christi in impijs

Et

Quomodo
ore, quomo-
do fide bi-
bamus san-
guinem.

Possunt ne
ista ad literā
intelligi?

Et quod præcedit, *vita æterna cum ipso partibus* pes, & quæ præterea huc pertinet? Hæc enim infidelibus communia facere potest Hamel quos ipso ore, bibere sanguinem proprie loquendo ex poculo somniat. Bibimus autem eodem ore de sanguine Christi sacramentaliter idq; commune est pijs & impijs: sed non nisi fide, proprie: & hoc solis fidelibus competit, quibus & effectus sacramenti solus congruit, de quo tam multa Cyprianus loquitur.

Neque ego quenquam tam stupidum esse existimare possum, præter Hamelmanum istum, qui hunc Cypriani locum, quo tandem ille concludit, proprie & ad literam ac non potius figuratè seu sacramentaliter intelligendum esse censeat? *Quàm præclarus est calix iste, quàm religiosa huius potus ebrietas? Per quam excedimus Deo, & quæ retrò sunt obliuiscuntur, & quæ retro sunt obliuiscuntur, non habentes sensum huius mundi, sed diuitis purpurati delicias contemnentes, cruci haeremus, sanguinem sugimus, & intra redemptoris nostri vulnera figimus linguam, quod interius & exterius rubricati, à sapientibus huius seculi iudicamur amentes.*

Et pro sua tamen sententia, id est, pro oralium manducatione corporis Christi, quod etiam impij edant, proprie loquendo: attulisse se ista affirmat Ham. Sed quid mirum? Ostendere se talem debuit, ut agnoscant lectores, verum

verum esse quod hic exclamat: *O deprauato-*
rem pessimum: O falsificatorem patrum. Iudi- Prouocatio
 cer autem, ad quem iterum prouocat Nobi- iterū repeti-
 lis à Grunrod: Iudicent omnes, quorū con- ta ab Ham.
 scientiā appellat Hamel. *Mihine an ipsi, muti-*
latio aut falsificatio patrū tribuenda sit: & quam pag- 339
babeat Ham. conscientiam cauteriatam, & malā
ut loquitur, quia in mala causa non solum
mutilat à me dicta, ut ad integrum folium
mei libelli hoc loco nihil prorsus responder,
sed etiam patrum sententias, vel non perti-
nentes ad scopum meæ appendicis intempe-
stiue cumulat, vel quæ à patribus sacramen-
taliter dicuntur, ea ad literam, quasi proprie
& simpliciter dicta vrget, vim faciens pa-
tribus, & absurdissimas inde opiniones col-
ligens, quæ nunquam illis in mentem ve-
nerunt.

DE CANONE NI- cene Synodi.

Postulat à me Ham. (deprauatoris, quo
 identidem vtitur, nomine dignissimus) vt
 monstrem ipsi, *Vbi in Synodi Nicene Canonē*
dicatur: Sacramentali pbrasi Christū iacere in men-
sa. Ego verò, sermonē illius vt qualitercunq;
imiter, te appello mi lector cordate, an non sunt
hec clara & perspicua verba? cum Nicenus Canon
inquit: Per fidem consideramus iacere in sacra illa
mensa

Ham. phra-
ses sacram.
proprie in-
telligi vult.

mensa agnæ Dei tollentem peccata mundi, sine maculatione sacrificatur à sacerdotibus? Nam si jacere illud in mensa, & sacrificari à sacerdotibus, ad literam & simpliciter intelligendum sit: quid opus fuit addi? per fidem id considerandum esse, & sacrificiū illud sine maculatione confici? Quæ phrasin sacramentalem clarissime explicant: qualis hæc quoque est: Non multum accipimus, sed parum: Quod profectum non de iplo corpore & sanguine, sed de symbolo corporis, id est, de pane & calice intelligi debet. Sic enim quæ signo seu symbolo proprie competunt, eadem rei signatæ tribuuntur sacramentaliter.

Ineptæ inter-
rogationes
Hamel.

Ham. silētio
præterit,
quæ refutare
non potest.

Refutare autem cum horum nihil possit Ham. nisi per vilitates & ineptas exclamationes suas: *Glossas tuas audio, non Synodi illius verba: mox statum controuersie mutans, plurium interrogationum fallaciam struit: Ostende, inquit, ex synodo illa, quod in mensa illa, ubi sacra cœna administratur, non sit, nō exhibetur agnus Dei, & quod ibi non sumatur corpus & sanguis Christi? Quali verò Synodus verbo exhibendi aut sumendi, ac nō potius in mensa jacendi, itemq; sacrificandi, id est, macerandi & offerendi, de agno Dei utatur? Aut quali non inculcarim in libello meo pag. 10. b. Nos verè accipere corpus & sanguinē Christi: & quomodo symbola sacra non ad satisfactionem, sed ad sanctificationē nostri destinata*

sint per communionem cum corpore Christi pag. II. apertissimè non dixerim: Quas pagellas Hamelman silentio proorsus præterijt, haud dubie conscientia mala, quod quomodo refutaret eas, inuenire non posset.

Interim vt lectori fucum faciat, ex Tomo conciliorum hunc Canonem profert: pag. 34.
*Hoc ne & regala neq; consuetudo tradidit, vt si qui offerendi sacrificij non habet potestatem, his, qui offerunt, corpus Domini porrigant. Quasi non hic quoq; in verbo offerendi & porrigendi corpus Domini locutio Sacramentalis sit? Et me tamen, filium illius, qui est pater mendacij, propterea nominat, & ad nobilem D. Grunrodiū Prouocatio Ham. ad D. Grunrodiū. Inclutum Electorem Palat. malè instituat in causa sacramentaria: Sed quid agas cum isto? qui conuictijs tantum, non rationibus pugnat, qui linguam petulantem, morbum turpissimum habet, qui inscitia, audacia, impudentia vnum ex illis se esse probat, qui Grecis sunt *μωρακανοι*, de quibus vetus illud citatur.*

ὅτι μωρία μάλισ ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἐστίν.

DE DICTIS DIONY-

si Arcopagite.

Nihil habet Hamelmanus quod opponat, à me citatis ex hoc scriptore: quæ, vt supra

Contradi-
ctio Ham.

supra quod paucis repetij, Phrasin sacramē-
talem evidentissime declarant. Quod verò
per venerabilia signa Christum signari & sumi
Dionysius dixit: id cū hoc modo exposue-
rim (quòd sacramēta nō tantū symbola sint signifi-
cātia, sed etiā organa, in quorū usu nobis cōmunicā-
tur res significatæ) cornu suo ferire & pedibus
arenā spargere conatur aries. Sic, inquit, ubi
dicit Dionysius, in quorū usu? Vide ergo mi le-
ctor, quā sibi ipsi non cōstet Hāc. iste? Nā pau-
lō ante pag. lib. sui 31. scripsit: In Sacramēto, in
suo usu per administrationē celebrato, duo existūt et
sumuntur vid. caro & sanguis Christi, atq; simul
panis & vinum. Et paulō ante: Caro & sanguis
adest in cœna Dominica in suo usu. Et pag. 9. In
cœna Domini due res, cœlestis & terrena coniunctæ
esse creduntur Tantū in usu. Et infra 53. Na-
zianzenus non censuit extra verum usum: iuxta
institutionem Christi, veram Eucharistiam & ve-
rum Corpus & sanguinē Christi alicubi existere?
Nihil nunc de aurea illa Regula Philippi
Melanthonis dicam: Sacramenta sunt tantū
in usu Sacramenta: Et nihil habet rationem Sacra-
menti extra usum diuinitus institutum. Hanc re-
gulam quomodo audiat Ham. qui se ipsū
non audit, quique quod in se probare alios
vult, in me damnat?

pag. 35:

Afferret autem ineptissimum simile de libro ad
semisso per puerum, ut quoniam per venerabilia
signa Christus sumitur, reuera adesse eum innuat.
Verum

Verùm vltro id largior, & verbis expressis docto: Absit modo ambiguitas de inclusione corporis Christi in panem.

Quam autè ἀπερὸς ἰουδαίου est, quod ex Ham. aliena à proposito assert.

cap. 2. de hier. Eccl, adijcit: Pontifex ad sacrificiis. communionem vocat, atq; illic consumantium Sacramentorum communionem deiferam tradit. An igitur hîc de appellationibus seu Epithetis cœnæ Domini disputamus? quam etsi Hamel. nullus moneat, sciunt omnes, Sacramentum sacrosanctum, augustissimum, divinum, venerandissimum, & celeste mysterium, hostiam salutarem, communionē item, Synaxin, & collectionem nominari, vt chartas suas suffar-
 cire Ham. istis non habuerit opus: præsertim cùm nemo sentiat (quod calumniatur) nudum isthic panem exhiberi, aut nudum vinum, sed Christum ipsum sacramentaliter in pane & calice: propriè fide sumi.

DE DICTIS EV- sebij Emisseni.

Orditur Ham. ab exclamatione, qua tantū se videre ait falsitatem à me commissam esse, vt dix
 verbis exprimere possit. Ac postea per paginas duas integras, quæ in libello meo reperit, recitans, in loco Emisseni, hæc verba nō exigui momenti, siue oscitantia, siue dolo omittit, vt perpetua esset redemptionis oblatio, & perennis

Ham. mutilat locum Emisseni. pag. 36. post lin 6.

parens illa victima viueret in memoria, ac semper
presens esset in gratia.

pag. 37.

Ineptia in
quæstioni-
bus Ham.

Inscitia
Ham.

Vide autē lector artificium, partim Sycor-
phanticū, partim rude & expers omnis ῥη-
τορικῆς τέχνης, id est disputandi, differendiq;
artis, qui me subinde Doctorem gloriosum (ipse
alienæ gloriæ inuidens, & virtuti suæ non confide-
dens) & audacem, ac impudentem (audacissimus
ipse & impudentissimus, qualem vix alium hic
vnyquam vidit) nominans, quærit ex me, vbi
Emiffenus de situ loci dicat? sicut ego scripse-
rim, Eum sentire, Corpus CHRISTI, quod ad
situm loci iam in cælum sublatum esse? Audi
ergo Hamelmane: Corpus assumptum ablat-
turus erat ex oculis nostris, & sideribus illato-
rus, inquit Emiffenus. Hoc si aliud, quàm
ablationem, seu absentiam corporis Chri-
sti, quo ad situm loci significare Ham. pu-
tat: Redeat ad Grammaticam: Redeat ad
articulum fidei historicum: Ascendit ad cæ-
los, quem recte scripsit Melanthon intelli-
gendum esse, vt sonat litera.

Deinde quærit, vbi dicat Emiffenus, quod cum
pane non sumatur corpus. Ego verò vicissim ex
te Hamelmane quæro, vbi hoc in meo li-
bello legeris? Argumentum hoc isthic ex
Emise. inuenies. Dominus sacramentum corpo-
ris sui sublato in cælum instituit. Non igitur pan-
is est corpus Christi, quasi in pane corpus contine-
tur, sed quia panis iste corporis Christi sacramen-
tum

est. Cum pane autem non sumi corpus, nusquam à me dictum reperies. Nam si particula (Cum) de legitimo istius panis vsu intelligatur, & de coniuncta seu concurrente panis & corporis mādicatione, nō autē de simili mādicationis modo, vltro eā recipio.

Vltterius quærit Ham. *Vbi Emisenus similitudinē adducat de meditatione verbi Dei? per quā dixerim, coli & adorari Christum à fidelibus, absq; imaginatione vlla inclusionis, aut presentie corporalis in externo sono, aut characteribus verbi, vel predicati, vel scripti, vel lecti.* At verò scorsum à textu Emisleni, declarationis causa similitudinem istam adieci, cum hæc verba illius explicanda essent: *Institutionem sacramentine necessariam nobis fuisse, vt coleretur corpus & sanguis Christi iugiter per mysteriū, quod semel oblatū fuerit in præcium.* Quære igitur ex pueris Ham. *Nūm similibus in explicatione vti nō liceat?* Disce ex Augustino: *Sacramentum esse verbum visibile:* Et quia tanta est sacramēti cum verbo similitudo, abijce phantasias tuas de inclusione corporis Christi penē magica, vt Melanth. loqui solet, in substantiam aut locum panis: *Sicut in ministerio intelligis, nullum locum esse inclusioni honorū promissorum in sonos aut characteres verbi.*

Quærit præterea Ham. *vbi dicat Emisenus victimam illam non presentem esse pani, sed nobis? vbi dicat, quod non sit ibi corporalis coëxistentia?*

Hæc. reijcis declarationes locorum obscuriorū per collationem rerum similitum.

Non propter
panem, sed
propter ho-
minē adest
Christus in
cœna,

En tibi verba Emisseni: *Vt victima illa perennis
diueret in memoria & semper præsens esset in gran-
tia, verè vnica & perfecta hostia.* Si præsens
corpus Christi esset ad panis locum corpo-
raliter, cur memoriæ mentionem fecisset?
aut quorsum dixisset antea, Christum abla-
turum esse suum corpus? Quæ est autem
gratia illa, nisi communio Christi nobiscum,
qua fit, vt Caro Christi pro nobis tradita,
vere sit nobis cibus, & sanguis eius vere sit
nobis potus. Hæc communionis gratia ho-
minī ne, an panī competit?

De altaribus
& mensis a-
pud scripto-
res veteres.

Altare verò pro mensa apud patres vñta-
ta metaphora nominari dixi. Hic bonus
Hamel, assuetus aris suis, ad quas olim in
Papatu missas celebravit: *Vbi, inquit, Emissen-
nus dicit, non esse ibi Altare, sed Mensam Do-
mini?*

Procacitas
& petulantia
Ham. in la-
cessendo no-
bilis. viro
D. Ioh. Mun-
stero.

Legat autem & refuret, quæ de altarium
appellatione scripsit, vir, stemmatis antiqui-
tate, doctrina, virtute, & pietate præstan-
tiss. ac vere nobilis D. IOHANN. MVNSTE-
RVS, nobilitatis Westphaliæ decus, quem a-
liquoties Linsensatus iste Theologus in hoc
scripto suo, conatu irrito velut aries petulcus
impetit, indignus, qui vel ex minima parte
illi comparetur.

Refutatio
oralis man-
dicationis
ex Emisseno,

Postremo vbi dicit Emissenus, inquit Hamel,
non esse oralem mandicationem carnis & sanguinis
Christi? Hæc si proprie intelligi vult, sine sacra
men-

mentali forma loquendi : potest ne' clarius quidquã afferri ad eam subuertendã, quã quod Emiffenus ait? *Sacrũ Dei tui corpus & sanguinem fide respice, bonora, mirare, mente conginge, cordis manu & maxime haustu interiore suscipe.* Sed Arieti nihil cerebri nec iudicij est, vt hæc attendere possit.

Interea prolixum locum Emiffeni ex iure Canon. describit dist. 2. in quo hæc verba Pontificij ad dogma transubstantiationis detorserunt (*Inuisibilis sacerdos visibiles creaturas In substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta potestate conuertit.*) Hoc dogma Veterũ scriptis multa ab alijs as- sum non probat Hamel. neq; de Sacramentali conuersione cõmode interpretati vult, quorũ sum obijcit, locum eum à me prætermiffum esse? cùm neq; omnia patrũ dicta colligere mihi propositum fuerit, & veterum scriptis, vt Melanthon sæpe queritur, multa suppositicia à posterioribus adjecta esse conste- rit.

DE DICTIS EUSEBII Cæsariensis.

Cùm dixissem in meo libello, *Eusebium Cæsariensem, vt caeteros patres, vt vocabulis symboli, memorante, recordationis, ad declarandã phrasin sacramentalem verborum canae : insulsissime ineptissimẽq; calumniatur Hã. me hoc modo argumentatum esse: Ecclesia peragit memoriam* Pag. 16.

riam Christi in cruce oblatis. Ergo corpus & sanguis Christi in Ecclesia Dei (cum cæna Domini celebratur) non adest: Et ô bellum argumentatorem, exclamat. Atqui expressissime à me additum est, non agi hæc de nuda seu prophana memoria. Bellum ergo calumniatorem Hamelmanum, qui ex suo cerebro argumenta fingit, quæ alijs attribuat, quorum nec verba, nec sententiam assequitur.

Ostentat autem indices suos, quos obiter olim perfecit in tumultuaria patrum lectione. Ideo ex Eusebio cumulat, partim similia ijs quæ jam ante à me citata sunt, partim de rebus illis, quæ nullam habent controversiam. Hæc enim verba allegat ex 10. cap. lib. idem. Euang. Ideo & sacrificamus & incensamus, alijs quidem memoriam magni illius sacrificij, secundum ea, quæ ab ipso tradita sunt mysteria celebrantes.

Ostentatio
Hæc. inepta,
in citandis
dictis Euseb.

Memoria sacrificij celestis signis.

Corpus & sanguis pro sacramento corp. & s. pag. 39.

Cibus sacrosanctus, & c. ac sanguis Christi, & quipollentia.

Item:

Quando sacrificij memoriam signis quibusdam in MËNSA celebrandam, corpusq; illius salutarem sanguinẽ, vt noui Testamenti institutum habet, accepimus: Item: ex 7. lib. hist. Ecclesiast. Mensæ astantem, & manus ad excipiendum sacrosanctum cibum extendentem, & non exiguo tempore corporis & sanguinis participem factum, non ausim de nouo initiare.

Vbi verò hoc in libello meo reperit Ham. quod ex Eusebio probare me iubet? In cæna

non esse, neq; dari corpus & sanguinem Christi? Cur autem Sacramentalem hanc locutionem propriè intelligi vult? Ore sumi corpus & sanguinem Domini. Quorsum etiam Athanasij dictum ex Theodoreto: *Et Pontifex & Apostolus & fuit & dictus est per id, quòd nobis tradidit mysteriũ dicens: Hoc est corpus meum & sanguis Novi testamenti non veteris, &c. Dignitas autem neq; corpus habet neq; sanguinem, sed homo, quem ex Maria portavit.* An veram Christi humanitatem negare nos putat ipsius more? qui corpus Christi tale fingit sub pane, quod neq; substantiam, nec proprietatem vllam habet veri Corporis humani?

Hamel. rursus
citat aliena
à proposito.

An verò non videt ad confodiendam suã ipsius opinionem tela se nobis rursus suppetitare: cum ex Athanasij disputat. cum Ario profert: *Quod in altari suo Christus det panem celestem omnibus, vitam dantem, id est, sacrosanctum ipsius corpus.* Cur igitur pugnavit supra, ministrum Ecclesie, propriè loquendo, dare corpus Christi, tam impijs quàm fidelibus? cum Athanasius disertè affirmet, *Christũ dare corpus suũ: Et hoc ipsum corpus esse panem celestem, omnibus vitam dantem, quod de impijs dici non potest.*

Hamel. contra
se tela rursus
affert.

DE DICTIS BATHANASII.

De suo affert Hamel. *Hoc est Antitypus*

G pum

paa. 40.
Inscitia
Ham.

Ineptæ re-
spons. Ham.

Audacia
Ham.

Phrases sa-
cramentales
istæ quomo-
do intelligē-
dæ sint, etiā
Cypriani lo-
cus ostēdit.

*pum quod non est typus, quod alij vertūt configne-
rale. Sed impingit in Grammaticam. Con-
fundit typum & Archetypum: cūm antity-
po opponatur non typus, sed archetypus.
Quid est autem ineptius, quā cūm Ham.
inquit: An propterea sequitur, quod in sacra-
cœna non porrigantur corpus & sanguis Christi?
Neque enim ad tollendam exhibitionē cor-
poris & sanguinis Christi, sed ad declaran-
dam verborum cœnæ institutionem sacra-
mentalem, Basilij verba allegavi, quibus pan-
nem & vinū Eucharisticum vocat monumenta sal-
utaris passionis, & antitypa sancti corporis &
sanguinis Christi.*

Liturgiam autem Basilij fictam esse dicit,
quia non inueniatur in eius Operibus. O bellum
Aristarchum. Inspiciat vel Gesneri Biblio-
thecam, & reperiet multa alia, quæ in ope-
ribus non habentur, separatim excusa:

Hoc ex genere est Basilij & Chrysostomi
sacrificij ritus, ex sacerdotali græco in lati-
num translatus, per Gentianum Seruetum,
& Venetijs excusus.

Cur verò, si suspecta ei fides est eius libri
(de quo vel Moscoviticæ Ecclesiæ, si placet
bellum inferat) loca plura inde citat, & talia
quidem, in quibus non propria, sed sacra-
mentalis locutio est? *Benedic domine sanctum
panem, Panem quidem ipsum honorificum, Corpus
Domini & saluatoris nostri I. C. Benedic domine
sanctū*

sanctum calicem, Quod autem est in isto calice, ipsum sanguinem Christi, qui effusus est pro mundi vita.

Item:

Dignare Domine Iesu Christo manu tradere nobis corpus tuum immaculatum, & sanguinem preciosum, & per nos populo tuo. Item: Ex altera Liturgia Basilij, qua Syri utitur: Effice panem ipsum corpus Domini nostri Iesu Christi in expiationem culpam ac R. P. vitam eternam ijs, qui sumunt ipsum, &c.

Panem & calicem, seu id quod est in calice tum demum Hamel. proprie corpus & sanguinem Christi nominari ostender, cum demonstrabis proprie loquendo, corpori Christi benedici. Impiorum vero communionem cum corpore Christi, tunc nobis ex hoc loco probabit, cum ipsis quoque contingere euincet expiationem culpam & R. P. & V. a?

Præterquam vero, quod locutionem sacramentalem, qua corpus & sanguis sæpè ponuntur pro Sacramento Corp. & S. non rectè intelligit Ham. contra se etiam tela demum affert, cum citat hæc Basilij verba ex sermon. de Baptismo. Oportet accedentem ad corpus & sanguinem Domini, ad Rememorationem eius qui pro nobis mortuus est & resurrexit, non solum purum esse ab inquinamento omni carnis & spiritus ne ad iudicium comedat & bibat, sed euidenter ostendere & exprimere Memoriam eius, qui pro nobis mortuus est.

serm. de C. D. Qui vsq; hodie, hoc veraciss. & sanctiss. corpus suum creat, sanctificat, & benedicit, & pie sumentibus diuidit. Id certè de corpore Christi, ad literam intelligi non potest, quod nec creatur denuo, nec sanctificatur, nec diuiditur.

pag. 41.

Hoc non faciunt infidelis.

Item: Quid dicemus de eo, qui ociosè & absque fructu ausus fuit accedere, & edere corpus & bere sanguinem D. N. I. C? Hæc enim quomodo ad manducationem impiorum congruit? Quis verò, in dubium vnquam reuocauit, quod ex quaest. 172. profert? Pliropherian gignit nobis fides verborum Domini, dicentis: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hoc facite in mei commemorationem. Et iubet tamen Hilari- melman arrigere aures, lectorem, & nobilitatem Grunrodiū, & ostendere me, vbi Basilius expressè dixerit, quod non exhibeatur in cæna Domini corpus & sanguis Christi?

Prouocatio
Ham. ad D.
Grunrod.

Calum. Hæ.

Quasi de hoc inter nos controuertatur. Miscet etiam falsa veris, quasi ore sumatur corpus: & ex ambiguis calumniam textit, quia Christi corpus in cælo esse cum scriptura dicimus: propterea negari à nobis præsentiam in cæna Domini, quæ in terris celebratur: Quasi non sit alia præsentia, quæ ad Koinoniam refertur, alia quæ ad loci litum: cum Scholastici quocumque dixerint, Christum in cælo esse localiter, in cæna sacramentaliter.

DE DICTIS HILARII

Ephrem. & Hesychie Prudentij, & Arnobij.

Hæ. expostulat mecum de prætermis-
Hilarij dictis
in appendice:
quæ in ipso

Boniti socius, vt hic loquitur Ham. exprobrat mihi: quod Hilarij dicta præterierim: quæ præceptor meus Philippus in sententijs Patrum citauit ex lib. 8. de Trinit. Quo-

Quoties verò iam dictum à me est, non mihi tractatu iam
 propositū fuisse, omnia dicta complecti in Appendi-
 ce. quæ ad alias partes Doctrinæ de cœna Domini
 spectant, extra disputationem de sacramentali in-
 terpretatione verborū cœnæ? Et quod Hilarius pag. 42.
 inquit, Christū corporaliter, naturaliter, & per
 Carnem in NOBIS esse, explicatum à me ipso
 est iam antè in tractatu pag. 297. Probet au-
 tem Ham. Hilarium dicere: Christū corporali-
 ter, naturaliter & per carnem esse In, vel ad panis
 substantiam? etli vtrò accipimus, quod in-
 quit Hilarius: Nos verè verbum carnem, cibo
 Dominico sumimus, & hæc accepta & hausta es-
 sicut, ut & nos in Christo, & Christus in nobis
 sit. Illud etiam, quò Hilarius inquit: Nos
 sub mysterio carnis corporis sumere, contra Ha-
 melmanū est. Sub mysterio enim sumimus cara-
 nem, inquit, id est sacramentaliter, non pro-
 priè loquendø.

EX EPHREM, lib de iud. extre. ca. 3. citat. Dictū Ephr.
 Ham. Cùm manducamus corpus eius, & sangui-
 nem bibimus, & ipse in nobis est, & nos in eo. At
 hoc quoq, extra controuersiam est, & vel de
 sacramento corporis & sanguinis accipi po-
 test, vel de ipso corpore & sanguine Christi:
 Quod quidem, quò modo in nobis est, eo-
 dem modo à nobis editur.

HESYCH. dictū lib. 8. super Leuit. Mys-
 terium illud simul panis & caro est, Cùm illo
 Athenæi conuenit: Eucharistia constat re terrena

antè, & cita-
 ui, & ex sen-
 tentia Hilar.
 declarau.
 pag. 42.

Christus nō
 est corpora-
 liter in pane.
 Id nusquam
 Hi. dixit.

extra cōtro-
 uersiam est.

Sic & Hefychij dictū: ex quo tamen non sequitur carnē in pane esse substantialiter.

Hæc allegoria non confirmat substantialitatem præsentiam in corpore. pag. 43.

Quid hoc ad impios?

& cœlesti: quatenus in vſu legitimo res vtraque simul accipitur, simulq; præſens eſt, etſi modus acceptionis & præſentiaẽ vtriuſq; rei diuerſus eſt.

Sed & Arnobium, citat Hamelman, allegorice exponentem verſum Pſal. 4. *A fructu frumenti, vini, & olei multiplicati ſumus. Accipimus frumentū in corpore, vinū in ſanguine, oleū in Chriſmate.* Hæc igitur an propria, aut potius figurata eſt Oratio? Similiter in interpretatione Pſal. 112. *Fecit memoriam memorabiliū ſuorū. Eſcam dedit corporis ſui timentibus ſe?*

Nūm his adiungere etiam impios Hamelman poterit? An ad hoc illud quoq; accommodabit, quod ex Pſal. 33. ſubiungit: *Guſtate Corpus vitæ & videte, quā ſuauiſ eſt Dominus: Vitam enim habent in ſe ipſis, qui manuſ ducaverint carnem eius, & biberint ſanguinem eius.* Sed & IVVENCVM poëtam accerſit Hamelman his verſibus reddentem verba Cœnæ.

*Discipulos docuit propriū ſe tradere corpus
Edocuitq; ſuū ſe diuiſiſſe cruorem.*

Hæc ſacramentaliter intelligenda ſunt, cum neque panis, Corpus Chriſti, neque Calix vino repletus ſanguis Chriſti ſit ſubſtancialiter.

DE DICTIS CHRYSOSTOMI.

Post

Post nudam repetitionē dictorum Chryſoſtomi, quæ citauerā in meo libello, Ham. non inueniens, quod repræhenderet, more tamen suo iterum mihi exprobrat, quòd *ſtu-* *diò præterierim, quæ in hom. 83. Chryſoſt. ſuper Matheum ſequatur.* Nec intelligit miſer, figurate, non proprie iſthic loqui Chryſoſtomū. O quot modo dicit: *vellem formam & ſpeciē eius, vellem veſtimenta ipſa, vellem calciamenta videre. Ipſum igitur vides, ipſum tangis, ipſū comedis.* Ad literā ne iſta Hameliane accipies? Nec vides: *Quia Chryſoſtomus vno eodemq; contextu iſta coniūgit, eodem modo eum manducationem Chriſti intelligere, quo nimirum modo, videtur & tangitur.*

Quam pulchre verò Chryſoſtomus Chriſti & miniſtrorum actiones diſtinguit, quas paſſim confundit Hamel. ibidem inuens: *Ipe nūc quoq; operatur, ipſe perficit. Miniſtrorū nos ordinem tenemus: Qui verò hæc ſanctificat & mutat ipſe eſt.*

Sed & hoc mihi exprobrat, & conſiderare id nobilem D. Grunrodiū, atq; ipſam Electorem Palatinū, & quemvis lectorem cordatū iubet, quòd etiam ſequentia dicta ex eadem homil. Præceptor meus Philippus Melanthon citaverit, Qui quidem & alia quædam citauit, quæ cum Ham. omiſerit, nūm & ipſe falſificator propterea? Nō ſufficit Chriſto hominem fieri, flagellis cædi, ſed nos ſecum in vnam, vt ita dicam, maſſam reducit

pag. 43. &
44.

Sacramēta-
les locutio-
nes perpetuè
Ham. ad li-
teram vult
intelligi.

Actio Chri-
ſti & mini-
ſtrorū diſtin-
cta in myſte-
riorum cele-
bratione.

pag. 45.
Prouocatio
ad D. Grun-

phraſis Sa-
cram. linguā
creuentari
languine

neq;

neq; id fide ſolum, ſed re ipſa nos corpus ſuū efficit.
Mox lingua cruentatur hoc admirabili ſanguine.
Hæcine Ham. propria eſt locutio?

Communio
corporis
Chriſti non
eſt mixtio
cum noſtris
corporibus.

Descriptio
cōmunionis
ſit modo ſpi-
rituali.

Nonne vides ſanguinem illum admira-
bilem dici pro ſacramento ſanguinis? Com-
munionem verò Chriſti nobiſcum (cuius
organum eſt, legitimus uſus Sacramenti vi-
ſibilis) nūm ſic accipies? *quasi ſubſtantia cor-
poris Chriſti intra corpora noſtra exiſtat: ac non
potius, quòd ſpirituſali modo, ſecundū carnem ſua
an nos ita ſibi adiūgat, ut ſit caput noſtrū, nos
membra eius, ipſe in nobis, & nos in ipſo maneamus & vivamus?*

Quò pertinent iſta quoque, quæ Hamel.
dans line mente ſonum, citare pergit: Nos
in vnam cū illo maſſam reducimur, Chriſti corpus
vnu, & cara vna. Item: Proprio nos corpore alit
& ſibi coniūgit atq; conglutinat. Et ruruſus: Sing-
ulis fidelibus per hoc myſterium ſe coniūgit, &
quos peperit, non alijs enutriendos tradit, ſed ipſe
ſtudioſiſſimè alit.

Quid verò hæc ad coëxiſtentiam corporis
cū pane, in vno eodēq; loco, quam Ham. tu-
etur? vbi Chryſoſt. vilo verbo præſentiā cor-
poralē hic innuit in loco panis? Qui ſatis ha-
bet docere, hūc panis Euchariſtici uſū eſſe, ut
ſit organum cōmunionis Chriſti nobiſcum.

Nec verò ignoro D. Philippum in ſenten-
tijs patrū etiam ex hom. 45. Chryſoſt. ſuper
6. cap. Ioh. citari ſe quædā, ex quibus vix par-
uam

uam hanc particulam repetit Ham. *Vt non solum per dilectionem, sed re ipsa in illam carnem conuertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est. Cum enim suum in nos amorem indicare vellet, per corpus suum se nobis commiscuit, & in unum nobiscum redegit, ut corpus cum capite uniretur.*

Etiā hoc dictū de spirituali modo cōmunionis loquitur.

Quibus prorsus similia sunt, quæ addit pag. 46. ex homil. 60. ad Antiochen. Tu verò Ham, rursus ne de mixtione corporis cum nostris corporibus ista interpretaberis? Ad præsentiam autem corporalem in loco panis quomodo detorquebis?

Sed ô brutum Arietem, si ad literam hæc accipis, quæ ex libro de dignitate sacerdotum citas, multa omittens quæ præcedunt, inter quæ & illud est (*omnes illo sanguine rubefferi*) An non enim Sacramentaliter dictū est? *Is qui cum patre sursum est, illa hora omnium MANIBUS DETINETVR, & dat se volentibus circumdare & complecti: & (quod rursus omittis) faciunt hoc tunc sub omnium OCVLIS* Similiter respectu sacramenti visibilis dicitur, hom. 60. ad Antioch. quod manus, os, lingua, contrectent corpus & sanguinem Christi. Quorū explicatio ponitur ab ipso Chrysoft. hom. 61. ad Pop. *Quotquot huius corporis participes efficitur, quotquot sanguinem DEGVSTAMVS, cogitemus, quod illum sursum sedentem, qui ab angelis adoratur, degustamus:*

Phrasis sacramentalis.

Hæc an ad literam accipi possunt?

Nec nisi sacramentalis loquendi forma est, super

Pag. 47.

super 2. Cor. vlt. Per has januas & partes (id est, per os & labia) quotidie ingreditur ad nos Christus, quando communicamus. Scitis qui mysteria vultis participes, quid dicatur. Etenim non vulgarem honorem consecutum est os nostrum, accipiens corpus Dominicum. Et homil. 51. in Matth. Non vestes solū, sed corpus ipsius nobis propositū est, non vt tangamus solummodo, sed vt comedamus & satietemur.

Vides ergo, eodem modo Chrysoftomum dicere se comedi corpus Christi, quo etiam tangitur: quod ad literam accipi non potest. Sacramentalis verò prædicatio est non minus, quam in verbis cœnæ, cum inquit Chrysoftomus hom. 13. super priorem ad Corinth. Quod est in calice, id est, quod è latere fluxit, id est, vinum est sacramentū sanguinis, qui ex latere fluxit. Et sic sanguinem in cratere ex immaculato latere haustum & puris labijs suscipiendum esse dicit in serm. de Eucharistia.

Scōma Hā.
In ipsius ca-
put recidēs.

Hæc si non intelligis ex sententia authoris Hamelmanni, præterire te illa satius erat, quam detorquere in peregrinum sentum, & boni, vt loqueris, citatoris patrum laudem tibi tribuere, cum aliorū contumelia, quos scurriliter as ludere cū dictis patrū, vt feles & ciconiæ cū muribus & ranis. At nemini magis, quam tibi, quæ sacramentaliter dicta sunt à patribus, ad literam accipienti, scōmma hoc tuum congruit: quemadmodum & sequentia verba

verba tua : Das heißt wol Paterſcitirn, ~~weñ~~
man ſie alſo mag deprauirn.

Neq; verò quiſquam Orthodoxorum
ſcripſit, vt tu calumniaris, *aſcenſionem Chriſti* Calum. Hæ.
in cælum obſtare veræ præſentiae & communica- quaſi per aſ-
tionem corporis & ſanguinis in cæna. Contra- conſionem
rium ſcripta ipſorum paſſim habent, nimirũ Chriſti ſen-
quòd non impediatur noſtra cum Chriſti corpore tiamus ſub-
communio, vt neque iudatur aut perficitur, loci comũione
vicinitate vel identitate. Illud verò *Surſum cor-* corporis in
da (quod tu ambigue & calumniote dicis, cæna.
Eidem noſtram ad cælũ aſcendere, & ibi percipere
corpus Chriſti) confirmatur etiam hoc Chry-
ſtoſtomi dicto, quod citas ex homilia 55 ad
Pop. Antioch: Et hinc & in cælo manduca me, Dis-
xi, Bibe me, & te ſurſum habeo, & deorſum tibi
conuector.

De *κοινωνία* etiam, quam fide habemus
cum corpore Chriſti, quod localiter eſt in pag. 48.
cælo: Sacramentaliter in actione cænae: fa-
cile admitto illa hom. 2. ad Pop. Antioch. & Hæc etiã de
de diuit. & paupert. quod Chriſtus aſcendens, ſpirituali mo-
carnem ſuam & nobis reliquerit, & ipſam habes do comũis
aſcenderit. Et homil. 24. ſuper priorem ad Co- onis loquũ-
runt. Ipſũ corpus in ſupremũ cæũ extulit, quod tur.
etiam nobis exhibuit, & carnem ſuam omnibus
tribuit, vt participes eius fierent, vt ea nutriti,
per hanc maſſam, in vitam immortalẽ commiſce-
remur.

Vt autem localem præſentiam corporis

&

& sanguinis Christi in pane & calice refutat illa, quæ citas ex hom. 3. super Ephes. Illius corpus & sanguis est, qui supra cælos residet: Sic sacramentales phrasæ rursus sunt in hom. de prodicione Iudæ: Proposita mensa Domini, corpus & sanguis Christi fiunt. Et hom. 5. de philogonio: Hæc mensa vicem explet præsepis: Nam & hic ponitur corpus Dominicum &c. Sed triumphante victoriam canit Ham. cum exclamat: Chrysostomus totus noster est. Quomodo enim tuus esse potest, cuius sententiam nunquam assequeris? cuius verba sacramentaliter intelligenda, tu ad literam absurdissime interpretaris, & spiritualem communionem in corporalem conuertis?

De opere imperfecto in Mat. litigat, Chrysostomi non esse, & Erasmi adducit, cui ego quidem non repugno, Sed cur ipse supra, pro falsa sua opinione testimonia inde deprompsit? Cur, quod plurà ego ex ea homilia, exemplo D. Philippi non recitavi, conuictis me insectatus est? Cur Erasmi ἐπιταξὴν repudiat? qui piaculum futurum fuisse ait, si intercidisset hoc opus, & nullum scriptorem fore affirmat, qui legendus sit, si rejicimus omnes in quibus est aliquid quod improbetur.

Cum autem tanta sit euidencia horum verborum, In vasis sanctificatis NON EST verum CHRISTI corpus, sed mysterium corporis.

Ista confutat
corp. præf.
in Symbolis.

Phrasæ Sa.
eramētales.

pag. 49.

De authori-
tate operis
imperfecti.
in Matth.

pag. 44.
& 45.

Hæc corrup-
pit locum
Chrysoft.

corporis eius continetur: Audet tamen Hamelman tenebras offundere, & quali nemo futurus fit, qui locum inspiciat: De vasis ſacraſis veteris Teſtamenti hoc dicit: *quis additum ſit: Sicut nos docet Baſbaſar.*

At verò clauſula illa in textu (ſicut nos docet Baſbaſar, qui bibens calicibus ſacraſis de reſuſcituſo deſpoſitus eſt, & de vita) eò proprie pertinet in textu, vt hoc exemplo periculoſum eſſe oſtendat vasa ſanctificata (quæcumq; illa ſint) transferre ad vſus privatos: Nequaquam verò impedit, quò minus verba hæc (quæ dicitur eſſe runtur) Hæc vasa ſanctificata, in quibus non eſt verum corpus, ſed myſterium corporis eius continetur, referantur ad hæc potiſſimum vasa, quorum vſus eſt in celebratione Eucharistiæ. Imò hoc ipſum membrum. Eſt in his vasis myſterium corporis, conuincit lectorem, vt nec eſſe habeat, locum iſtum de vasis mense dominicæ accipere. Quod enim myſterium corporis Chriſti, proferre Hamelman poteſt, in vasis veteris teſtamenti? & audet tamen ſcurriliter (ſic enim loquitur) ſententiã hanc hereticã nominare, quod in vasis, quæ ad celebrati-
 onẽ Eucharistiæ adhibetur, non ſit corpus Chriſti: *Prouocatio temeraria*
 & adnobilem Grunrodiũ, & Palatinum Electorẽ: *Ham.*
 ac pios ac cordatos Electores omnes, de loco illius operis imperfecti provocat: & me, ſi vir bonus & ſincerus citator ſim teſtimoniorum primitiuæ Eccleſiæ, producere iubet clara & perſpicua dicta
 patrum,

patrum, quæ negativam contineant, quæ corpus non sit in his terris corporaliter, nec ore sumatur in cæna Domini.

Inepta postulatio Hæ, de negativa proferenda contra ipsius imaginatio- nes.

Atqui cum patres affirmatiuam sententiam de præsentia, & de participatione corporis & sanguinis Christi per fidem, euidentissime expresserint, potestne simul cum hac ipsorum natia sententia consistere contraria? de præsentia & manducatione corporali, proprie & ad literam intellecta, quæ sit communis pijs ac impijs? Nec desunt tamen authoritates scriptorum veterum, in quibus ipsa quoque Negatiua expresse ponitur.

Testimonia patrū, in quibus negatiua expressa est, opposita orali manducationi corporis proprie intellectæ, quæ sit etiam impijs communis.

Augustinus in Psal. 98. **NON** hoc corpus, quod videtis, estis manducaturi (scilicet ore vestro corporaliter) nec bibaturi hunc sanguinem, quem effusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendari, quod spiritualiter intellectu vivificabit vos.

Item:

Traçtat. 27 in Ioban. Isti putabant eum erogaturū corpus suum. Ille autē dixit, se assumpturū in cælū, vtiq; integrum. Cūm videritis filiū hominis ascendentem vbi erat prius: Certè vel tūc videbitis. Quia **NON** eomodo quo putatis erogatur corpus suū: Certè vel tūc intelligetis quod gratia eius non consumatur morsibus.

Idem de vera innocentia. Qui discordat à Christo, **NEC** carnem eius manducat, **NEC** sanguinem

vinem bibit, etiamsi tanta rei sacramentū ad iudiciū suae praesumptionis quotidie indifferenter accipiat.

Citantur & distinct. 2. C. Vtrum, haec verba Augustini: Christū dentibus vorari fas NON est.

Ibidem c. de hac, Hieronymi dictum citatur: De hac quidem hostia, quae in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet: De illa verò quā Christus in ara crucis obtulit, secundū se, NVLLI edere licet.

Cyprianus serm. de Coena Domini. Haec quos dies agimus, NON dentes ad mordendū accimus, sed fide sincera panem sanctum frangimus & partimur, dum quod diuinū & humanum est distinguimus, &c.

Athanasius de eo quod dictū est. Qui dixerit verbum. Quod corpus suffecisset hominibus ad escam, vt hoc totius mundi fieret alimentum & sed hac de causa meminit ascensus filij hominis in caelum, vt corporalem cogitationem ab eis auelleret, & posthac discerent, carnem de qua fuerat locutus, cibum è supernis caelestem, spirituales alimoniam ab ipso dari.

Cyrill. ad obi. Theodoret. Sacramentū nostrū NON asseuerat hominis māducationē, mentes credentiū ad crassas cogitationes irreligiosè traducens, & humanis cogitationibus subicere entens ea, quae sola & pura & indubitata fide capiuntur.

Vides

Vides Hamelmane, non vnum sed plura me produxisse testimonia, in quibus negatiua continetur, cum tu *N V L L I B I* negatiuum manifestè reperiri, more tuo, id est, temerè affirmes, ne quidem à conuiuijs abstinens, cum *falsariū* vocas, quod nomen in te verè congruit, qui falsas sententias affingis patribus, & falsò negas in ijs extare, quæ toties in eorū scriptis occurrunt.

Vide declarationē phrasiss Sacram. perspicuam.

Quid verò ad explicandas sacramentales phrasas Patrum, in quibus tu perpetuò hæres, afferri potest accommodatius? quàm quod tu ipse citas ex *Commentarijs Chrysostr. super Psal. 22.* *Quotidiè IN SIMILITVDINE N E M* corporis & sanguinis Christi, panem & vinū secundū ordinem Melchis. nobis ostendit in Sacramentum.

Pag. 51.
Ham. queritur à me omissa esse, quæ & verbis, & sententia eadem prius recitata sunt,

Quàm futilis autem est reprehensio? quod ex hom. 17. ad Hebreos præterijisse me calamitatis hæc verba: *Hoc quod facimus, in commemorationem fit eius, quod factū est.* Aliud ne hoc est, quàm quod recitavi. *Hoc sacrificium exemplar est illius:*

Item:

Hoc, inquit, facite in mei commemorationem: Item: Recordationem sacrificij operamur. Omitte autem phantasias tuas de corporali præsentia ad locum panis, & nemo tecum licigabit, quod ex scripto ad Cæsarium Mon. ais Chryostomum censuisse, duo esse in vsu Cænæ: *Corpus Christi*

Christi & panem: sed adde: Vnquamquodq; modo si-
bi competente.

DE DICTIS NAZIANZENI,
Gregorij Nisseni, & Athanasij.

!Caullatur Ham. quod Nazianzenum
proximo post Chrysostomum loco collo-
cauerim. Sed intelligit lector, cum materi-
am querere viti litigadi: Neq; leges esse in re
incisas, de ordine temporum strictè seruan-
do: Et in recensendis patrum dictis, pro-
babili de causa, nunc hos nunc alios scriptores
liberè ab omnibus alligari, Quam liber-
tatem & in his ipsis chartis suis passim Ham.
ipse vsurpat.

Turpissimè autem prodit oscitantiam su-
am propriam Ham. dum fidem meam in citando
loco Nazianzeni ex Apolog. fugæ accusans, &
mibi procaciter insultans, de non bene cognita eru-
dita antiquitate, negat se ibi tale quid reperisse
aut legisse. En verò paginam 413. editionis
Heruagianæ anni 71. ex recognitione Iohan-
nis Leuenklaij. En verba ista his ipsis literis
ac syllabis: Quot tandem modo externū illud sac-
rificiū, illud magnorū mysteriorū exemplar præ-
sidenti animo ipsi offerrem, aut quomodo sacerdotis
habitū nomenq; subirem? &c. En verò & græc
cum tibi textum, τὸ ἐξωθεν ἄνθρακω τῶν μέ-
γανων λυσισκῶν ἀντιτῆπιον

Insigne ex
plum in sci-
tæ & oscita-
tæ Ham,

pag. 52.

Ham. digre-
ditur in que-
stiones ca-
lumniosas.Provocatio
Ham. ad o-
mnes ordi-
nes.Elusio friuo-
la Ham.pag. 53.
Scōma Hā.
in ipsius ca-
put recidēs.

Vbi ergo tua Hamelmane eruditæ anti-
quitatis cognitio? quam mihi adimēs, Thea-
sonicè tibi tribuis? sed quàm friuolè eludit
alterum Nazianzeni dictum, ex Oratione in
laudē sororis: Sicubi antitypa preciosi corporis
sanguinis manus condiderat.

Primum quæstiones tuas vñtatas reperis,
Conscientiam meam, & D. Grunrodij iudiciū, &
Principū ac Comitū cognitionem appellans, an hinc
elici possit, tantū nudū panem & vinum nudum
sumi in cæna Domini (quod tu per calumniam
nobis tribuis) & quod corpus non ore sumatur
(quod ad literam proprie abs te acceptum
cerebri tui figmentum est) ac corpus ac sar-
guinem non adesse in Cæna (quod tu de coe-
xistentia ad locū panis perperam intelligis)
Deinde nullum verum usum cæne fuisse ais,
Cum Nazianzeni soror antitypa illa lacrymis
rigauit. Atqui Basilium audiuimus, etiam in ipso
cæne usu antitypa nominasse, & audimus idem
paulò post ex Macario? Ergo panis & vinum
veteribus sunt signa, symbola, antitypa, si-
ue in usu Eucharistiæ, siue extra celebrationē
cæne.

Sed & scōmma addis, quasi Papistis gratia
ficari voluerim, in comprobanda illorū artolatria,
in reponendo & circumgestando ficto illo pane Eua-
charistico. Verūm heus tu, Mutato nomine
de te fabula narratur. Artolatriæ Papisticæ ner-
mum tuercis: Vim scilicet consecrationis, qua
cor-

corporaliter incipiat Christi Corpus esse in
 hostia : praesentiam item corporalem : Et
 oralem manducationem : Et adorationem
 hostiae. Et rursus omnes superstitiosos à Papi- Ham, arro-
 stis obtrusos Ecclesiae, in Eucharistiae admi- latriæ de-
 nistracione. Hæc tu tuiq; similes, dum mor- fensor.
 dicus defenditis, aliosne esse vos persuade-
 bitis nobis, quàm, quos D. Philippus notat?
Stabiliunt ardelatriã, & idola ac parricidia Papa,
& Monachorum.

Quàm egregium verò Grammaticum te
 nobis rursus præstas? *Antitypum dicis confi-* Exemplum
gurale esse : & typũ opponis Antitypo, perinde vt aliud insci-
Christus & Antichristus sunt contraria. Hoc e- tiæ Ham,
nim exemplo vteris. Sed si senem te non pu-
 det aliquid discere, vnde puerilis inscitia tua
 corrigatur, Redi ad subtellia puerorum, &
 discere, non opponi inter se Typũ & Antitypũ. (Hæc
 nim vt equipollentia vsurpantur à scriptoribus)
 sed Antitypum, & Archetypum, non quidem vt
 contraria, sed vt correlativa.

Digrederis postea in approbationem al- Digressio,
 tarium papisticorum, & petulanti lingua tua Ham. in de-
 laceffis virum genere, doctrina, virtute, ac fens. altar.
 pietate nobilissimum D. Iohannem à Mun- pag. 53. 54.
 ster (cuius scriptum de cœna Domini canis 55.
 instar allatras) & cum solidi nihil afferre
 possis (præterquam ex triuio arrepta, ad que
 pridem ille, tui similibus respondit) in-
 tu in Theologia nobilem vocas, ipse Theolo-
 gorum

gorum omnium, quos Westphalia tulit vitam quam, ineptissimus. Nec vides, tum Nazianzenum, tum Gregorium Nissenum, de sacro Baptismo (quod pro te citas) permutare vocabula mensae & altaris.

Et nisi planè ineptus esses, discere ex Nissenii loco poteris, mutationem Sacramentalis panis in corpus Christi, nec de transubstantiatione, nec de consubstantiatione accipiendam esse, sed de mutatione usus seu officij: sicut lapis communis ut ait Nissenus, fit mensa sancta, Altare immaculatum, postquam cultui Dei dedicatum est, & sacerdos augustum & honorandum facit novitas benedictionis, ut à communitate vulgi segregatus sit.

Quorum verò eundem Nissenum, Oratio 1. de Resurrect. Christi citas? quod Christus suum nobis familiaribus suis, corpus ad comedendum, & sanguinem suum ad bibendum praeberit. Et quod fratres eius Basilii Epist. 147. inquit: Carnem eius edimus, & sanguinem bibimus, consortes ipsius esse facti per incarnationem sensibilem verbi, ac sapientiae vim. Quis enim haec negat?

Sed te oter ineptum Theologum, qui inquit: **NULLA RATIONE** comestio fieri potest à nobis **QUAM ORE**: Adeone verò illa tota concio Ioh. 6. de masticatione carnis Christi, vana atque ementita tibi videretur, nisi ore corporeo, ut Capernaïta aliquis, carnem Christi in corpus traieceris? Nam quod ad verba coenae te recipis: Accipite, comedite, bibi-

pag. 54.

Hac extra
controversia
sunt, siue de
Sacramento,
siue de re sa-
ceramenti in-
telligantur.

Paradoxum
erassit. &
verè Capernaï-
taicū Hā.

bibite: De his series tota narrationis convin-
cit, ad panem acceptum in Christi manus
benedictum, fractum, Itemq; ad calicem
in manus Apostolorum datum propriè perti-
nere.

Illud autem Athanasij quod ex tom. 3.
fol. 702. citas, quomodo ad corporis Chri-
sti communionem cum impijs accommoda-
bit: quod in mensa proposita, panem cœlestem &
incorruptibilem, & **O M N I B V S** vitam donans
tem, qui inde participarent, sanctum & sacro-
sanctū suum ipsius corpus exhibuerit: An verò in
dicto sequenti frustra, particulam quasi, quæ
est improprietas nota, additam putas ab A-
thanasio: quod vinū ex hilarans mentem, quæ so-
brietatem facit in cuiusq; animo, qui inde degus-
tant, **Q V A S** in cratere, suū ipsius sanguinem
misceat.

Illa etiam figurata Oratio quæstione 109.
ad præsentem disputationem de cœna, plane
est expressè **vobis**. **V**na Christus est, qui se ipso
comminuto volūtariè pressus est, & ex morte sua
destillavit divinum mystū, suoq; seipsum sanguine
rubere fecit.

Phrasis autem Sacramentalis est, cūm A-
polog. 2. Athanasius ait: **T**antum sacerdotum
esse, propinare sanguinem Christi. Item: **I**mpium
esse, qui sanguini Christi contumeliā facit, **Q**uod
secleratur sequenti forma verborum: qui
propter **E**cclēsiasticā constitutionem calice illo ab-
stinere.

Hæ. partem
contra se to-
la profert ex
Athanasij par-
tem alienā
proposito
cumulat.

PAG. 101

De

DE DICTO MACARIO
à me citato : Et rursus, de quibusdam Nazianzeni dictis ab Ham. confuso ordine allegatis.

Ham. Macarij hom. temerè conatur suspectas reddere.

Insigne exemplū oscitantiae Ham.

Suspectam MACARII fidem reddere conatur Ham. ex eo, quod homiliae eius annos 43. primùm inuectæ sint, & editæ nec verba à me citata referre audeat propriam summam perspicuitatem. At longè aliter iudicauit D. Philippus, qui in Epistola ad D. Hardenbergium: *Recens editæ sunt veteris scriptoris Macarij conciones, in quibus pag. 48. hæc sunt verba: In Ecclesia offertur panis vinū, antitypum carnis ipsius & sanguinis accipientes de pane visibili, spiritualiter comest carnem Domini. Sciote libenter tam vetus testimonium lecturum esse. Cur verò non eodē prout reddit Ham? Nam & hi non multo antea editum D. Philippi editi sunt.*

Sed, attende lector, quomodo rursus Ham. oscitantiam suam prodat in legendis patribus. Quod enim ex Oratione Nazianzeni ad ciues allegaui: *Et hanc mensam, ad quam communiter accedimus, & typos nostræ salutis: inquit Hamel. in utraq; Oratione, quam habuit ad ciues suos, non reperi. Quomodo autem reperires? qui tempus poculis exhauriendis conuictis in Orthodoxos cumulandis, peccatis*

hijs & caseis apud Pastores tuos corradendis,
aut, si quando tibi libeat, obiter saltem in-
spiciendis scriptoribus perdere, quàm ex-
pendendis scripturæ aut patrum sententijs
tribuere maus?

En autem socordix tuæ adminiculum.

Pag. 88. editionis Heruagianæ ex Leuenklaj
cognitione. Christum, inquit, Nazianzenus in
Orationis eius cōclufione, postquàm ciues trepidan-
tes hortatus ac consolatus esset, tandem etiam praca
sadem ira percitū compellans: Offero tibi, Christi,
nostra causa factam inanitionē, & cruciatus eius
qui pati non poterat, & crucem & clauos, per quos
ipse à peccato sum solutus, & sanguinem, & se-
pulturam & resurrectionem & ascensionem, hanc
ipsam deniq; mensam, ad quam communiter accedia-
mus, & typos seu signa salutis nostræ (id est, sac-
ra symbola) quæ eodem ore perago, quo hanc ad
te intercessionem profero, ἱ ἄρα ὑγιᾶν φέρειν
ἀνσωρῶν ἱαίαν. sacrum hoc, inquam, sursumq; nos
ducens mysterium.

Locus Naz
quæ negat se
Ham. repe-
rire potuisse.

Typi seu si-
gna salutis
nostræ.

En verò & Eliæ Cretenfis Paraphrasin.
Salutem vocat, vel Christū ipsum, vel incruentū
eius sacrificiū, cuius figura sunt. Et rursus: Sursum
ducere nos dicit ea, quæ hęc in Ecclesia peragantur,
quod signa sint hæc (de sancti viri Dionysij &
Maximi sententia) hominum celestibus mysterijs
initiatorum, &c.

Vbi nunc tua Hamelmane gloriosa ja-
statio de Patrum diligenti lectione? Vbi

thra-

Thrasonismi de nota tibi vniuersa antiquitate erudita ?

Qui verò singulas chartas scripti tui maledici, de impostura, inscripsisti in patrū testimonijs à me, vt ore impudenti ais, commissū licere ne tibi putasti, vt per imposturam, verba illa Nazianzeni, quæ in sermone 2. de Paschate extant, quæq; de spirituali manducatione corporis & sanguinis Christi etiam extra cœnæ sacrae vsum loquūtur, ad esum corporalem detorqueres, quem tibi in sacra cœna erroris tui opinione fingis ? *Submoto, inquit Nazian. omni pudore ac dubitatione, corpus ede sanguinē bibe, si modo vitæ desiderio teneris, nec doctrinæ carnis fidem abrogans, nec passionis sermonibus offensus. Vbi paraphrastes Niceas, Nonne audis saluatore dicentem: Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitam in vobis? Quare si vitæ cupiditate afficeris, sublata omni dubitatione, veri agni & Dei corpus comede, & sanguinē bibe. Omnem enim vitam suapte vi affert verbum, atq; illud ex virginis editum templū, verbum verū in se ipso habēs. rictu tamen ad oralem, quam defendis, manducationem cum insigni impostura transferre ausus es.*

Hanc. etiam quo ad verba ipsa corruptis ac deprauas. Nazian. enim sic habet, Impuro ac nefario sanguine ne lacryam (Baptismi) extergit (Iulianus) initiationi nostræ, execrabilem initiationem opponens

Quæ verò ex 1. Orat. in Iulian. citas, etiā quò ad verba ipsa corruptis ac deprauas. Nazian. enim sic habet, Impuro ac nefario sanguine ne lacryam (Baptismi) extergit (Iulianus) initiationi nostræ, execrabilem initiationem opponens

sus videlicet in cæno prouoluta, manusq; suas pro
 pbanat, vt nimirum eas ab incruento illo sacrificio,
 per quod nos Christo, ipsiusq; passionibus & diuini-
 tati communicamus, elueret ac repurgaret. Tu ve-
 rò, Mox, inquis, incruenti sacrificij oblatione ma-
 nus commaculat, quasi Iulianus sacerdotis mo-
 re, Eucharistiam celebravit, cum, vt rectè
 interpretes monet, laicorū saltem more antea
 Eucharistiam manu accepisset, vnde sancti-
 tatis aliquid ex hoc Eucharistia contactu
 manibus superesse metuebat.

Koinoniam autem illā Christi: & passionū
 & diuinitatis eius, nūm corporali seu orali
 modo, in sanctis fieri dices? vt verba illa (quæ
 vnde trāscripseris, ne quidē nominare ausus
 es) sacramentaliter dicta, ad corporis Christi
 present. corp. in manibus sacerdotū stolidè
 torques: O sacrificia mittētes incruenta sacerdotes:
 O animarū custodes gloriosi: O magni fragmentum
 Dei manibus vestris ferentes.

Quæso te verò, lector, locū Naz. in Orat.
 de Athanas. inspicere: Vbi sacerdotes magnū Chri-
 sti corpus tractare dicuntur & Icholion interpre-
 tis ex Niceta, si libet, adiunge, cuius hæc verba
 sunt: Magnū Christi corp^o vocat Theologus, vel pa-
 nē vivificū, vel potius Ecclesiæ cœtū, cuius caput est
 Christ^o. Vtrūq; autē horū sacerdotes tractāt, nēpe et
 mysticū panē, et Ecclesiā. Hæc scholiastes. Ad Hæc et
 hūc locū, et illud magni Dei fragmentū (cui^o appella-
 tione hominē Naz. intelligit docentiū in Ec-
 clesia fidel

Ve antea Hæc

ad oral. mā-
 duc. detorsit.

quæ de spi-
 rit. cōmun.
 dicta sunt:

Ita nūc quæ
 Sacramētal.

dicuntur, ad
 presentia ip-
 sius corporis

substantialē
 refert.

pag. 164.

Hanc in ma-
nifesta cor-
ruptela veri-
tatis appellat
Christū testē
& iudicem.

fidei commissum) de ipso Christi corpore,
propriè loquendo, interpretatur: Et exclam-
at tamē, cum horribili nominis diuini abu-
usu, contra Orthodoxos. *O te, Christe vocamus
hic testem, & ad te prouocamus, ut tandem sis in
hac causa iudex. Tu ipsorum fraudulentiam non
uisti, Tu ipsorū falsitatem considerasti. Tibi, in-
bi, inquam committimus causam contra Pap. &
Sacrament. tuam veritatem, tuū verbū, & gloriam
maiestatemq; infringentes & contumelia afficiētes.*
Hæc ille. At tu Domine Iesu Christe, iudi-
cium tuum vel tandē ostende in discernen-
da, dijudicandaque causa, in qua te testem
& iudicem isti vocant: Et quos nosti, veri-
tatem & gloriam tuam seriō quærere, corū
causam tuere. Cæteros, qui falso prætextu
nominis tui recte sentientes infectantur, vel
si sunt sanabiles corrige: vel si peruicaces
manent, experiri sine, quod minatus es in
verbo tuo: *Non habebit insontem Dominus, qui
vanè usurpauerit nomen eius.*

DE DICTIS EX Ambrosio.

Geminam calumniā hic præmittit Hanc
vnam, quasi studio à nobis prætermittantur, quæ
Ambrosius scripserit de veritate Eucharistiæ, in
quibus existat: Mihi verò, ut toties jam dixi,
non omnia in meo libello corradere animus
fuit,

fuit quæ quomodocunq; ad cœnam sacram spectarent: sed quæ ad sacramentalem verborum cœnæ interpretationem confirmandam pertinerent. *Altera est calumnia, quæ vocabula figuræ, typi, similitudinis, memoriæ, tantum ad nudam significationem corporis Christi, prorsus absentis, & in cœlo delitescens, à nobis detorqueantur.*

At ego palam profiteor, me ne quidem agnoscere cœnam, in cuius usu legitimo, communio corporis Christi non sit. Cum significatione etiam, exhibitionem ipsam rei signatæ coniungo: neq; tamen corpus Christi de cœlo detraho, & calumniatorem hunc moneo, ut discat tandem, *aliam esse præsentiam localem, qualis in pane nusquam promissa est, aliam verò præsentiam esse communionis in usu cœnæ Dominicæ.*

Mox verò imposturam committit Ham. cum repetitionem eorum, quæ ex Ambrosio citari, pollicetur: & tamen fraudulentè omittit, in quibus non parum momenti situm est: *Vera utiq; caro Christi (inquit Ambrosius de ijs qui inchoantur cap. 9. quæ crucifixa est, quæ sepulta est. Veræ igitur carnis illius, sacramentum est.* Omittit & argumentum ex Ambrosij verbis à me detextum: *Ne transubstantiatio panis in corpus fingatur, aut inclusio corporis in panem: argumèto ex disertè dicit, Pane corpus Christi significari: Visum sanguinem nancupari.* Omittit & verba loq;

Impostura
Ham. in
mutando
dicto Amb.

Alia impostura
Ham. in
omittendo
argumèto ex
verbis Amb.
detexto.

ba loci ex lib. 4. de sacram. cap. 4. à me citati & explicati, cuius hæc summa est, similitudinem sanguinis à nobis bibi in Eucharistia, sicut similitudo mortis à nobis sumitur in Baptismo. Nam baptismus mors est, non quidem in mortis corporalis veritate, sed in similitudine.

pag. 97.

Ham. impo-
stura alia, in
citandis di-
ctis nothis &
suppositiis.

Melanthon
quid senserit
de locis qui-
busdam, que
Ambrosij
scriptis in-
serta sunt.

Hanc totam pagellam, cum silentio prætereat Ham., Vulnus conscientie suæ facit prodit: Et tamen cauteriatam ipse conscientiam habens, audire iubet & me & patronos meos, & quotquot sint consciētiosi & proprie salutis futientes, quid Philippus scripserit ante annos 60. de libellis istis Ambrosij. Ego verò audire omnino opto, & quæ tunc scripserit D. Philippus, & quæ lecto atq; probata Oecolampadij Dialogo postea scripserit. In dubio relinquit in libello sententiarum, nūm sint Ambrosij, & sic satis confuse scriptos fatetur. In præfatione verò præfixa editioni Operū suorum Basiliensi: *Quædam si affuissent editioni, inquit, submovissem, ut sunt sententiæ recentiorum collegæ meæ Δειπνον κρητικου, quarum aliquæ in illis authoribus, qui citantur, sunt supposititiæ. Hæc & similia quædam mallet omitti esse. Et mox: Non velim citatis nothis sententijs titulo Cypriani aut Ambrosij aut Theophilaeti, confirmari abusus sacramenti: Comperi miram fuisse audaciam, & impudentiam describentium veterum libros, qui ut imponerent indoctis, multa de suo ascripserunt, prægnantia cum veteribus.*

Sed ſi miraculoſa aut potius fictitiæ tranſubſtantiationis dogma abiicit Hamel. cur vrget tantoperè hæc ſuppoſititia? *Benedictione Natura ipſa mutatur, vt virga Moſis in ſerpentem: & ſerpens in virgam: Flumina Aegypti in ſanguinem, & ſanguis in aquas verſus eſt.* Cur pag. 38.

phraſi illa etiam tantopere delectatur? verba Chriſti in cœna eſſe OPERATORIA. Cùm autem non puduerit D. Philippum veritati rectius agnitæ palmam tribuere, quid eſt, quòd Hã. probri loco Præceptorè hunc meum mihi obijcit, quod *teſtimonia eius, ætate & iudicio iam confirmati, prioribus ſtipulis, quas ipſe tandem abiicit, antefero?* Quod idem, ſi Ham. & Vbiquitarij facerent de Lutheri ſcriptis & ſententijs, plus Orthodoxæ veritatis, plus pæcis & concordiæ publicæ in Eccleſia eſſet.

Hæc ſimilia ad tranſ. pertinent.

Impoſtura Hã. in obijciendis ſcriptis Philip. diuerſis.

In loco Ambt. ex lib. 4. de ſacram. ca. 9. negare non poteſt, *Oblationem, id eſt, panẽ Eucharisticũ dici figurã corporis & ſanguinis Chriſti:* Sed non ſequi inde ait, quòd *abſit à cœna corpus Chriſti.* Quem verò nominare pòteſt, qui ſic argumèteretur? Non enim nuda aut oſioloſa figura eſt, ſine pmiſſione exhibitionis: Ad quam tamen nihil facit præſentiã corporalis. Sed nec hoc ſequi ait Ham. quòd *corpus Chriſti non ſumatur in cœna ore corporis.* Imò verò, ſi panis Eucharisticus qui ore corporeo ſumitur, figura eſt corporis Chriſti, quomodo corpus ipſum ore ſumitur, proprie loquẽdo, niſi ſacramental. hæc velis intelligi?

Ham. contra
se tela affert.

Nec de orali manducatione proprie lo-
quuntur hæc verba: *Qui manducauerit corpus
Christi, fiet ei remissio peccatorum.* An enim
impijs, quibus oralem manducationem cor-
poris tribuis, remissio p. datur.

pag. 59.

Ham. Sacra-
mentaliter
dicta ad li-
teram vult
intelligi.

Sacramentalis autē locutio hæc est, quam
ex lib. 4. de sacram. cap. 4. citat Hamel.
*Quod accipis (scil. ore) corpus Christi est: Et de
mutatione sacramentali verba ista intelligi
necesse est: Panis iste, panis est ante verba sacra-
mentorum: Vbi accesserit consecratio, de pane
fit caro Christi.* Hanc sacramentalem muta-
tionem declarant verba, quæ ex lib. 6. cap. 1.
allegat Ham. *Ne quidam esset horror cruoris, sed
maneret gratia redemptionis. Ideo in similitudine
accipis sacramentum.*

Explicatio
quæstionū
ambiguarū
quas perpe-
tuò balat
Ham.

Quamquam verò vtrò fatemur, In cœnâ
Dominica manducari corpus Christi, sumi carnem
Christi, bibi sanguinem Christi (De quo loca
Ambrosij notat saltem Ham, non recitat, ex
lib. de his qui initiantur cap. 6. & 8. Ex lib. de
Sacram. cap. 4. & 5. & lib. 6. cap. 1.) Tamen
non tollitur propterea hoc, quod panis sacra-
mentaliter sit corpus Christi, & quod non ipsum
Christi corpus, sed sacramentū corporis accipia-
tur ore corporeo, vt confirmetur fides de R. P.
quæ contingit non ex opere operato, sed merito
sanguinis Christi, quod nobis applicatur in usu cœ-
næ legitimo.

Hoc enim, non aliud volūt verba Am-
brosij,

brofij, quæ citat Hamel, ex libro de pœnit. cap. 3. *Quotiescunq; peccata donantur, corporis eius Sacramentũ sumimus, vt per sanguinem eius fiat remissio peccatorum.*

Loca Ambrosij à me citata ex i. capite prioris ad Corinth. mutilat Ham. omittens *Impostura Hã in mutilanda locis à me citatis.* *Memoria redemptionis nostræ est, vt redemptoris memores ab eo consequamur, inbrtem Domini annunciantes DONEC veniat. Quibus verbis ex Apostolo desumptis euertitur somnium de corporali præsentia.*

Quàm verò inepta Hamelmani argumentatio est? *Ambrosius, ait, in typum sanguinis, nos calicem, sanguinis mysterium, ad nutritionẽ corporis & animæ nostræ accipimus. Ergo tam corpus, quàm anima nostra nutritur ipso Christi sanguine.* pag. 60. Inepra ratio. c. matio Hã.

Est ne calix (typus atq; mysterium sanguinis) identicè aut substantialiter idem, quod sanguis Christi? Quod si in vsu mysterij ad institutionem diuinam congruente, duo sunt distincta: signum & res signata, quæ realiter & toto genere differunt: an vno vtrumque modo & fine, an verò organo eodem, percipi vtrumq; potest?

Sacramentalis autem rursus locutio est, *In mysterio sanguinẽ potare, non est simpliciter ipsũ Sang. ore corporeo* *Cùm ex verborum illorum explicatione: Probet se ipsum homo: apud Ambrosiũ dicitur: sciat mens se reverentiam debere ei, ad cuius corpus sumendũ accedit.* Sic enim mox Ambrosius ipse. *Hoc haurire.*

Hamel. error
perperuus in
sacra. locuti-
onibus ad
literam ac-
cipiendis.

Hoc apud se iudicare debet, quia Dominus est, corpus in MYSTERIO sanguinem potat, qui testis est beneficii Dei. Non igitur ore corporis, corpus & sanguis Christi propriè loquendo, sumuntur. Alioqui nihil opus fuisset addere in mysterio. Et sic illa quoque accipienda sunt: *Examen futurum est accipientium Corporis Domini.* Item:

Contram-
d. ùc. ipsius
corporis in
impijs.

Imaginem iudicij iam ostendit in eos, qui inconsideratè corpus Domini acceperant. Quod si propriè & ad literam, aut etiam de sacramento panis extra usum legitimum ista intelligi vult Hamel. quomodo ad impiorum manducationem accommodabit? quae ex lib. 1. super 22. Luc. citat. Christi Corpus edimus, ut vitae aeternae possimus esse participes. Et quod est li. de initiand. ca. 8. allegat. Ista esca quae accipit iste panis viduus, qui de caelo descendit vitae aeternae substantiam administrat.

Sacramen-
taliter dicta.

Cur verò, ut inquit Hamel. reprehenderet Theodoretus aut Nicephorus, quod ad Theodosium Imperatorè dixit Ambrosius? Quomodo manus extends adhuc stillantes caritativa, & ijs sanctiss. Domini corpus praebendes? Quomodo preciosum illum sanguinem ori tuo admovebis, per quod ira tactus, tantum effudisti sanguinis? Sacramentaliter enim illa dicta sunt. Alioqui palpari & cerni quoque corpus & sanguis Domini possent, si propriè ipsius corporis apprehensio fieret? Tu verò Hamel.

man. cur hæreticum iudicas, quod populus
docetur manu sua apprehendere Eucharistiã. Quod
neq; Theod. neq; Nic. reprehendit.

Ad compellationem autem Enthusiasticã
tuam, qua rursus compellas nobile D. Grunro-
diũ, omnes in Germania Principes, Comites, Baro-
nes, Nobiles, Concionatores, Christianos, & Tra-
gicè coram Deo & Christo filio eius saluatore vni-
co, & corã pijs omnibus, me et vt loqueris sacramen-
tarios omnes cuiuscunq; generis prouocas: vt apertè
tis et claris verbis Ambrosij probetur, illũ scripsisse:
Nõ ore corporis nostri sumi corp⁹ Christi, nec bibi
sanguinẽ eius, et quæ ad familiares tibi quæstiones
recurrens, & vera falsis, propria ambiguis mis-
cens, præterea addis de porrectione corporis & si-
milia: Satis superq; mihi est, deducere te vel
ad ipsam Iuris Canonici glossam, quæ, si do-
cilis esses, docere te poterat, de *ὁμοῦ νομίῳ*
corporis Christi: quod aliàs ipsissimum Do-
mini corpus carnem & ossa habens, ante &
post glorificationem: aliàs corpus mysticum
seu spirituale, id est Ecclesiã significat: non-
nunquam verò, & apud Patres potissimum,
de sacramento corporis accipitur:

Hæc tu refuta Hã. aut disce non simpliciter
sed secundũ quid, id est, Sacramentaliter accipiẽdas
esse phrasas, quæ corpori Christi tribuũt, quod sa-
cramento corporis propriè cõpetit: Sic & præsentia
vel absentia ipsius corporis Christi disce, nõ
simpliciter vel affirmari, vel negari ab orthodoxis,

Prouocatio
Ham. ad
omnes ordi-
nes inepu-
sima,

Aequiuoca
in voce cor-
poris.

Aequiuoca
tio in voce
præsentia.

sed vel de locali presentia, seu coexistētia substantiā
 li ad locum panis, quae neq. ex scriptura sacra, neq.
 ex Patribus probari potest: Vel de presentia, comu-
 nionis, quam ex Apostolo probati Patres omnes
 astruunt.

pág. 62.

Exclamatio

Ham. in ipsū

apertissime

congruens.

Hæc si discas, si teneas firmiter, si vocum
 significationes distinguas, si quæstiones ac
 res diuersas in vnum chaos non misceas,
 volens tandem aut nolens victoriā, ut promi-
 tis, veritati cedere cogaris, aut si hoc non fecer-
 ris, in te congruet bellum illud Epiphonema-
 tum,

Pro Deum immortalem, quanta est istorum
 hominū (in primis Hamelmani) impudētia? quanta
 est falsitas? quanta in decipiendis simplicibus
 praesumptio, calumniā, impostura, fraus, temer-
 itas, impietas?

DE DICTIS EX HIE- ronymo.

Elusiones
 ineptæ Hæ.

Testimonium ex hoc scriptore super caput
 26. Matth. de sacramentali verborum cena inter-
 pretatione à me allatū, vbi Dominus panē, qui con-
 forat cor hominis sumpsisse, & sui corporis veritatē
 representasse dicitur: vītatis suis quæstio-
 nibus, ijsq; ambiguis eludere conatur Ham.
 Ergōne sequitur, inquit, quod propterea non adhibe-
 nec sumatur ore corpus et sanguis Domini in cena?
 Imo verò, quia panis representat corpus
 Christi, non in loco panis est substantialiter.
 Ore

Ore verò comeditur, non propriè loquendo, sed quatenus panis repræsentat corpus, id est sacramentaliter.

Sed & dicta alia plurima affert Ham. ex Hieronymo, eaq; conqueritur à me prætermissa esse: videlicet aut contra se ipsum tela nobis suppeditans, aut aliena à meo proposito inepte cumulans.

Indam, inquit Hieron. super cap. 14. Marci Ham. contra se tela affert.
 unà bibisse ex calice cum alijs: sed non saturationem, (Ergo de signo participavit, non rei signatæ particeps factus est, quæ sola animam saturat) Neq; extinguere potuisse illū sitim ignis æterni, quia indignè sumpsit mysteria Christi (id est, symbola externa, quæ ex opere operato, neq; peccato, neq; pœnis æternis peccati mereri possunt.) De mysterio igitur seu sacramento sanguinis, intelligi etiā hæc Hieronymi verba oportet (Sanguis n. r. non omnes emundat) quæ cum opponere se mihi Ham. iactitet, oppono ego ei vicissim: Sanguis Iesus Christi filij Dei emundat nos ab omnibus peccatis. Hoc enim propriè, illud sacramentaliter dictum est.

Illud ad Hedib. quæst. 2. quod panis sit corpus Domini, & calix sit ille, de quo dictum sit: Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus non tollit as- pag. 61.
 scurationem de modo prædicationis sacramentali, quemadmodum neq; hoc super Esaiam 62. quod etiam ad allegoriam referri potest:

potest: *Triticum*, de quo panis celestis efficitur illud est, de quo inquit Dominus: *Caro mea verus est cibus: Et de vino, Et sanguis meus verus est potus.*

Aliena à proposito assert Ham.

Hoc fit etiã extra vsum cœnæ.

Ad disputationem verò de Eucharistia nimè pertinent ista de filio prodigo: *Virtus saginatus, qui ad penitentiae salutem immolatur* (Quid hoc ad panem Eucharisticum? ipse salvator est, cuius quotidie carne vescimur & cruore potamur. Sanguis Christi est preciosus in quo redimimur, in passione Domini saluatoris cuius carnib. alimur & cruore potamur (id est non tantum in vfu Eucharistiae, sed etiã extra Eucharistiam.)

Ham. tela contra se rursus profert.

Quam evidens verò refutatio est oralis manducationis corporis Christi proprie intellectæ in his dictis Hieronymi, quæ contra se ipsum citat Ham. ? *Dominus noster Iesus ipse conviva & convivium: Ipse comedens, & qui comeditur: Illius bibimus sanguinem. Et super 11. Os. Dedit eis escam corporis mei, ipse cibus & convivium.* An igitur Oraliter Christus suum ipsius corpus comedit? aut alio modo & organo ipse, alio Apostoli? & vbi paradoxum illud Ham. quod supra pag. 54. obtrudere nobis voluit? *Nulla ratione comestio potest fieri à nobis, quin ore?*

Sacræ phrasæ ab ipso Hieron. explicatæ. De

iam Sacramentales phrasæ sunt ab ipso Hieronymo explicatæ: In Apolog. contra Iovin. inquit: *Quid maius est, orare, an corpus Domini*

Domini accipere? *Utrūq;* accipere corpus Domini. quo nunquā
 Et rursus contra errores Ioh. Hier. Si munera cogitauit
 ra nostra absq; pace offerre non possumus, quanto Ham.
 magis & Christi corpus accipere? Sic verò super
 1. cap. Malach. Polluimus panem, id est, cor-
 pus Christi, quando indignè accedimus ad altare, et
 sordidi mundū sanguinem bibimus (id est, sacra-
 mentum mundi sanguinis) In quam sen-
 tentiam & super 3. cap. Sophon. loquitur.
 Sacerdotes qui Eucharistiae seruiūt, & sanguinem
 Domini populis eius diuidūt (An propriè & ad li-
 teram sanguis guttatim aut per partes diui-
 di potest? Et in Epist. ad Ruf. Monach. Exuperi-
 us Domini corpus canistro vimineo, sanguinē por-
 tat in vitro. An tu corpus Christi propriè lo-
 quēdo, canistro, aut sanguinem vitro inclu-
 di posse somnias? Allegoricè autē super 10.
 cap. ad Corinth. inquit Hieron. At figuras ve-
 teris Testamenti, de transitu per mare rubrum &
 de manna & aqua ex petra profluente alludens:
 Cum Baptismi mare transimus, tunc nobis Diabo-
 lus cum suo exercitu demergitur: Deinde manna
 cibamur, & potum accipimus de Christi litere ee
 manantem.

Quid audio verò? Tibi nō piaculū est. Hāc Hāc in Hiero-
 quod allegationē cap. 6. Iohan. approbas ex Hier. approbat,
 (in disputatione de C. D.) quam in Orthodoxis fer- quod in no-
 re prorsus non potest? Sic enim ille super verba, Ca- bis ferre non
 lix cui benedicimus communicatio s. est, Sicut ipse potest.
 saluator

pag. 64

 Allegoricè
 interpreta-
 tiones figu-
 rarum vet-
 test.

Saluator ait: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in illo, et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

Et super verba cap. 11. Hoc est corpus meum: Qui manducat, ait, corpus meum & bibit meum, sanguinem, in me manet & ego in eo. Unde cognoscere se debet, quisquis Christi aut corpus edit, aut sanguinem bibit, ne quid indignum faciat ei, cuius corpus effectus est: Tu ne hoc orali manducatione effici putas?

Porro panem non substantialiter esse corpus Christi, sed sacramentaliter, hæc Hieronymi verba rursus ostendant super 11. ad Cor. Ideo hoc saluator tradidit sacramentum, ut per hoc semper commemoremus, quia pro nobis mortuus est. Nam & ideo cum accepimus a sacerdotibus (Quid verò ab his accepimus? An corpus ipsum, quoad ad literam intelligendo, an Sacramentum corporis? ut expressè Hieron. dicit) comunemur, quia corpus & sanguis est Christi (substantialiterne, an sacramentaliter) ut beneficis eius non existamus ingrati.

De sacramento igitur corporis, etiam sequentia verba accipienda sunt: Unde oportet otiosum cessare à vitijs, ut sanctum Domini corpus sancto percipiat. Quod & hæc verba demonstrant: Quis tanti mysterij SACRAMENTUM pro vilis despexerit. Ideo reus erit corporis.

Ut autem de Sacramento corporis dicitur:
Sicut

Si in liateum vel vas sordidum, non illud mit-
tere audeat, quantomagis in cor pollutū, quam in
mundiciem Deus super omnia execratur, & que so-
la iniuria est eius corpori: Sic de ipso Christi
corpore facile admitto, quod sequitur: Nam
& Ioseph ille iustus propterea syndone munda in-
volutū, in sepulchro novo corpus Domini sepelivit,
præfigurans corpus Domini accepturos, tam munda
mentem, quam novam habituros? At Iudæ &
ceteris impijs tribuesne mentem novam
& mundam? Quod autem non dijudicare
Corpus Domini Hieronymus interpretatur
non discernere à cibo communi: Id tum ad
Sacramentū corporis, tum ad corpus ipsam
recte congruit.

Concludit autem Ham. hic quoq; En-
thusiastica exclamacione, & videre iubet Do-
minū Grunrodiū, Principes, Comites, Barones,
Nobiles, Christianos omnes, quod dolosè hæc dicta
Hieronymi præterierim. Meam etiam conscien-
tiam appellat, ut dicam, ut respondeam, cur hæc
omiserim, ut exprimam, quomodo hæc præterire
potuerim?

Prolocutio
Hæc ad om-
nes ordines
rursū nequi-
ter repetita.

At centies iam hoc à me dictum, respon-
sum, expressum est? Insigniora me Testimonia
veterū scriptorū de sacramentali saltē verborū can-
interpretatione colligere: non omnia coacervare:
non allegorica dicta cumulare: non quæ perinēt, ad
cæteras partes doctrinæ de cana, alienas à propo-
sito & titulo libelli mei, congerere voluisse. Nihil
igitur

igitur doli, nihil fraudis hic committere potui. Ham. vero, turpissimis dolis utitur, in pervertendo scopo mei libelli: in accommodatione dictorum (quae citavi) silentio obruenda: in his, quae sacramentaliter à Hieronymo dicta sunt, propriè & ad literam accipiendis: in dictis toto genere diversis confundendis: in quaestionibus à proposito meo alienis & planè ambiguis subinde repetendis: Vt hic quoque ostendere me ex Hier. postulat, ubi scripserit, Christi corpus non esse, non accipi, non dari in cena Dominica? (quod de praesentia, exhibitione, perceptione communionis corporis Christi, negare, non modo Hieron. sed nec mihi vitquam in mentem venit: Nec verò sumi corpus Dominicum, non aliter Hieronymus, nisi sacramentaliter intelligi voluit. Hamelman si potest contrarium probet, aut clausulam illam suam merito libi dictam à se putet: Hoc ne est citare patres?

DE DICTIS HESYCHII.

pag. 66.
Impostura
Hæ. in eludendo dicto
Hesychij.

Nō responsio, sed elusio est dicti à me allegati ex Hesychio lib. 1. cap. 2. in Levit. quod Ham. ait: Quia hoc fit in memgiam passionis Christi, sequitur né inde? Ergo Christi corpus non adest? Substituit enim aliam conclusionem ambiguan, alienam à scopo meo, qui hoc concludere volui: Comedimus, inquit Hesychius, hunc cibam, sumentes eius memoriam passionis, Ergo non ad literam verba cenae, Hoc est corpus meum,

memorem intelligenda sunt: unde sua sponte sequitur: Non ore corporis proprie loquendo, sed mente fidei, ut memoriam passionis, sic etiam corpus Domini a nobis accipi. Quam sunt autem ἀρχαὶ τῶν ἁγίων quæ Hamelman affert? Celebramus memoriam spiritus sancti in festo Pentecostes, & Trinitatis, in Dominica quæ inde nomen accepit. Ergo non adest hic Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Non de infinita essentia diuina, sed de corpore Christi agimus in disputatione de Instantia. Infulsa Ha. instantia.

Infulsa Ha. instantia.

Tantum verò abest, ut sacram. verborum cœnæ interpretationi repugnent, quæ Hæ. ex Ham. contra se tela ita affert. Hesychio præterea profert, ut multò magis eam confirmet. Si non fuisset crucifixus, SACRIFICIUM corporis eius minimè comederemus, lib. 1. Leuit. cap. 2. Audis hîc Ham. Sacrificium corporis, quod non est ipsum corpus, proprie loquendo, sed panis qui est memoria oblationis, seu sacrificij corporis.

Lib. 6. in Leuit. cap. 22. Sancta sanctorum sunt proprie mysteria Christi, quia ipsius corpus est (sacramentaliter scilicet significatum per sacra.

facta symbola) Hoc verò corpus & sanguis
(quæ significantur, per mysteria) secundum
veritatem est (id est, non corpus imagina-
rium, sed essentia & proprietatibus veri cor-
poris præditum.) Quid est autem mysterium
percipere, & nescire virtutem mysteriorum, nisi
percipere sacra symbola, & rei signatæ non
fieri participem?

Vbi verò manducatio corporis, (quæ im-
pijs tribuitur ab Hamelmano) cum Hesychi-
chius lib. 7. cap. 17. super 26. cap. Leuit.
inquit: *Ad corpus Christi, in quo est omnis
sanctificatio (in ipso enim omnis plenitudo inhabi-
tat divinitatis) sine subtili dijudicatione nostri ni-
demerè accedamus?*

Allegorica
expolitio ce-
rimoniarum
Leuiticæ.
Pag. 67.

Illud autem lib. 1. cap. 3. in Leuit. quid
nisi allegoria est? Propterea carnes cum panibus
comedi præcepit, ut nos intelligeremus, illud ab eo
mysterium dici, quod simul panis & caro est. Ri-
tum comedendi carnes cum panibus, alle-
goricè transfert ad mysterium Eucharistiae,
in quo suo modo sunt panis & caro: aliter
tamen panis, aliter caro Christi. Imò aliter
caro Christi, quàm carnes illæ cum panibus
comedendæ, secundum legem Moyli.

Questiones
B2. ociosa.

De questionibus ambiguis, cum iubet
me Ham. ex Hesychio ostendere, quòd vlli-
bi scripserit, non esse, non sumi corpus Christi in
vasa Domini, vel non ore corporis edi? toties ali-
quum est hætenus, ut metuendum mihi sit,

ne lector fastidio ex earundem responsionū
tam crebra repetitione afficiatur. Ostendat
autem Ham. ubi scripserit Hesychius, corporali
presentia, corpus ad locum panis esse, & ore cor-
poris edi loquendo propriè?

DE TESTIMONIIS

Augustini.

Quod ex Epistola Augustini ad Bonif. ci-
tati, Sacramenta ex similitudine, quarū sacra- **Elusio Ham.**
menta sunt, plerumq; etiā ipsarū rerū nomina acci-
pere: Id peruertendo scopū libelli mei elude-
re Hā. conatur, quia hic non agat Augusti-
nus de perceptione Eucharistiæ, & quid in
ea sumatur, vel non sumatur: At de causa **pag. 68.**
prædicationis sacramentalis agit, etsi aliæ etiā
plures sunt causæ, de quibus in explicatio-
ne doctrinæ de sacramentis integra, sæpè à
me dictum est.

Verba etiam illa, secundum modū quendam, **Quod Au-**
sacramentum corporis est corpus Christi (cū ad **guit. de mo-**
modum prædicationis pertineat, nimirū **do prædica-**
quod appellatio corporis Christi, non pro- **tionis dicit**
priè, sed Sacramentaliter attribuitur pani: **id Ham. ad**
Sicut fidei nomē nō simpliciter ac propriè, sed secū- **fiatiū mo-**
dum quendam modū, id est, impropriè prædicetur **do min-**
de Baptismo) in suis Ham. admirabilem quendam **culosa cu-**
modū, ut loquitur, intelligens copulationem **iusdam, vel**
substantialem panis & corporis in vno co- **porius cor-**
demq; **mentitæ**
præsentie
deterquet.

demq; loco detorquet: Et sibi ipsi tamē contradicens, mox addit: *Non loquitur hic Augustinus vel de absentia corporis Christi, vel de presentia in cœna Dominica.*

Ex collatione dictorum scripturę potius, quàm ex lacunis Papistarum iudicandum est de sensu locutionum sacram.

De loco ex Epistola ad Euod. vbi dicitur: *Aliquando res quę significat, nomen ei rei quàm significat, accipit: Vt cum spiritus sanctus dicitur in specie colubę descendisse: & petra Christus nominatur, exclamat Hę. En lector, quid hic profert de C. Dominica? quid etiã hęc verbis probat Pezelius? At verò etsi in ea epistola nō sit expressa mētio Eucharistię: tamē quia regula generalis est, quę ab Augustino traditur, exēplis illis sacramentaliū prædicationū monere volui, ex collatione aliorum dictorū scripturę potius, quàm ex Papistarū lacunis discendā esse naturā locutionū sacramentalium, qualis haud dubiè est etiã in his verbis Christi: Hoc est corpus meū. Nec veritus est D. Luth. hanc ipsam propositionē conferre, cū exēplis de Colūba & Petra in deserto: quarum hæc Christus nominatur, illa Sp. Sanctus.*

Pag. 69.
Ham. destitutus refutatione solida, semper ad quæstiones alienas à proposito se recipit.

Ad verba Augustini contra Adimant. c. 12. (*Quod non dubitavit Dominus dicere: Hoc est corpus meum, cū signū daret corporis sui*) Vt puluerē excitet Ham. aliena rursus à scopo querit: Ergo nō traditur in cœna corpus Christi? Item: *An panis signū est absentis corporis Christi? Quasi tale aliquid inferre voluerim, ac non potius ostēdere, quod nec Augustinus ab expositione*
Sacrae

sacramentali verborum cœnæ abhorreat. Omittit autē Ham. locum ex eadē Epistola, quo denud explicatur Pauli propositio: Petra erat Christus, & ratio ostenditur, cur Petra spiritualis dicta sit.

Ex loco contra Faust. lib. 20. cap. 21. sic argumentatus eram: Caro & sanguis Christi, post ascensum eius, per sacramentum memoriæ celebratur. Ergo non per existentiam corporalem in pane. Quid hic Ham? pro mea conclusione aliam substituit. Ergo Christi corpus non sumitur in cœna, vel non adest, & quasi re bene gesta exultat pueriliter, Quæ hæc est consequentia? Quasi Sacramentum memoriæ, omni in uniuersum præsentia & communioni in cœna opponatur? ac non potius coexistentia corporis Christi ad locum panis, seu existentia corporali carnis Christi in pane? quæ cum nunquam se docuisse simulet Hæ. cur hac à nobis negata, verâ corporis præsentia in cœna tolli assidue clamat?

Perspicua autem esse hæc testimonia, pro orali inædicatione sua gloriatur lib. 12. ca. 9. contra Faustū: Mediatorem Dei, hominem Iesum Christum fidei corde & ore suscipimus. Et cap. 20. In hoc tempore consociatur Ecclesia, quando bibitur, quod de Christi latere manavit. Sed cum ad literam & proprie, hæc dicta esse affirmat, quæ sacramentaliter ab Augustino dicta sūt: perspicuitate, locutionibus sacramentalibus congruenti, sublata, obscuritatem, imò & absurditatem manifestam, Augustini verbis inducit.

Impostura
Ham. in sub-
stituendis
conclusio-
nibus alijs,
quàm à me
fuerunt po-
sita.

Cōtradictio
Ham.

pag. 70.

Ham. sacra-
mentaliter
dicta ad lite-
ram intelligi
vult.

Quod

Infulsitas

Hā. in que-
stionibus a-
lienis à pro-
posito sem-
per repeten-
dis.

Elusio Ham.
nihil ad rem
pertinens.

Quod ex libro de fide ad Petrum cap. 19
à me citatum est: *In ipso sacrificio, gratiarum
actio & cōmemoratio est carnis Christi, quam pro
nobis obtulit: & sanguinis, quem pro nobis effudit:*
ineptè rursus eludere Ham. conatur, que-
stionibus à scopo alienis. *Vide optime lector, qui
quit, An neget beatus pater in sacramento altaris
esse, sumiq; corpus & sanguinem Christi: (Acqui-
nec à nobis hoc negatur) aut dicat ore nostro
non accipi aut bibi. (Vbi verò dicit Augustinus
Ore corporis propriè loquendo accipi aut
bibere corpus & sanguinem Christi?) Deinde
de eum fateri cogatur, de sacramento cœ-
næ Dominicæ loqui Augustinum (quod certis
de causis etiam sacrificium Novi Testamenti nu-
minatur apud Patres) & commemoratio car-
nis Christi pro nobis oblata, non sit caro
ipsa? sicut nec cōmemoratio sanguinis pro
nobis effusi, est sanguis ipse: infulsè tamen
negat, interpretationem verborum cœnæ sacramentalis
hinc sumi debere. Non enim iam de sacrifici-
o, sed de sacramento cœnæ disputare se ait:
Quasi verò non eadem Eucharistia sit, quæ
diuerso respectu, nunc sacrificium, nunc
sacramentum, appellatur: aut quasi (sive ut
sacramentum, sive ut sacrificium conside-
retur) simpliciter sit Caro Christi, ac non
potius secundum quid, id est, quia est com-
memoratio carnis Christi pro nobis ob-
lata.*

Locum

Locum ex Pl. 3. quod Dominus corporis sui figuram discipulis commendavit, more suo iterum eludit Hamel. Augustinū non de sola figura corporis procul absentis, neq; de signo vacuo semihudo symbolo loqui: cum nemo sit, qui ex verbis Augustini hoc inferat: Ex quibus illud tamen recte sequitur, quia panis, figura corporis Christi nominatur, propterea panē corpus Christi dici, non propriē ac simpliciter, sed secundū quid sacramentaliter:

pag. 78.

Allegare aliena non est solvere.

Digreditur autem Ham. in disputationem de Iuda, & hunc quoq; (qui pane Eucharistiae legitime usus est) verē corporis & sanguinis Christi re ipsa participem factum esse pugnāt, praetextu atq; abusu dictorum quorundam Augustini, quae sacramentaliter dicta, simpliciter ipse intelligit, Vt Epistola 162. Sinit Dominus Iudam accipere inter innocentes discipulos, quod fideles voverunt precium nostrum (id est, panem & vinum Eucharisticum, quod sacramentaliter est corpus & sanguis Domini, quae sunt tradita pro nobis, ut sint precium pro peccatis nostris) Hanc enim esse sententiam Augustini, Epistola sequenti docet his verbis: Primum SACRAMENTUM corporis & sanguinis sui, nondū Iuda excluso, communiter omnibus dedit: (Non sunt autem haec eadem proferus: Sacramentū corporis, & corpus ipsum.) Et super Psal. 10. Traditori suo primam Eucharistiam confectam manibus suis (At corpus Christi

Inepra Ham. disputatio de Iuda, pro quo mirū est tantopere eū pugnare contra fidelia Christi membra.

Christi, manibus eiusdem confectū non est
 & ore suo commendata (id est, quod sit corpus
 suum, non quidem substantialiter, sed sacra-
 mentaliter) sicut cæteris Apostolis tradidit. Et
 in Iohannē super locum, Fur erat. De vno pane
 (nota Hamelmane, De vno pane, non de
 vno illo naturali corpore Christi) & Petrus
 & Iudas accepit. Sed ille ad vitam, hic ad mor-
 tem. Qui enim manducat indignè (scilicet de pa-
 ne isto) REVS erit corporis Christi (non igitur
 particeps.) Similiter lib. I. de peccat. meri-
 & Rem. Christi sanguinem, priusquam funde-
 retur, SACRAMENTO (Non in substantia
 aut in proprio subiecto suo) datum & com-
 mendatū esse, vt diceretur, Hic est sanguis meus.

Ad locum ex Ps. 33 serm. 2. à me cita-
 tum, quod Christus, accipiens in manus suas quod
 norūt fideles (id est, panem ipsum. Non enim
 corpus suum in manus, quæ sunt pars corpo-
 ris, accepit) QVODDAMMODO (hoc est, non
 simpliciter, sed secundum quid) portarit cor-
 pus suum, cū diceret: Hoc est corpus meū: quod
 ritur Ham. præterisse me quædam pro ipso vt
 facientia. Accesserunt Iudæi ad Christum, vt
 crucifigeretur: Nos ad eū accedamus, vt corpus &
 sanguinem eius accipiamus. Illi de crucifixo tenuer-
 bratisunt, nos manducando crucifixum, & biben-
 do illū, illuminamur. Item: Dedit nobis man-
 ducare corpus suū, in quo tanta perpessus est, &
 sanguinem

pag. 73.

Extra con-
 trouersiam
 sunt ista.

Janguinem bibere. Verum quis præter Hamelmanum, corpus Christi accipi & manducari negavit unquam, si non proprie loquendo, oraliter & corporaliter manducetur. Siue igitur de sacramentali siue spirituali manducatione corporis Christi, verba intelligas, minimè inde euinci potest, corpus ipsū Christi in se & proprio subiecto suo, corporali seu scilicet, orali modo manducaturi.

Quis etiam præter Hamelmanum non intelligat illud: *Ferebat Christus corpus in manibus suis*, phrasi sacramentali dictum esse? Sacramentum locutio. Nam si ad literam intelligas, dicesne corpus ipsum CHRISTI in manibus eius fuisse, quod ad mensam assidebat? Dicesne manus extra corpus fuisse? & separatas atque seiunctas à suo corpore? illud ipsum corpus, manuum & mutilum manibus portasse, proprie ac simpliciter loquendo?

Ex Ps. quoque 40. citat Ham. *Ablata sunt signa promittentia, exhibita est veritas promissa. In hoc corpore sumus, huius corporis participes sumus: Quod accipimus, novimus, & qui novistis, novebitis, & mundi dediceritis, non ad iudicium accipietis.* Hæc non ad ipsum corpus pertinet.

Prior pars huius dicti de re signata loquitur, quæ est exhibita veritas corporis, in quo sumus, & cuius sumus participes. Altera pars ad signum seu symbolum, id est, ad

panem Eucharisticum pertinet. Quem pat-
sim Augustinus: vt & Theodoretus, propter
Catechumenos hac periphrasi describit:
Quod accipimus (scilicet manu & ore) no-
uimus: Nec ad iudiciū accipi potest ipsum
corpus Christi, sed symbolū huius: vt alibi
idem August. clare inquit tract. 26. in Ioban.
*Huius rei, id est, veritatis corporis & sanguinis Chris-
ti sacramentū de mēsa dominica sumitur, quibus-
dam ad vitā, quibusdā ad exitium, Res verò ipsa,
cuius est sacramentū omni homini ad vitam: Nulli
ad exitium QVICVNQVE eius particeps fiant.*

pag. 73.

Ham. quod
de spiritali
communio-
ne dicitur,
ad oralem
suam detor-
quet.

Nihil autem ad oralem corporis mandu-
cationē proprie sic dictā pertinet, quod ex Pl.
94. adducit Hā. *Lauit eos, qui crucifixerūt eum,
Christus, cuius sanguinem fuderunt, vt biberent
pretiū suū.* Nam de spiritali ablutione & bi-
bitione sanguinis Christi hīc dicitur: Idq;
Psal. 63. expresse docet: *Ipsam sanguinem
quem per infamiam fuderunt, per gratiam bibe-
runt.*

Est ne per gratiam bibere? ore corporeo
bibere: Aut bibitne Iudas per gratiam san-
guinem Christi, cuius symbolū ad damna-
tionem accepit? Cū autem in Pl. 119. addat
August. *Ipsam carnē, quā de carne Marie accepit
manducandā, nobis ad salutē dedit,* potestne hoc
de manduc. Iudæ & aliorū impiorū intelligi?

Quod ex sententijs Prosperi citauit: *Panē
caelestem, qui caro Christi est: suo modo vocari cor-
pus*

pus Christi: revera esse Sacramentū corporis Christi, eius, quod visibile, palpabile, mortale, in cruce positū est: Et immolationem carnis quæ fiat manus sacerdotis, Christi passionem, mortem, crucifixionem vocari, NON REI veritate, sed significante mysterio: Id partim mutilat Ham. (Omittit enim hæc verba: suo modo vocatur corpus Christi) partim per fallaciam pluriū interrogationū cōsuetō more suo eludere conatur: Ergone sequitur, inquit, quod Christi corpus & eius sanguis non sumūtur in cœna Dominica? Quasi vero hoc à me inferatur, ac non illud potius, quòd Eucharistic⁹ panis sit non simpliciter, sed secundū quid corpus Christi?

Hæc partim mutilat dicta à me citata: partim scopum eorum pervertit.

Præterea ad alias sententias ex Prospero, alienas à scopo digreditur, quales sunt: Cū sanguinem Christi sub vini specie & sapore potamus. Item: Dūm frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fideiū funditur, quid aliud quàm Dominici corporis immolatio eiusq; sanguinis de latere effusio designatur? Hæc notari & obseruari iubet Hamelman. Sed si tōtū servari in his velit, quantum à Papistica Transubstantiatione aberit? Potamus autem in cœna, Christi sanguinem sub vino, sicut in Baptismo sub aqua eodem sanguine abluimur, tanquam in vel sub mysterio.

Quomodo sub specie vini potamus sanguinē Christi?

Frangitur etiā hostia, & sanguis in ora fideiū funditur, nimirū sacramental. & mysticè. Nā propriè loquēdo, nec corp⁹ Christi, quod

fuit victima pro nobis, in partes frangitur,
nec sanguis extra venas effunditur.

Contra-
ctio Ham.

Locum integrum ex sermone ad infantes
ferè tribus paginis à me citatum integrè, &
explicatum, vix obiter attingit Hamelman.
Simulat autem rursus, se non dicere in pane
localiter existere corpus Christi, aut conti-
neri, Vocem Corporaliter, qua ego vsus fu-
eram, permutat cum voce localiter: vt in
pane videatur dicere velle, Corpus Christi
corporaliter quidem sed nò localiter inesse:
Qua est implicatio contradictionis gemina.
Quomodo enim Corpus, corpus inquam
verè humanum & organicum, & dimensi-
onibus suis præditum, corporaliter alicubi
est, vbi non sit localiter? id est, proportione
membrorù, & quãtitate sua circumscriptù?
Quomodo verò ad locum seu in loco panis,
si non localiter? Conciliet hæc Hamelman.
*Corpus Christi locale substantia sua finita sine loco
esse? Et rursus, in loco esse illocaliter.*

Cùm autem dixi Augustinum, quanquam
de mystico corpore Christi multa differat, in expo-
sitione verborum cænæ: tamen ipsum Corpus Chris-
ti quod pro nobis traditum est, ad eò non exclus-
dere, vt paulatim assurgere voluerit à communio-
ne fidelium inter se, ad communionem cum ipso ve-
ro corpore Christi, cui vt capiti fideles omnes in se-
ri oporteat, vt vnum in Christo corpus sint.

Bonus

Bonus Ham, arrepta vocula (non exclu-
di) Ergo inquit. Ibi includitur : Ideo adest & ve-
rè sumitur ore corporis.

Adest sanè, quod ad KOINONIAN : sed nõ
adest corporaliter ad locum panis, neq; in-
cluditur pani, sicut nec mysticũ corpus. Su-
mitur etiam : sed non ore corporis, proprie
loquendo. Nam illa quibus fucum lectori
facere conatur : Accipite, Comedite, non ad
corpus Christi proprie pertinent, sed ad pa-
nem acceptũ in manus Christi, benedictum,
fractum, datum discipulis : Quem Christus
postea corpus suum vocat, non substantiam
eius mutans, neq; ei Corpus suum inclu-
dens, sed sacramentum Corporis sui effi-
ciens.

Magis autem mutus est, quàm piscis Ha-
melman, ad ea, quæ in libello meo dixi : Pa-
nes, panem Eucharisticum suo modo rectè dicere
esse & corpus Christi illud, quod pro nobis est tra-
ditum, & mysticum hoc, quo nos vnum corpus inter
nos sumus : Et quod Augustinum dixi (quo-
niam de se ipso quiuis intelligere facile potest, quo-
modo sit in Eucharistia, itemq; quomodo cætus &
societas Ecclesiæ in pane sit) ab eo quòd apertius
& notius est, alterum etiam illud discere Cateche-
menos voluisse, quomodo panis sit corpus Christi
pro nobis traditum, videlicet quia est symbolica
communio cum vero & naturali corpore Christi
pro

Quo pro-
prie pertine-
at hæc verba
Accip. Co-
med.

Inepta illa-
tio Ham.

Fraudulètia
Ham. in fur-
tũ prætereũ-
dis ijs, quæ re-
futare non
potest.

pro nobis tradito, secundū quod ipse caput, nos membra eius sumus.

Exclamatio-
nes ineptis-
simæ Ham.
ad ordines
omnes im-
perij.

pag. 73.

Hæc ergo nugacissimus in cæteris *Saxo-
logos*; Ham. cum refutare non possit, pro-
fus silentio præterit: Et quasi in caupona in-
ter rusticos suos ebrios sederet ad pocula,
oblitus eorum ad quæ respondere debebat:
redit ad exclamationes suas. Appello hic *Illu-
striss. potentiss. & summos Electores, & Germani-
æ Principes, Palatinos, Comites Rheni, Duces
Saxoniæ, Marchiones Brand. Duces Brunsv. &
Luneb. Duces Megapol. Landgr. Hassiæ, Duces
Holsatiæ, Appello illustres & generosos Germani-
æ Comites Schwarzburg/Lippiens. Schaumburg/
Wansfeld/Gleichianos, Stölberg, Hont-
steinian. Regenstein. Budingens. de Isenberg. Appello omnes sincerioris doctrinæ Nobiles Germani-
æ, imò ipsum Pezely Patronum Utbonem à Grun-
rod, omnes pij Euangelij Doctores, atq; cunctos Germa-
niæ Christianos, quotquot sunt veritatis & spon-
deritatis amantes, & propriæ salutis sitientes, atq;
hos omnes per Christū & propriam eorū conscien-
tiam obtestor, ut dignentur absq; affectu & person-
narū respectu, non tam considerare, quomodo Peze-
lius citaverit Augustinū, quàm hoc, quomodo multa
studiosè in Augustini scriptis præterierit.*

Tragica me herclè exclamatio, ad quam
(nisi accurrant certatim Electores, Princi-
pes, Comites, Nobiles, Doctores, quos spre-
ta honore, sprete autoritate summorum
ordi-

ordinū, iniquissimæ suæ accusationis aduo- Ham. tandē
 catos, & causa indicta iudices sibi experit etiā rusticos
 Ham.) periculum est, ne ciues & rusticos suos ad præ-
 Oldenburgenses omnes ad prælium excitos lia cōtra me
 contra me armer, cūm haud carere videatur trudet inco-
 mysterio, quod in longo illo catalogo Comis mes.
 tum imperij: *Inalytos & generosos Comites Ol-*
denburgenses, nullo verbo appellarit, fortassis
 innuens, se (vel sine eorū authoritate) ciuiū
 & rusticorū suorum, quibus cum frequen-
 ter & strenuè potat, agmina colligere posse,
 inter pocula, vt horum armis me in hac vi-
 cinia opprimat, non aliter, quàm Dithmarsā
 rustici olim tonnis aliquot cereuisiæ Ham-
 burgēsis inebriati, per vim oppresserunt atq;
 interemerunt Henricum Sudphaniensem,
 primum Euangelij Christi in vrbe Bremensī
 præconem, cūm velut classico dato, exciti
 essent à Monacho vno & altero, indignanti-
 bus per doctrinā Euangelicæ lucem detegi,
 errores, superstitiones, idola sua, vt nunc Hā.
 iras ignesq; crepat, quod in tanta luce verita-
 tis orthodoxæ, arcolatriam suam detegi, &
 ceu pellem leoninā, qua Midæ aures tē-
 gere conatus est, sic persuasionem pietatis
 atq; eruditionis detrahi sibi magis magisq;
 videt ac dolet. Equidē opt. Principum, Ele-
 ctorum, Comitum, Nobilium, Doctorum,
 Christianorū deniq; omniū iudiciū nequa-
 quā extimesco: ac Deo iuvāte legitimè vocat.
 sōparebo ad causā dicendam. **Quin**

Quin & Deum Opr. Max. invoco, ut
flectat animos nutritiorum Ecclesiæ, ad
cognoscendam, dijudicandamque hanc con-
trouersiam, in pia aliqua Synodo, à qua ab-
sint, ut optare solebat D. Philippus, Tyrann-
is & Iosophistica.

Quomodo Augustinum citaverim, &
cæteros patres, ex collatione scriptionis meæ,
& aduersarij, iudicare possunt lectores, ad quos
prouoco. Cur non omnia vndiquaque cor-
raferim, quæ in scriptis Augustini & Patrum,
de cœna Domini passim leguntur, multoties
dixi hæctenus. Nam scriptione de sacramen-
tali verborum cœnæ interpretatione suscepta,
fuitne mihi ad alia, à scopo proposito aliena,
enagandum, Hamelmani in morem, imi-
tantis pictorem illum, humano capiti iun-
gentem ceruicem equinam, & collatis vni-
dique membris varias plumas inducentem,
ut est apud Poëtam.

Sed videamus sane, quæ sint illa dicta
Augustini, quæ Hamelman ait se suppliciter
orare, ut clementer, devotè, cordatè, atque in timore
Domini legant & expendant, ad quos appella-
laris.

Ham. patro-
nos sibi ad-
uocat Lan-
franc, &
Algerum
transubstan-
tiatores.

Ex sermone igitur ad Neophyt. inquit
hoc Augustini dicto vsos esse Lanfrancum & Ala-
gerum (quos præcipuos patronos dogmatis
de Transubstantiatione fuisse constat) Hoc
accipite in pane quod in cruce pependit, & hoc acci-
pitis

capite in calice, quod effusum est de Christi latere.
Erit enim illi mors, non vita, qui mendacem putaverit Christum. Cur autem non aperte profiteretur se cum Papistis sentire? Si Lanfranci & Algeri auctoritatem tanti facit, & sensum illorum sequitur? Augustini verò verba, *In pane & calice corpus & sanguinem Christi accipere, neq; Transubstan. docet neq; inclusione corporis in panē, repudiatam ab ipsis adversarijs Berengarij, sed Sacramentalē coniunctionem symboli externi & rei signatæ, sic vt pane accepto in vſu legitimo, accipiatur corpus, & calice accepto accipiatur sanguis Christi.*

In pane & calice accipere Corpus & S.

In Epistola 118. Augustinus ipse mentē suam satis declarat, *cū corpus ac sanguinem ac sacramentum saluberrimum, vt equipollentia coniungit. Neuter eorum, inquit, exbonorat corpus & sanguinem Domini, si saluberrimum sacramentum certatim honorare contendunt.*

Corpus & S. C. pro sacra. C. & S. ex ipsius August. declaratione.

Et rursus: *Valet ad hanc similitudinem, quod in primo populo unicuique manna secundum propriam voluntatem in ore sapiebat? Sic cuiusque in ore Christiani SACRAMENTVM illud quomodo sumatur estimandū est.* Ex hac ipsius Augustini declaratione, perspicuum est, *quotidiē aut certis diebus communicare corpori & sanguini Domini, & à quotidiana medicina Dominici Corporis se non separare, idē esse*

Corpus Dominicum, & Sacram. corporis permutat August. vt equipollentia.

esse, quod Sacramentum C. & S. Christi accipere

Fig. 76.

Sic in honorem tanti Sacramenti, inquit, placuisse Spiritui Sancto, ut in os Christiani, primum Dominicū corpus intraret, quàm ceteri cibi, Quos per vniuersum orbem seruetur. Nominat igitur Sacramentaliter corpus Dominicum, quod proprie loquendo est Sacramentum corporis.

Est & hæc sacramentalis locutio, cùm Augustinus lib. 9. cap. 13. inquit, de altari dī dispensari victimam sanctam, (id est, symbolū victimæ) qua deletum sit chirographū, quod contrarium nobis fuerat.

In signis res
signata ho-
boratur.

Prorsus autem euertit opinionem Harms quod ex lib. de Catechis. rud. cap. 26. ipse allegat: In visibilibus signaculis res inuisibiles honorari. Non enim dicit August. In signis corporaliter existere corpus & sanguinem, velut in operculo seu latibulo, sed tanquam in mysterio vel Sacramento, de quo toties considerare iubet August. non quid sint Sacramenta seu mysteria, sed quid significant.

Christus in
Sacramento
ore suscipi-
tur.

Quid etiam clarius est ad oralem manducationē corporis Christi proprie loquendo euertendam, quàm quod contra adu. leg. lib. 2. cap. 9. ab August. dicitur i Christus in Sacramento fidei corde & ore suscipitur? Non absolute & in proprio suo subiecto ait Christum ore suscipi, sed in sacramento. Idem docent

docent hæc August. verba serm. 2. de verbis
Apostoli, quæ cur omisit Ham? *Tunc vita vni-
cuiq; erit corpus & sanguis Christi, si quod in sa-
cramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spi-
ritualiter manducetur, spiritualiter bibatur.* Op-
ponit hæc duo in sacramento & in rei verita-
te sumere. In sacramento, idem est, quod
sumere visibiliter sacram. corporis. Sumere
in veritate, est fide sumere invisibiliter rem
sacramenti, id est corpus Christi.

Quid sit in
Sacramêto
& in ipsa ve-
ritate edere
corpus C.

Sibi autem dictum putet Ham. quod ex
serm. 215. citat: *Videte, si iustū est, vt ex ore
Christianorū, vbi corpus Christi ingreditur, luxu-
riosum canticū (imò & convitiū maledicū) quasi
venenū Diaboli proferatur.*

Nec verò negant Orthodoxi, Augustinū
multoties scribere: quod corpus & sanguis
Christi ore corporis nostri sumantur: sed sa-
cramentaliter hoc accipiendum esse, cōten-
dunt, nimirū, quia corpus Christi sæpe pro
sacramento corporis ponitur, vt in hoc etiā
dicto, quod ex lib. 2. contra Petil. cap. 32. Ham.
adducit. *Aliud est pascha, quod Iudæi adhuc de ore
celebrant, aliud quod nos in corpore & S. Domini
accipimus.* Ac ratio talium locutionum ex eo
ipso dicto apparet, quod mox adiūgit Hā. ex
serm. 28. de verbis Domini: *Dixi vobis, quod ante
verba Christi quod offeretur panis dicatur: vbi
verba Christi de prompta fuerint, iam non panis
dicitur, sed corpus appellatur.*

Ratio locu-
tionum Sa-
cram. apud
patres.

Nec

pag. 77.

Nec alia est sententia sequentis dicti *serm. de tempore 252. in quo mulieres dicuntur nitidam exhibere linteolum, ubi corpus Christi accipiant. Et declarationis causa statim adiungitur: Sic igitur & corpus castum & mundum exhibeant, ut cū bona conscientia, Christi SACRAMENTA suscipiant.*

In Christi corpore vita existit.

Hoc etiam de sacram. corporis dicitur.

Ham. sine iudicio cumulat dicta August. in quib⁹ quocūque modo sic mentio corporis Christi,

De sacramento corporis loquūtur & hæc verba *serm. 1. Dom. aduentus ut mundo corde & casto corpore ad altare Domini possimus accedere: corpus & sanguinem eius non ad iudicium, sed ad remedium animæ nostræ mereamur accipere: De re signata autem additur: In Christi corpore vita nostra existit (Si vita, ergo non iudicium. Non igitur corpus ipsum Christi proprie loquendo, sed sacramentum corporis ad iudicium accipi potest) Sic igitur & sequens locus *serm. 2. intelligi debet: Si Dominus castū, humilem &c. agnoverit corpus & sanguinem suū ei, non ad iudicium, sed ad remedium, per sacerdotum suorum ministeriū, dispensabit.**

Potestne autem tam cæcus quisquam esse, qui in dicto illo ex lib. de visit. infirmorum non videat, Augustinum non de ipso corpore Christi, sed de sacramento corporis loqui, cū inquit: *Illud vivificū Dominici corporis sacramentum suscipere non renuas, unde & pauld post, redemptoris monumentum & redempti monumentū vocat.*

Etñ autem cumulat Ham. dicta, in quibus

sit mentio corporis, ut serm. 18. de verb. Apo-
 stoli: Scelera omnes vitare debent, qui accipiunt
 corpus & sanguinem Christi. Et serm. 35. de
 verbis Domini. Quibus corpus Christi erogamus.
 Et serm. 4. de verb. Domini. Qui ad mensam ac-
 ceditis & carnem Christi manducatis, servate vos
 ab vxoribus vestris. Tamen vel ex vno loco,
 quem ex hom. 16. citat, ineptias suas agnos-
 cere debebat, quibus litigat, proprie ipsum
 corpus: non sacramentum corporis intelli- pag. 78.
 gendum esse, vbicunq; apud August. inue-
 nitur corporis nomen.

Interrogo vos, inquit August. Dicitur mihi quid
 vobis plus esse videtur verbū Dei, an corpus Chri-
 sti? (id est, sacramentum corporis) Si verū vultis
 respondere, utiq; dicere debetis, quod non sit mi-
 nus verbū Dei, quàm corpus Christi, & idè quan-
 ta sollicitudine observamus, quando nobis corpus
 Christi administratur, ut nihil de ipso in terram
 cadat.

(Potestné autem de ipso corpore Christi
 fragmentum aliquod in terram cadere pro-
 prie loquendo) Tanta sollicitudine observamus
 verbū Dei, quod nobis erogatur. Quia non minus
 reus erit, qui verbū Dei negligenter audierit, quàm
 ille, qui corpus Christi in terram **CADERE** sua
 negligentia permiserit.

Sed non minus perspicua sunt & sequen-
 tia loca, in quibus panem Eucharisticum, &
 corpus Christi pro æquipollentibus ponit: &

& Corpus in sacramento manducari ait.
 Nam ad Iulian. Comit. *Vnusquisq; inquit, corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi accipiat, & seipsum probet, & sic de illo Panem & edat, ac de calice illo bibat.* (En quod corpus & sanguinem antea nominauit, id ex Paulo panem & calicem illum vocat, Et mox (vbi Apostolus habet, qui indigne comedit de pane illo) *Quia inquit, qui indignè manducat corpus & sanguinem Domini, iudiciū sibi manducat & bibit.*

Libro 2. verò contra Epist. Petil. cap. 55.
Audituri sunt (NON novi vos) qui corpus & sanguinem eius in sacramento manducant & bibunt, & mēbra eius in toto orbe diffusa non agnoscunt.

Item lib. 19. de civitate Dei cap. 25. *Qui est in eius corporis vnitate, id est in Christianorum compage membrorum, cuius corporis Sacramentū fideles communicantes de altari sumere consueverunt.*

Cur omittis hic Hamelmane? quod est apud eundem Augustinum lib. 21. de Civitate Dei cap. 25. *Dicendū non est, eum comedere corpus Christi (scilicet propriè dictum) qui in corpore non est Christi (id est, in Ecclesia) Nec isti ergò dicendi sunt manducare corpus Christi, qui nec in membris computandi sunt Christi. Et illud alterum in Ioh. tractat 26. Ac per hoc, qui nō manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio non manducat spiritualiter carne*

Quid potest
 clarius esse
 istis locis,
 quæ si candidè agere
 voluisset
 Ham. adiungere
 cæteris
 debuisset.

hem eius, non bibit eius sanguinem, licet visibiliter
& carnaliter premat dentibus Sacramentum corpo-
poris & sanguinis Christi, sed magis tantæ rei sa-
cramentum ad iudiciū sibi manducat & bibit.

Quid verò Hamelmano neganti sacra-
mentalem verborum cœnæ interpretationē, pag. 79.
magis potest esse contrarium? quàm quod Ham tela
ex term. 28. de verbis Christi citat. Tu au- rurtus cons-
dis quod, quotiescunq; offertur sacrificium, mors tra se pro-
Domini, elevatio Domini SIGNIFICETVR, & fert.
Remissio P. Et panem istum vitæ nostræ quotidia-
nū non assumis? Qui vulnus habet, medicinam re-
quirit. Vulnus est, quia sub peccato sumus: Medi-
cina est, cœleste & venerabile Sacramentum.

Quam repugnant etiam alteri opinioni **Contra mā-**
Hamel, quodd impij ipsius corporis Christi **duc. ipsius**
participes fiant (proprie loquēdo) hæc quæ **corporis in**
ex Augustino iterum allegat dicta? **Tractat. impia.**
26. in Iob. Non enim Dominica buccella venenum
fuit Iudæ, & tamen accepit, & inimicus in eum in-
travit (An buccella Dominica ipsum tibi
Corpus Christi denotat Hamel?) **Tractat.**
59. in Ioban. Apostoli manducabant panem Do-
minum, Iudas vero panem Domini (Non ergo
Dominum ipsum) contra Dominum. Illi ergo
vitam, hic penam.

Lib. 2. contra Petil. Epistolam cap. 37. Ex una
quippe re sancta (Hæc res sancta est sacramē-
tū) Iudas sibi sumebat iudicium. Petrus salutem,
Similiter & sequētia dicta seipsa satis de-
clarant, si collatio mēbrorū fiat. **Lib.**

Lib. 5. contra Don. de Bapt. Sicut Iudas, cui Buccellam (non autem corpus ipsum proprie sic dictum) tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo, locum in se Diabolo praeiuit: Sic indigne quisque sumens Dominicum Sacramentū, non effecit, ut quia ipse malus est, malum sit, quia non ad salutem accepit, nihil accepit.

pag. 20.

Corpus enim & sanguis Domini nihilominus erat (sacramentaliter) etiam illis, quibus dicebat Apostolus: Qui indignè edit de PANE illo, in dicitū sibi manducat.

Ad fratres in Eremo serm. 38. Nec putandum est, quod Iudas non tunc corpus Christi sumpsisset. Et mox: Bona fuit buccella, quam Christus discipulis dedit. Bonū etiam SACRAMENTUM, quod ei tribuit. Et rursus. Corpus Domini quod bonū est (ut antea dixit Sacramentū bonum) malis malum est.

Nec clarius aliquid ad explicandas locutiones sacramentales, in hac disputatione de Iuda afferri potest, quàm quod de Vul. pœn. cap. 6. ex August. allegat ipse Ham. De ipso quippe pane, & de ipsa Dominica manu, & Iudas partem, & Petrus accepit. Quod alibi dicit, Iudam de corpore Christi manducasse: Id nunc de ipso pane docet, qui in Dominica manu fuit: Nam Corpus ipsum Christi non fuit in Dominica manu. Alioqui corpus verū, sine manibus & sine digitis fuisset,
aut

aut manus aut digiti duplicari, alij videlicet continentibus, alij contenti.

Vbi autem Thraſonica Ham. gloriatio? **Thraſonif. Ham.**
 de pductis à se claris & perspicuis Testimo-
 nijs Augustini, pro sua sententia? quàm mul-
 to rectius hæreticâ & impiâ, opinioné nomi-
 nare, quàm probare vnquâ, possit, nostrâ, que
 Orthodoxa est, hæreticâ & impiâ esse, vt hic
 petulanti lingua conuitiatur. Iudicent ergo **Prouocatio ad omnes ordines.**
 hic, ad quos denuo prouocat, *Excellentiss. prin-
 cipes, Illustres Comites, præstantiss. Nobiles, Chri-
 stianos omnes, cordati & sui salutis sitientes, iu-
 dicent inquam, vt postulat Ham. absq. affectu, absq.
 respectu personarum, citra præiudicium, sine furo,*
 Ita dephendent profecto, quod verè de se illa
 scribat, *se in acie stare, et merito suo excipere pla-* **pag. 81.**
*gas in animo & conscientia sua, nisi fortè omnem
 semel conscientiam abiecerit.*

Me verò dicere, probare, ostendere, pro-
 ferre iubet, vbi, quando, quomodo August. scripse-
 rit, quod Christi corp^o non sit in his terris, quod non
 sit in Cæna Domini, nō in ea sumatur, nō ore nostro
 percipiatur, quod verba Christi in cæna sint figura-
 tē & tropicè intelligenda. At videant lectores, **Hæ. se recipi ad quæstio- nes suas vti- tatas, easque variè misce- ac cōfundit.**

quàm insidiosè diuersas quæstiones misceat.
 Alia quæstio est, an corpus Christi hic in
 terris sit (quod ad loci situm pertinet) alia
 an sit in Cæna sacra (quod ad præsentia-
 am KOINONIAS spectat.) De absentia ab his
 terris, sic clarè August. **Noli dubitare, IBI**

L nunc

nunc esse hominē Christū Iesum, **VNDE** venturus
 est, memoriterq; recole, & fideliter tenē Christi-
 nam Confessionem: Quoniam resurrexit à mortuis,
 ascendit ad cælum, sedet ad dextram Patris, nec
ALIVNDE, quā **INDE** venturus est, sicut
 Iesus est ire in cælum, id est, in eadem carnis forma
 atq; substantia, cui profectō immortalitatē dedit,
 naturam non abstulit.

Quod sumatur corpus Christi in cœna
 extra controuersiam est. Sed ore, id pro-
 priè loquendo non accipi, quanquam Sa-
 cramentotenus etiam ore ac visibiliter su-
 mi rectè dici potest, vel vnum hoc Augustini
 dictum satis ostendit: In Pl. 98. Non hoc cor-
 pus quod videtis manducaturi estis & bibaturi il-
 lum sanguinem, quem fusuri sunt qui crucifigent
 me. Sacramentū aliquot vobis commendavi: Id
 spiritualiter intellectū vivificabit vos: Et si necesse
 est illud **VISIBILITER** (atq; ita etiā oraliter) cœ-
 lebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi.

Per figuram autem loquendi (quæ Sacra-
 mentalis dicitur) non autem simpliciter
 verba Christi intelligenda esse, tot testimo-
 nijs probavi, quot ex Augustino cæterisque
 patribus dicta in libello meo attuli.

Echo verbo-
 rū resultans
 in ipsam
 Ham.

O Miserum ergo Hamelmanum, O male
 confesum hominē, (lic enim exclamatio-
 nes ipsius quasi in parietem allisæ in Ham-
 resultant) Quid respondebit miser Augustino
 cæterisque patribus, quos vī depravator & falsarius
 Nam

(Nā & hæc Epitheta ei meritò reponit Echo) non candidè sed perversè citavit, qui in die iudicij eū falsitatis huius accusabūt. Denique & hoc ad aures atq; animum eius afferat Echo: An non cogitat Hamelman & sui, quod in extrema hora mortis, possit huius depravationis memoria, aut patrū multorū nomina, ipsum sugillatè & anxium reddere?

DE THEODORETI

Testimonijs.

Monitoris personam sibi sumit Ham. & quasi dubium sit de scopo disputationis Orthodoxi contra Eranistam. Etenim ex symbolis Sacramentalibus ille rei signatæ (id est corporis & sanguinis Christi veritatem probat) præfationem longam & supervacaneam præmittit, simul negans de vacuis signis, profusus absentis corporis Theodoretum loqui: Qua in re neminem habet aduersarium.

Postea ex ijs, quæ in libello meo ex Theodoro citavi, pertinentia ad sacramentalem verborum cœnæ interpretationem, pluraq; silentio præterit, in quibus non parum momenti situm est, ut ex collatione lector intelliget. Is verò quæ ex eo ipso libello repetit, non aliud habet quod opponat, quàm diuersiculum illud suum, alienum à proposito: quod nullibi Theodoretus in Dialogis expressè dicit

pag. 82.

Ham. digressionibus supervacuis explet chartam

cat, quod panis Eucharistiae non sit corpus Christi: quod corpus & S. Christi in sacramento altaris non sumantur.

An hæc non satis perspicue docent panem non simpliciter & proprie esse Corp. C. sed sacramental.

Atqui hoc satis est eum dicere, Sic panem Eucharisticum corpus Christi vocari, & vinum sanguinem, quia salvator noster nomina commutarit, & symbola visibilia appellatione sui corporis & sanguinis honorarit, ut non intenti essemus in naturam eorum, quæ cernuntur, sed per nominum permutationem crederemus ei quæ ex gratia facta est mutationi. Et rursus: Quia alimentum hoc sanctissimi symbolum & figura est corporis & Sang. Christi. Item: Quia divina mysteria, corp⁹ quod verè est representant. Item: Quia typus sunt corporis & sanguinis Christi: De Communionem autem ipsa corporis & sanguinis, satis est eundem Theodoretum dicere, Credo me fieri participem Corporis & Sanguinis Christi (etiam si ore corporeo hoc, proprie loquendo, non fiat.)

Idem fatentur omnes Orthodoxi.

Inscitia Hæ. etiam in Grammaticis

Exemplum autem inscitie Hamelmaniacæ est, quod cum clausulam illam (gratia nature adiciens) his verbis explicasset (hoc est, manente substantia symbolorum efficiens (videlicet Christus) ut iam non amplius pro communibus pane & vino habeantur, sed ut sacramenta & pignora, in & media communicationis corporis & sanguinis Christi esse credantur: bellus Grammaticus Hamelman. Crederem, inquit, legendam efficiente. At vnde regitur hic Ablatiuus quem pro Nominatiuo substituendum esse creditis

credis, mi Hameliane? Sed maior est illa
tua inscitia, cum hæc verba (quod symbola non
pro communi pane & vino, sed pro sacramentis & Hæ. negat a-
pignoribus, imò & medijs communicationis corporis pud Theod.
ris & sanguinis Christi habenda sint) nec Theo- esse, quæ
doretum habere, nec te eorum sensum ullibi apud manifestè
Theodoretum invenisse, inscite admodum scribis. Theod. docet.

An enim qui panem & vinum symbola vi-
sibilia corporis & sanguinis nominat, qui
naturam non mutari, sed gratiam ad-
ijci ait, qui mystica mysticè explicat: qui
symbola imaginem archetypi vocat: qui
mysteria, corpus quod vere est representare
dicit, qui se in usu symbolorum affirmat
credere, quod fiat particeps corporis & san-
guinis: non docere tibi videtur, quòd sym-
bola, manente substantia ipsorum, non ta-
men pro communi pane & vino habenda,
sed vt sacramenta ac pignora, imò & me-
dia communicationis corporis & sanguinis
Christi credenda sint? O inscitiam pistrino
dignam, quàm minime tegere poteris isto
tuo iterum atq; iterum repetito *verbo*. pag. 84.

Non dicere Theod. quod panis & vinum sint sym-
bola vel signa absentis procul à cæna Dominica
corporis & sanguinis Christi: Neq; nos enim
hoc simpliciter dicimus.

Similis inscitia est in hoc effugio, quod
cum Theodoretus inquit. Illud corpus (cuius
figura sit panis) habere priorem formam &
figuram

Effugiū Hæ.
sed quo ru-
ditatis suæ
argumentū
effugere non
potest.

figuram & circūscriptionem, deniq; eandem corporis substantiam (Vbi addidi in scholio, Hæc dici non possunt de corpore quod sub specie panis delati rescere fingitur) Tu cum refutare non potes, hoc latè addis: Hæc Pezelius habet, non Theodoretus. At ostende bone vir, definitionem Corporis à Theodoro præscriptam, & ex ore Christi hæustam Luc. 24. vlla ex parte vel minima, congruere illi corpori non corpori, quod sub pane substantialiter latitate comminisceris? Ostende formam, figuram, circūscriptionem, substantiam veri corporis in illo commentitio tuo corpore non corpore, quod substantialiter vis contineri sub pane Eucharistico.

Sed an non sunt, exclamas pie lector, clara Theodoretæ verba: Post sanctificationem, symbola, hoc est, panem & vini vocari corpus & sanguinem Christi, & horū in sacramento nos fieri participes, & ita intelligenda, quod ea (sint videlicet corpus & sanguis) quæ facta sunt (per verbum) & quæ creduntur, tanquam vera illa sciantur quæ creduntur. Quid clarius inquis, dici potuit pro nostra sententia à Theodoro? Hæc tu. Neque nos aliud dicimus, quàm Theodoretus in his verbis habet: Vbi verò est illud tuius:

Ore percipi corpus: & panem corpus esse simpliciter? Digrederis postea in conuitia contra Danaum, quem vocas hominem in adorationem factum.

pag. 85.

Ham. quæ controuersa non sunt, inculcat: illa quæ hærent in cōtrouersia, nunquā probat, nec probare potest.

Ham. conuincitur Danaus non intelligens statū causæ.

ius Christi religiosam, blasphemam & plane im-
pium.

At calumniatorem te impium esse memi-
neris, quæ aut non legisti illius scripta, aut si
legisti, lycophantice voculas quasdam attri-
pis, neglecto sensu Orthodoxo.

Exultas verbis illis Theodoretæ: *Christi
corpus divina gloria repletum, ad dextram Dei ele-
vatum, adorari ab omni creatura*: Hæc nemo Or-
thodoxorum negat in sano sensu, quem Cy-
rilli Anathematismus docet: *Si quis audeat dis-
cere, assumptum hominem coadorandum Deo verbo,
tandem alterum cum altero, ac non potius una sup-
plicatione veneratur Emanuel, utramque ei glorifica-
tionem dependit, iuxta quod verbum caro factum est,
anathema sit.*

Cur autem mices Ham, quæ sunt diuer-
sissima? Non ad hanc clausulam (*Corpus Christi
adoratur ab omni creatura*) sed ad illa de symbolis
verba (*intelliguntur & creduntur*) dixi in scholio,
Adorantur, id est, reverenter tractantur. Tu ve-
ro vis ne adorari religioso invocationis cultu
symbola? aut Christum ipsum ad locum sym-
bolorum? Etsi quid me querere opus est,
cum *αὐτὸ τὸ ἱερὸν* aperte defedas. Calumnia
verò tua est, me ferre non posse verbum, ado-
rari.

Atqui non expungo ex Theodoretæ sed
explico, ut D. Cruciger senior in epistola
sua

De adorati-
one Christi
hominis,

ni or- gati-
one non-
sol- de non-
patis

pag. 10.

Deadoratio-
ne symbolo-
rum quam sic
nominat
Theod.

Hæ. calumnia.

pridem publicata ad Vir. Theod. scripsit
*Pbrasm à Lutherò vsurpatam contra Louan. de
 Verè adorabili sacramento, certè opus habere decla-
 ratione, et Lutherù ipsù cõmode hoc in prælectione
 quadã explicuisse: cū de reverentia erga Euangeli-
 um & totũ ministeriũ diceret.*

Allegare in-
 conueniens
 non est sol-
 uere.

Redis autem ad Scholion à me adiectũ de-
 finitioni corporis apud Theod. & rursus (*ut
 estis ò sola fortes garrulitate senes*) exagitas,
 quod dixi, definitionẽ illam non posse dici de
 corpore, quod sub specie panis delitescere
 fingatur: Et per fallaciam plurium inter-
 rogationum, *Dic tu os impudens (inquis) ubi,
 quo in loco, dixit, scripsit & protulit Theod. Cor-
 pus Christi non esse, non dari in sacra cœna acci-
 pientibus, neque ore sumi, sed procul abesse? At ò
 os verè impudens Hamelmane, qui tam im-
 pudenter conuitiaris: Dic tu, ubi Theod. docto-
 rit miscere questiones diversas? Corpus enim
 Christi esse in cœna, dari in S. cœna accipi-
 entibus, nemo negat, neque hoc Theodoro-
 to quisquam sanæ mentis imputauit. At ore
 sumi (proprie loquendo) eo ipso negat The-
 odoretus, quo credere se ait, non autem ore
 percipere, quod fiat particeps corporis &
 sanguinis Christi.*

De Ignatij loco apud Theod. & de Histo-
 ria Ambrosij, ac Theodosij, supra responsum
 est. Et ad tractationem de cœna nihilo-
 minino pertinent, quæ Theod. recitat de
 Auda

Auda Christianorum Episcopo, in Persia Py- pag. 87.
reum subuertente.

Quis autem non agnoscat phrasin Sacra-
mentalem in his verbis Theodoretī super II.
cap. prioris ad Corinth. Ignominia & de decore
eū afficiunt, qui sanctissimū eius corpus immundis
manibus accipiūt, & in pollutum & incestū os im-
mittunt. Et rursus, Salutaris sacramenti portas
aperuit, & non solum Apostolis XI. sed etiam Iu-
de proditori, preciosum corpus & sanguinens im-
pertijt. Audis vocē sacramenti. Corpus igitur
& sanguis Christi, non proprie loquendo
sed sacramentaliter, id est, sacramētum cor-
poris & S. intellige, immundis manibus ac-
cipi, & in os pollutum immitti. An tu verò
vel Apostolis XI. vel Iude ita impertijisse Chri-
stum dices, corpus & sanguinem, vt ex sua
manu in ipsorum MANVS & os ingesserit se-
orsim corpus, seorsim verò & sanguinem
suum proprie loquendo?

Quòd verò ex enarrat. 10. cap. eiusdem
Epistolæ citas: id de effectu manducationis
sacramentalis in legitimo vsu loquitur, neq,
à quoquam Orthodoxo impugnatur: Qui
sacra mysteria percipimus, nonne ipsi Domino com-
municamus? cuius & corpus & S. esse dicimus,
quandoquidem omnes vnius panis sumus para-
ticipes.

Hæc dolose, fraudulenter & insidiosè me
prate-

Intempesti-
ua exclama-
tio Ham. &
prouocatio
inepta ad o-
mnes ord.

preterijisse exclamat Hamel. Quasi verò in-
diz committi possint in ijs, quæ controuer-
siam nullam habent, aut quasi in vno loco
omnia ex omnibus scriptoribus corradere
debuerim? Et appellat ramentum iterum homo
dolosus ac fraudulentus, *Euangelicos Germanie
Principes, Illustriss. Heroes, generosos Comites,
Barones, Nobiles, veritatis amantes, Pios, Christi-
anos omnes*, ac damnata temerario iudicio
sententia Orthodoxorum, vt falsa & hæreti-
ca, ostendere me iubet, *si vir sincerus sim, si
antiquorū Patrū testimonia mihi curæ sint, vbi,
quando, quomodo dixerit ista Theodoretus, quod
corpus Christi hic in terris in sacra cæna non sit:
non ore sumatur, quod Iudas verū Christi corpus
cum reliquis Apostolis non sumpserit? Hoc probare,
hoc ostendere, hoc demonstrare me claris & au-
tentici Theodoreti verbis iterū atq; iterum iubet.*

Ham. qua-
estiones mis-
cet partim
ambiguas,
partim toto
genere di-
uersas.

Ego verò iterum iterumque respondeo?
Misceri ab Hamelmano, quæstiones diuer-
sas, de præsentia in terris, quæ sitū loci respicit,
& de præsentia KOINONIAS cū fidelibus. Miscerit
item significationes distinctas vocabuli cor-
poris, quod nonnunquam pro vero & natu-
rali Corpore Christi: interdum pro sacra-
mento veri corporis ponitur. Denique quæ
sacramentaliter à Theodoro dicta sunt, proprie-
& ad literam accipi ab Hamelmano, cui propte-
rea verè nomen falsarij competit, qui quo-
modo

modo, ut hic loquitur, stabit in illo die coram sincero doctore Ecclesie Theodoro

DE DICTIS CY-

rilli.

Sed novum etiā erimen mihi intendit Hā. homo, nescio utrum ineptus, an vaser (quo nomine hic vitatur) à me appellandus: Callidè ait me præterijisse Cyrilli testimoniū, quod in Augustano conventu coram Cas. Maestate, & in multis Germaniæ Principibus, Heroibus, Comitibus, Nobilibus & præstantiss. viris protulerit Philip. Mel. Præceptor meus in Apol. Confess. August. Et mox locum integrum ex decimo articulo eius Apologiæ prolixè recenset, qui cum nemini Dei beneficio ignorus sit, mihi tunc ad repeterdum, haud videtur necessarius. Nihil verò est in eo loco, quod me offendere possit, aut debeat: Sed Hameliano pleraq; contraria esse video. Ait Articulus decimus, *In CENA Domini verè & substantiāliter adesse corpus & S. Christi, & verè exhiberi cum illis rebus, quæ videntur, panis & vino, his qui Sacramenta suscipiunt.* At Ham panis & calici includit corp^o & S. Christi, & præsentia non de communionē cum videntibus, seu de exhibitione in legitimo vsu, sed de situ loci, in vel sub, vel ad panem & vinum interpretatur. Cyrillus etiā illud Corporaliter, non

Ham Cy-
rilli obijcit,
quem si in-
telligeret,
actū videret
de corporali
coexistentia
ad locū pa-
nis, & oraliter
manducatur
proprie di-
cta.

pag. 89.

de

de modo, sed de obiecto vnionis loquitur, eam coniunctionem corporalem seu secundum carnem nominat, & Christum communicatione carnis sue corporaliter in nobis habitare, & participatione naturali in nobis esse, differit. At Ham. ad symbola ipsa corporalem presentiam refert, & modum corporalem fingit, quomodo nostrum corporeum Christi corpus ingreditur, & intra nostra corpora existere arripit.

pag. 90.

Ridicule verò Ham. qui Philippum Melanthonem sua illa verba, quibus ex Cyrillo usus sit, videlicet in Articulo x. Apologiae: nunquam palam, nunquam publicè revocasse ait.

Brutum fulmen Ham.

Sed nec priuatim, nec clam reuocandi ista, causam ullam habuit, modò retineatur nauus sensus eorum, quae ex Cyrillo adducta sunt. Neq; vel ego, vel quisquam alius, Melanthonis discipulus (cur enim praecceptoris optime meriti nos puderet?) Apologiam hanc improbat. Itaque brutum fulmen est, quod pro sua Hamelinania in me torquere conatur Linsensatus iste, hoc modo syllogizans. Philippus iam senex anno 56. 57. comprobavit Apologiam. Ergo censuit omnes illos haereticos, qui talem in tota Ecclesia ab initio susceptam sententiam non approbant. At Pezelius hoc non facit. Ergo.

Nam conelusionem *à la Jonca* Job iste, ne

ne quidem exprimere audet, sed pro ea, scur-
rile hoc Epiphonema subiicit: *Cape tibi hoc:*
& sic dammaris a proprio praeceptore.

Male autem mecum ageretur, si me verba
magis, quam res ipsa purgaret ab hac teme-
raria & falsa istius monstri accusatione, &
calumnia. Lege, Aries, quæ in argumen-
tis Philippicis de toto negotio cenæ Domi-
nicæ à me scripta sunt: & argumentis, non
conuictijs age, & toti Ecclesiæ iudicium per-
mitte. Te verò satis apparet, nunquam
expendisse accurate statum causæ: nun-
quam recte intellexisse Cyrilli aut Philippi
sententiam: Et audestamen personam iu-
dicis tibi sumere, & scurrilibus conuictijs, &
anathematismis, nullius erroris in hac cau-
sa conuictos impetere, contra regulam à
Christo traditam: *Nolite iudicare & non iudica-
mini.* Das wird dem Hamelman (cur enim
non ipsius verba et reponam) im letzten Zügen
und am Tage des Gerichtes ein Donnerkell
in seinem Gewissen seyn.

Qui vt chartas plures expleat, pergit plu-
ra ex Cyrillo loca adducere, ex lib. 10. su-
per Ioh. 14. Nec videt miser, Cyrillum nihil
prorsus docere de corporali & substantiali in
pane præsentia & sùptione corporis, sed de
modo spiritualis manduc. & communiotis
corporis Christi nobiscum, differere. De hac
enim dicit, & Christus in nobis sit participa-
tione na-

naturali, qualis est etiam vitis & palmitū. Item:
 Quod communicatione corporis & s. sui non solū
 ipse in nobis sit, sed nos etiam in ipso.

pag. 91. &
 94.
 Phrases sa-
 cramentales.

Quod si hæc Cyrilli sequentia verba ad
 corpus ipsum Christi referre velis: Rude aliq̄
 terrestre hoc corpus nostrū cognato sibi gustu, tan-
 ctu & cibo ad immortalitatem reducitur: Et rur-
 sus: Si solo tactu corrupta redintegrabantur, quom-
 o modo non vivemus, qui carnem illam & gustamus
 & manducamus?

Item:

Qui Baptismū receperūt, à tactu & cōmunionē
 salutaris Christi corporis non prohibentur: Quis
 præter Hamelmanum non agnoscat, quā
 multa sint secutura absurda Theologica, si
 ad literam accipias? An enim corpus ipsum
 Christi sensu externo gustatur, tangitur, cer-
 nitur, ingeritur in os, conficitur dentibus,
 digeritur in ventriculo?

Vbi hic mās
 duc. corpo-
 ris Christi in
 impijs?

Quā multa sunt etiā, quæ ex sententijs à
 Philippo collectis recenset Hamelman, quæ
 fortiter iugulant opinionem impiam de car-
 nis Christi manducatione proprie sic dicta,
 qualem Hamelman defendit in impijs. vt sur-
 per 6. cap. Ioh. Quando carnem comedimus: tūc
 vitam in nobis habemus, illi coniuncti, quæ vitæ
 effecta est, quod & alibi, iisdem propè verbis
 à Cyrillo repetitur. Et quod paulo ante quo-
 que commemoratum est: Quomodo non vive-
 mus, qui carnem illā & gustamus & manducamus.
 Item:

Item: Sanctū Christi corpus ad immortalitatem & vitam aeternam nutriens cibus est. Item: Verus potus sanguis est Christi, quo radicitus mors evertitur atq; destruitur. Item: Propterea corpus & membra Christi sumus, quia per hanc benedictionem mysterij ipsum filiū Dei suscipimus. Item: Christus mensa est, in qua panes depositi sunt, in qua OMNES participatione corporis sui ad vitam aeternam aluntur. Item: Per mysticae benedictionis participationem, & visito verbo coniungimur. Item: Suo corpore credentes per communionem mysticā benedicens, & secū & inter nos unū nos corpus efficit.

Hac & similia, potestne Hamelman, pijs & impijs communia facere? aut si sine gravi scelere id non potest, cui pro impijs tantopere pugnat, quasi plummet corpus Christi manducant, quod non hominis alicuius nobis similis & communis corpus, sed magis proprium vivificantis verbi corpus est?

O brutum Theologum verò, qui denuò nobis reponere audes, hac Cyrilli verba: *Gustamus Christi carnem & manducamus, non posse aliter intelligi, quam de orali manducatione corporis Christi.* Illud ergò Psalmi quoque quod frequenter ad cœnam Domini accommodant Patres: *Gustate & videte, quam suavis sit Dominus, ad oralem ipsius corporis manducationem transferes? Vbi autem familiare tuū praeternaturale, supernaturale, insensibile, indivisibile?*

Virges

119
119
119
119
119

pag. 93.

pag. 94.
Gustus iste
non fit modo
corpo-
reo, sed spi-
rituali.

Quid sit Cy-
rillo, corp.
& spiritual.
vniri.

Virges etiam antithesi apud Cyrillum:
Non tantum spiritualiter, sed corporaliter: *scilicet* ve-
petis participationem naturalem, vnionem corpora-
ralem, &c. Sed fucum facis lectori: Quia cor-
poraliter & spiritualiter vniri Christo non
significat Cyrillo, corporali & spirituali mo-
do vniri, sed, vt ipse se interpretatur, secun-
dum corpus & secundum spiritum Christo
vniri, siue cum corpore, & cum spiritu seu
diuinitate Christi vniri. Vt corporaliter sit
idem, quod corpore tenus, siue quod ad cor-
pus attinet. Obiectum enim cui vnimur
(hoc est naturæ duæ in Christo) aliud cor-
porale, aliud spirituale est. Vnionis autem
modus vtrouique spiritualis est, id est, non
membris corporis, seu organis sensuum, sed
operatione Sp. S. perficitur, qui nos cum
corpore Christi, & cum eius diuinitate copu-
lat & coniungit, vt inde succum vitæ æternæ
trahamus, & transformemur in ean-
dem imaginem à claritate in claritatem.

pag. 91.

Extra controuersiam est autem, quod
postremo loco allegas ex Cyrillo: *Dedit nobis*
se ipsum in sanctum verè cibum. Sed noli
corrumpere natiuam sententiam Cyrilli
orali tua manducatione, quam si proprie &
ad literam vis intelligi, quantum à Caper-
naitis differs? quos acerrime reprehendit
Cyrillus, cuius te pro hac tua opinione, fru-
stra gloriaris, testimonia perspicua & clara
habere

habere : cum nullam tamen proferre potueris, neque deinceps proferre ullam vnquam possis.

DE TESTIMONIIS GELASSIJ, Bede, & Bertrami.

Suspectum reddere lectori conatur Hamel, quod non totum locum Gelassij transcripserim. Atqui dedita opera omisi illa, quae ad disputationem contra Eutychem pertinent, utpote ab instituto meo aliena. Interim Hamel, quod proprie ad scopum libelli mei attinet, non citra fraudem manifestam ex Gelassij loco aufert hæc verba: *Certe imago & similitudo Corporis & Sanguinis Christi in actione mysteriorum celebratur.*

Cum autem nescio quod aut quale praesidium causae suae in collatione personae Christi & Eucharistiae quaerere Hamelman videatur, non modo in hoc loco Gelassij, sed aliquoties etiam supra, in similibus aliorum patrum locis: breuiter me hinc expediam, cum in Tractatu meo de coena, pluribus ea de re egerim. Hoc enim, non aliud Gelassius, hoc Theodoretus, hoc Chrysostomus, hoc Augustinus, hoc Cyprianus, hoc Iustinus Martyr argumento, contra Marcionem, Valentinianos, Eutychem ducto, ab Eucharistia voluit. *Symbolicæ seu imago non esset vera, neque rei verè existentis*

Quod reprehendere debebas Ham. proprie ad scopum pertinentes omittit. Alia quae alio pertinent omitti à me peruersè reprehendit.

pag. 229°

M repræ

representatio nisi haberet antitypum. At Eucharistia est typus & symbolum mysticum corporis & sanguinis Christi. Ergo sicut se habet Eucharistia: Ita se habent corpus & sanguis Christi.

Manet autem substantia panis & vini in Eucharistia etiam facta consecratione seu mutatione sacramentali: Ergo multo magis in persona Christi manet veritas carnis, nec tollitur propter unionem personalem.

Item:

Integrum sacramentū constat in legitimo usu ex signo, pane & vino, & re signata, id est, communionem corporis & S. Christi. Ergo & mysterium principale, hoc est, vnus & integer Christus ex duabus, quibus constat naturis non mutatis permanet.

Consideret autem lector collationem hanc fieri in genere tantum, non in specie unionis. Est enim utrobique unio qua ex duabus rebus diuersis suo modo constituitur vnum aliquid: sed in Christo unio est personalis: In sacramentis unio sacramentalis: vnde non sequitur, copulatio substantialis panis & corporis Christi, qualem Hamelman sibi imaginatur, quasi absolute & substantialiter vnum fiant panis & corpus, sicut personaliter vnum quiddam, id est, vna persona sunt Logos & caro assumpta.

Quæ Ham. ex dist. 2. de cons. c. comperimus præterea citat, mirum est, non videre, non agnoscere eum, sacramentaliter à Gelasio

Gelasio dici: *Comperimus quod quidam sumpta Phras. Sacra-
tantūmodo SACRI Corporis PORTIONB
à calice sacrati cruoris abstineant. Sufficiat vel
vnā hoc Augustini testimoniū, de locutionis
hui⁹ Sacramētalis genuino sensu. Nec quādo
māducam⁹, inquit August. partes de illo facimus, &
quidē in Sacramento sic fit, & norūt fideles, quos
modo manducēt corpus Christi: Vnusquisque acci-
pit partem suā, vnde & ipsa gratia partes vocātur.
Per partes manducatur, & manet integer totus in
cælo, totus in corde tuo.*

Vbi verò est oralis manducatio ipsiusmet
corporis Christi in dicto Leonis, quod Ha- Ad Cler. 86
mel. citat: *Nec ab infantium linguis veritas Pop. Con-
corporis & S. Christi inter communis sacramenta stantiū.
fidei tacetur (scilicet contra Eutychianos) Quia in Contra oral-
illa mystica distributione spiritualis alimonie hoc manduc. ip-
impertitur, hoc sumitur, vt accipientes virtutem sius corpo-
cælestis cibi, in carnem illius qui caro nostra factus ris.
est transeamus.*

In Bedæ testimonio ex cap. 22. Luc. quod
cita ueram post verba illa (*pro carne & sanguine pag. 97:
ne agni, sue carnis sanguinisq; Sacramentum*)
Omittit Hamelman fraudulentex (*in panis &
dini figura substituit.*)

Audet etiam gloriari, nihil hinc probari
posse, quod sibi sit contrarium: cum hoc Stolidā glo-
ipsum, quod Beda ait, *Novum pascha in re- riatio, Ham-
demptionis memoriam frequentari: Et Christum
pro carne & S. agni sacramentum sue carnis &
M. 2 sanguinis*

*Sanguinis in panis & vini figura substituisse, evi-
denter refutet alleuerationem Hamelmanni
(quod Panis propriè & simpliciter sit Corpus
Christi.)*

Planè autem silentio præterit alterum
Beda dictum à me citatum: *Quia panis car-
nem confirmat, vinum verò sanguinem operatur
in carnè: hic ad Christi corpus mysticè seu signi-
ficativè, illud refertur ad sanguinem. Num &
hoc sibi contrarium esse negabit?*

Sacramen-
tal. locutio.

Dictum verò aliud, in quo est sacramen-
talis locutio recenset, vt lectori imponat,
quasi docuerit Beda, Oralem manducatio-
nem corporis propriè intellectam: In homil.
Epiph: *Corpus & sanguis illius, non in fidelium
manibus ad perniciem ipsorum funditur & occidit-
tur, sed fidelium ore sumitur in salutem. Sed &
ex locis superioribus discere poterat senten-
tiam huius locutionis: & ex ijs dictis, quæ
ipse contra se porro allegat. An enim quia
Beda ex August. ait (Christus QVO D A M-
MODO ferebatur in manibus suis, quando pan-
em benedictum porrexit discipulis) non hanc
perspicue docet, panem non simpliciter
Corpus Domini esse: Et quid cum orali
manducatione Corp. & S propriè sic dicta,
commune habet: quod ait nos humile Christi
corpus comedere, aggratulanò eius nativitati, &
sanguinè eius bibere, conformando nos eius passioni.*

vnum

Num orali manducatione aggratulamur,
num ore conformamur ei?

Quid verò dubij habet (super Num. 5.)
Oblatio quae super altare offertur est corpus Chris-
ti in Ecclesia. Et quorsum iubet me Hamel. Postulatio
ex Beda probare, quod Corpus Christi non sit. Hæ. inepta
non detur in Cœna Domini sumentibus? cum sit
hoc extra controversiam, modò ipse addita-
menta sua non alluat: de præsentia corpo-
rali in pane, & orali manducatione proprie
sic dicta.

Postremò Bertramum, vt suspectum, sa- pag 97. 89
tis audacter sed immeritò reijcit: Et ex eo 98.
tamen probare me iubet, quòd corpus & san- Ham. Ber-
guis Christi non ore sumantur? At Trithemius tramũ con-
Bertramum hunc Presbyterum in divinis scri- tumeliosè
pturis valdè peritum fuisse ait, & inter caetera reijcit.
ingenij dona, clarum eloquio, nec minus vita, quàm
doctrina insignem. Melanthon Augustini stu-
diosù fuisse inquit (vt ferè illa aetas tota fuerit,
quam Bertramus etiam sequatur in responsione,
quid sit de simbolo C. Dominica sentiendum. Sed
& liber ipse authorem satis commendat. In
quo tum dicta scripturæ inter se conferen-
do, tum Augustini, Ambrosij, Hierony-
mi, Fulgentij, Isidori testimonia citando,
nihil noui, nihil alieni à fide Christiana, &
veteris Ecclesiae consensu proferre se de-
monstrat.

Eam

In cogitantia
& inscitia
Ham.

Contradictio
Ham.

Scopus di-
sputat. Bert.

In Epilogo
libri Bertra-
mi.

Summa pri-
mæ partis li-
bri Bertrami.

Ham. verò apparet, ne quidem scopum li-
bri attentius considerasse. Fingit enim sta-
tum quæstionis fuisse, *An verè, corpus Christi,
in cruce traditum, & sanguis effusus, aut non verè
sed figuratè & typice in Cæna exhibeatur.* Et pos-
teriori opinioni Bertramū assensisse ait, sic tamè
ut refutata Transubst. dicat manere panem & vi-
nū, verū cum ijs invisibiliter corpus & s. Christi
distribui, quæ non ratione & sensibus, sed fide,
percipiuntur. Sunt autem hæc contraria, quæ
Bertramo tribuit Hamelman. Nam fide ac-
cipere corpus & S. Christi, est verè accipere,
nisi fortè verè accipi nihil putat, nisi quod
ratione aut sensu accipitur: Quo Manduca-
tio vel imaginaria, vel Capernaiticus esus
corporis Christi introducit. Deinde non
de obiecto communionis nostræ cum Chri-
sto disputat Bertramus (Non enim, inquit, pro-
tetur in mysterio sacramenti corpus Domini vel
s. ipsius non à fidelibus sumi, Quandoquidem fides
non quod oculis videt, sed quod credit, accipit)
Sed de locutione sacramentali in his verbis:
Hoc est Corpus meum: Hic est sanguis
meus, differit potissimum, Et panem (qui cor-
pus) & calicem (qui sanguis Christi appellatur)
docet figurā esse, quia mysterium: Mysteriū enim,
inquit, dici non potest, in quo nihil est abditum,
nihil à corporalibus sensibus remotū, nihil aliquo
velamine tectum. At ille panis, qui per sacerdotis
ministeriū, Christi corpus efficitur, aliud exte-
rius

vinus humanis sensibus ostendit, & aliud interius
 fidelium mentibus clamat. Exterius quidem panis
 quod ante fuerat forma prætenditur, color ostenda-
 ditur, sapor accipitur. Ast interius longè aliud,
 multoq; pretiosius, multoq; excellentius intimatur,
 quia cœleste, quia divinum, id est, Christi corpus
 ostenditur, quod non sensibus carnis, sed animi fa-
 delis contuitu, vel aspicitur, vel accipitur, vel com-
 meditur. Vinum quoq; quod sacerdotali consecra-
 tione Christi sanguinis efficitur Sacramentum, aliud
 superficietenus ostendit, aliud interius continet.
 Quid enim aliud in superficie, quàm substantia
 vini conspicitur? Gusta, Vinum sapit: Odera, vinum
 redolet: Inspice, vinicolor intuetur. At interius
 si consideres, iam non liquor Vini, sed liquor san-
 guinis Christi credentium mentibus, & sapit, dum
 gustatur, & agnoscitur dum conspicitur, & pro-
 batur, dum adoratur. Hæc ita esse, dum necesse po-
 test abnegare, claret, quia panis ille vinumq; **IS**
QVAT E Christi corpus & Sanguis existit.

Hinc verò conficit Bertramus (id quod
 ad alteram partem responsionis ipsius pertinet)
 differentiam esse inter corpus quod per mysterium
 vini existit, atq; ore fidelium in Ecclesia sumitur:
 & corpus quod passum est, & sepultum, & resurrex-
 it, & ad dextram Patris sedet. Hoc enim
 proprium Salvatoris Corpus existere ait, cuius
 visionem credentes desiderant, quoniam ipsum est
 caput nostrum, & in ipso viso satiabitur desiderium
 nostrum.

Summa sc
 cūda partis
 libri Bertra-
 mi.

At in illo, quod per mysterium geritur (id est, panis, qui corpus Christi est sacramentaliter) figura est, non solum proprii corporis Christi, verum etiam credentis in Christum populi, utriusq; namq; corporis, id est, & Christi quod passum est & resurrexit, & populi in Christo per Baptismum renati, atq; de mortuis vivificati figuram gestat.

Addamus etiam, inquit, quod iste panis & calix, qui corpus & sanguis Christi nominatur, memoriã representat Dominicæ passionis sive mortis, ut quod gestum est in præterito, præsentis reuocet memorias. (Quomodo ergo panis iste substantialiter est Corpus ipsum, quod est passum & mortuum ?

Bertram. di-
ctū contra
Oral. man-
duc.

Quis non videt, quàm procul à scopo libelli Bertrami Hamel. aberret? Qui si testimonium illius requirit contra oralem manducationem Corporis Christi proprie sic dicti, age vel vnum hoc audiat & legat: Num, inquit Bertramus, Panis iste, secundum hoc, quod videtur, quod corporaliter sumitur, quod dente premitur, quod fauce glutitur, quod receptaculo ventris suscipitur (Audis definitionem oralis manducationis) æternæ vitæ substantiam subministrat? Isto namq; modo carnem pascit mortuam, nec aliquam subministrat incorruptionem, (vbi ergo Hamelman. paradoxon tuum? quo pugnas, Corpus ipsum Christi oraliter comestum, esse causam resurrectionis corporum nostrorum.) Neg dici verè potest, ut quicumq;

quicumq; hunc manducaverit, non moriatur in aeternum. Et hoc enim quod sumit corpus, corruptibile est, nec ipsi corpori potest prestare, ne moriatur in aeternum, quoniam quod corruptioni subiacet, aeternitatem prestare non valet. Est ergo in illo pane (mysticè nimirum) vita quae non oculis apparet corporis, sed fidei contuetur aspectu. Qui etiam panis vivus, qui descendit de caelo, exiit, & de quo verè dicitur: Quicumq; hunc manducaverit, non morietur in aeternum, & qui est Corpus Domini (videlicet propriè sic dictum.)

Hæc copiosè explicat Bertramus, non ex sua, sed Ambrosij autoritate, cuius hæc verba sunt: Non iste panis est, qui vadit in corpus, sed ille panis vitae aeternae, qui animae vobstrae substantiam subministrat.

DE DICTIS PASCHASII.

Vt autem Bertrami librum, aut non legit Ham. aut non intellexit: Sic multò minus Paschasij mentè affecutus est, ex quo citat hæc verba: Quoties bibis hunc calicē, aut mās ducas hunc panē, non alium sanguinē Putes bibere, quàm qui pro te effusus est, & corp⁹ quod pependit in cruce. Quali verò cum Bertrami iententia hæc pugnent? ac non potius Paschasij liber totus idē cū Bertramo doceat: videlicet
 Ham. Paschasij mentem prorsus non intelligit. pag. 28.
 foris,

foris, exterius, sensu ipso bibi ex calice, & comedi panem, qui non sit substantialiter sanguis & corpus Christi, sed huius sacramentū seu mysterium. Interius verò fide percipi ipsum corpus pro nobis passum, ipsammet sanguinem pro nobis effusum. Nam qui Paschaliū diligenter & attentè legerunt, ij hanc perpetuam sententiam esse agnoscent: Quod omnia, quæ in mysterijs fiunt & peraguntur, aut exteri aut interiori fiunt. Exterius quæ fiunt, visibilibus, carnaliter, corporeo visu & gustu: Ista autem quæ interiori fiunt, intelligibilibus, spiritualiter, palato mentis, & gustu fidei ab homine interiori percipi.

Perpetua
sententia
Paschalis.

DE DICTIS BERNHARDI.

Bernhardi loca à me allegata omittit Ham. Simulat tantum obiter, sibi contrarias non esse similitudines inde prolatas de natura sacramentorum, quam exemplo annuli & investitura Bernh. declarat. Curigitur somnium retines Hamelmann de substantiali inexistencia corporis in pane? An enim hereditas substantialiter est in annulo? Quo simili expressè utitur Bernh. Quomodo autem cum Paradoxo suo (quod corpus Christi propriè loquendo manus ministri detur) conciliabit Ham. hæc verba, quæ ipse ex Bernhardo citat. serm. de Cœna Domini. Nota quod Christus in eua illa manus

rans & manus, cibans & cibus, conviva & con-
 diviū, offerens & oblatio est. In quam sen-
 tentiam & Paschasius dixit cap. 18. *Quis car-*
nem ipsius & S. nisi AB EO iure accipit CIVIS
est caro? Et ideo alius accipit mysterium ad iudiciū
damnationis, alius virtutem mysterij ad salutem,
Quia qui sine pœnitētia & correctionis venia au-
sus est temerare mysteria, iudiciū excipit, Dum co-
gitat, nihil amplius quàm quae videntur, nec in-
telligit miser, quod nunquam caro Christi nisi de
manu eius & sublimi ara, ubi Christus Pontifex
futurorū honorū assistit, iure accipitur (alioquē
enim nec caro nec sanguis est, sed iudicium quod
percipitur. Quia sine donante nullū malè presu-
mentib⁹ donū ex Deo præstatur.)

Sacramentaliter autem à Bernhardo dicta
 sunt quæ Ham. addit. *Ad mensam Altaris fre-*
quētius accedūt, utpōte Deū suū MANU & ORE
contrectaturi. Interea dilectum signi & rei
 signatæ clarè monstrant hæc Bernh. verba
Quod videmus (atque ita etiam quod ore comedia-
mus) species panis est & vini, quod autem sub
speciebus illis (id est, pane & vino, tanquā signis
mysticis) credimus: verum corpus est, & verus f.
quod pependit in cruce & qui ex latere ei⁹ fluxit.
 Hic adde Hamel. quod est in syngram-
 mate suevico: *Ventrem quod terimus: mentem*
quod credimus intrat. Propria autem locutio
 est ista, quam rursus ex Bernhardo citas:
Sanè in mensa vna, de vno pane consecrato, Petrus

Contra opi-
 nionē Ham-
 quod mini-
 stri ipsum
 corpus C.
 propriè lo-
 quendo ma-
 nu sua tene-
 ant.

Sacram. lo-
 cutio.

& Iudas accepit, bonus in vitam, pessimas in peccatum, Bonus in salutē, pessimas in mortem. Quod totum adhuc in Ecclesia completur in Sacramento altaris: Bonis quidem in bonam sententibus: Caeteris vero & immundis non sic.

Quæstiones
Hæm. ambi-
guæ.

Quam belle autem me iubet Hamel. probare, Bernhardum dicere, Christi corpus non esse, non sumi in C. D. non ore sumi? An enim non satis responsum est, ad ambiguas istas quæstiones, cum in ipso libello meo allegavi ex Bernh. Datur annulus ad investiendum de hæreditate aliqua, & signum est, ita ut iam dicere possit qui accepit, Annulus non valet quicquam, sed hæreditas est, quam quaerebam. IN HUNC itaq; modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua (id est, communiione sui Corporis & omnium beneficiorum suorum) investire curavit suos: ut INVISIBILIS gratia SIGNO aliquo prestaretur &c. Est igitur in cœna Corpus Christi & sumitur in sacramento: Sed ut aliter annulus, aliter hæreditas. (Nam ille manu sumitur, hæc animo præhenditur) Sic aliter sacramentum externum, manu & ore Corporis, aliter res sacramenti, ore & manu cordis seu animi, id est fide.

AD CONCLUSIONEM

Hamelmaniacam.

Non audeat Hamelman. ipsa Epilogi mei
verba

verba recitare integre, in quibus Phil. Mel.
locum ex Epistola ad Ioh. Brentiū recensui: *Ham. omi-*
rit fraudul-
ter, & aper-
tissime sibi
aduersari
videt.
Video multa veterum scriptorum testimonia esse,
quae **ABSQVE VLLA** ambiguitate de horum
mysterium Cane Dominica *εγοικια* seu sa-
cramentaliter explicant: Contraria sententiae aut
recentioris sunt aetatis, aut spuriae. Consideran-
dum est igitur, an antiqua sententia defendatur.
Vebementer autem opto, piam Synodum de hac con-
troversia iudicium facere sine sophistica, & sine
tyrannide. Et rursus. Tantum teoro, ut de hac
re nihil temperè statuas, sed deliberes etiam cum
veteri Ecclesia.

Addidi verò & loca quaedam eiusdem
Phil. Melanth. ex Epist. ad D. Alb. Hard. *D. Albert.*
qui in Ecclesia Metropolitana Bremensi si- *Hardenber-*
gius.
deliter olim docuit, etiam in exilium postea
ire iussus est, non Archiepiscopi, non Capi-
tuli, non civium Bremensium consilio & vo-
luntate: sed aduersariorum quorundam su-
orum, qui tūm in ministerio Ecclesiae & Se-
natu erant, iniusta postulatione ad Ordines
Sax. inferioris, qui citra infamiam personae,
& condemnationem causae, Hardenber-
bergium ad sedandos saltem tumultus ad-
uersariorum secedere ex vrbe iusserunt.

Quē postea Illustris. Comes Christopho-
rus Oldenburgensis benignissime secum
habuit, donec in Phrisiam vocatus, Emb.
da.

dæ, vbi aliquot annos docuerat, piè sancteq;
mortuus est.

Compellatio
Ham. ad Ar-
chiepiscopū
& Capitulū
Bremens.

Ad hunc ergo D. Hardenbergium à me
in postremo Epilogo allegatarum D. Phi-
lippi Epistolarum occasione, $\alpha\theta\phi\alpha\tau\epsilon\iota\mu$, id
est, non causam iustam, sed prætextum ar-
ripit Hamelmanus peculiariter compellandi Re-
verendiss. ac Illustriss. principem D. Iob. Adolph.
Archiepiscopū Bremens. Ducem Holsatiæ &c. &
summi templi in Ecclesia cathedrali Collegiū. Idq;
cum in modum facit, vt fraudulenter, &
conscientia mala omittat loca ipsa D. Phi-
lippi, quæ facile apparet sudem fuisse in ipsi-
us oculis.

Sic enim D. Philipp. *De cena Domini MANIFESTA est antiquitatis sententia: Vtinam in rei tantæ explicatione dexteritas in iudicandis veterum sententijs potius adhibita esset, quàm contentionis asperitas.*

Item:

Quàm dissi-
mille iudiciū
est Melanth.
de patrū sen-
tentia, quàm
inepti & sto-
lidi Ham.

*Vellem te COLLEGIO vestro exhibere non
disputationem, sed tantum collectionem veterum
Testimoniorum Augustini, Ambrosij, Prosperij,
Tertulliani: Et Græcorum, Theodoreti, Macarij,
Basiliij, Nazianzeni, Dionysij, Origenis, Cleo-
mentis. Ex his ostendas, Papiasticū dogma (de præ-
sentia corporali & manducatione Orali ipsiusmet
corporis Christi proprie loquendo) novū esse. Non
fuit autem novū dogma invehendum in Ecclesiam
& nova adoratio instituenta. Hæc testimoniorū
com-*

commemoratio plus prodest argumentis. Testi-
monia quae illi pro *ἡ ἰσχυρὰ* citant, nova sunt.

Item:

Non crucior dubitatione: cum antiquitatis
sententia sit manifesta: Sed dolore ingenti excru-
cior, quod multi tantum ex consuetudine iudicant,
nec inquirunt quid vetus Ecclesia senserit. Sed non
sua testimonia, & sparsa mirabilibus imposturis
arripiunt. Hæc ergo, quid causæ fuit, cur o-
mitteres Hamelmae? scilicet, ut huic ve-
riss. constantissimæq; asseuerationi D. Phi-
lippi, quam occultasti, supponeres futiliss.
tuam vanissimamq; iactantiam, quæ, si tuus
liber (At qualis? iudicent, qui nostra cum tuis Vanissima
conferre volent) legatur, Thraſonicè affirmas Res iactantia
Ham.
verendis Archiepiscopum, & Capitulares Ecclesiæ
Metropol. Brem. visuros esse, quam falsò, quam
fraudulenter patres citaverim: qui omnes tecum
sentiant, tuam doctrinam defendant.

Et quasi diffusus prioribus tuis miscella-
nijs, de novo attextis dicta quædam LEONIS
& GREGORII, quæ cum sacramentali locu-
tione consent, tu inepte & contra mentem
horum scriptorum, proprie & simpliciter
vis accipi. Ut cum Leo serm. 6. de Ieiun.
scribit: Hoc ore sumitur, quod fide creditur,
id est, Fide creditur sacramentum esse veri
corporis Christi: Vnde contra Manicheos &
Eutychianos sequitur, Christum retinere
verum corpus. Id ergo non imaginarij, non
ficti-

De dicto
Leonis: Hoc
ore sumitur,
quod fide
creditur.

fictitij, sed veri & naturalis corporis Sacramentum (quod tale esse fide creditur ab ijs, qui Eutychniani non sunt) ore sumitur. Hanc sententiam esse Leonis, totus contextus ostendit, & hæc quæ Ham. ipse contra se allegat: *Sic sacra mensæ communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis Domini & sanguinis ambigatis*. Et mox: *Frustra ab illis Amen respondetur, à quibus contra id, quod accipiuntur, disputatur.*

Item Sermon. 4. *Quadrag. Manichæi ore indigno Corpus CHRISTI suscipiunt, Sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinant: Videlicet morem illorum, arguens, qui distractionem symbolorum facientes, pane Euchar. utebantur, calicem aspernabantur.*

Gregorij etiam dicta, non alium requirunt, præter ipsum, interpretem. Quod enim lib. 4. Dialog. cap. 48. inquit: *Etenim Carnem ibi sumi, cuius sanguis iam non in mensis infidelium, sed in ora fidelium fundatur: Et non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauriri sanguinẽ Christi: Id ipse his verbis perspicue exponit: Quando sacramentum passionis eius ore ad redemptionem sumitur: Et in Sacramento Dominicum Corpus modò sumimus. Nec verò aliter Sanguis CHRISTI in ora funditur, quàm caro eius in partes diuiditur.*

Itaq;

Itaque cum Sacramentaliter hoc intelligi necesse sit, cur illud etiam non de sacramento sanguinis intelligatur? Coniungit autem hæc duo Gregorius: *Quid prodest corpus & sanguis illius, ore percipere, & ei peruersis moribus contraire?* Ita eius corpus ibi sumitur, eius caro in populi salutem, **PARTIVR**, eius sanguis, in ora fidelium funditur. Sic in hom. 22. in Euang. *Quid namq; sit sanguis agni, iam non audiendo, sed bibendo didicistis* (in viâ Eucharistiæ, in quo, vt lignum & res lignata differunt, sic suo vtrumq; modo percipitur: Idque sequentia verba de vtroque poste ostendunt) *Qui sanguis super vtramq; partem ponitur, quando non solum ore corporis, sed & ore cordis hauritur.*

DE DICTIS LANFRANCI.

Sed & Lanfrancum citat Hamelman defensorum dogmatis de Transubstantiatione, & egregij illius decreti in Reuocatione Berengarij authorem: in quo dicitur, *Corpus & sanguis Christi sensualiter, non solum in sacramento, sed in veritate, manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri.* Hæc si probas Hamelmann, ad literam intellecta, videne secundam glossam Iuris

Can. in hæresin multò peiorè incidas, quàm Berengarij fuit.

Lanfranco addit Rupertum Tuitiensem Abbatem, qui circa annum 1114. claruillè scribitur, postquam invaluerat dogma Pontificium de mutatione substantiali symbolorum Eucharistia.

pag. 101.

Anathematismus Ham.

Non de verbis seu locutionibus sed de sensu locutionum quæritur.

Retorsio in Ham.

Quid verò ex his Hamelmanus inferat? Quando ergo ita sint Orthodoxi Catholicæ Ecclesiæ & eruditæ antiquitatis patres locuti: Nonne ergo sequitur, quotquot reclamant, sint hæretici & pro hæreticis habendi? O conclusionem fortem, vel propter geminatum illud, Ergo, Ergo. Verum non in verbis, sed in sensu est hæresis: Vide ergo Hamelmannone in foueam incidas, quam fodere alijs conaris.

Quid sentiant secundum scripturæ sacre analogiam, Orthodoxi Catholicæ Ecclesiæ atque eruditæ antiquitatis patres, non extua, sed ex illorum interpretatione discernendum est, cum quisque optimus sit verborum suorum interpret. A sententia verò Orthodoxa, quam evidentissimè demonstrat vnanimis consensus doctrinæ veteris & collatio dictorum, & series disputationis in scriptis Patrum, cum tu discas Hamelmannone, vide, ne, si prætextu patrum

patrum pertinaciter errorem tuum tuearis, illi ipsi te, vt hæreticum condemnent.

De me verò quod postulas, vt *Reuerendiss. Hamelman.*
 & *Illustriss. Archiepiscopus Bremensis* me tan- instar Cat-
 quam hæreticum ex Ecclesia Bremensi eijciat: phæ alterius
 Spero equidem principem optimum altera sæuum ac
 mihi aurem integram seruaturum esse, & crudele in
 quod Paulo (de quo clamabant Iudæi Act. 21. me decre-
 & 22. Tolle hunc de terra: Non enim fasest vi- tum statuit,
 vere talem) Romanus Magistratus, quanquã cui Psalmo
 Ethnicus præstitit, vt & potestatem ei face- illud oppo-
 ret dicendi ad populum: & causam eius co- no: Deside-
 gnosceret vocatis aduersarijs: Idem multo rium impio-
 magis, Christianũ principẽ, Ecclesiæ Chri- rum peribito
 sti præfulem, confido facturum esse, vt le-
 gitimis medijs, de me, causaque ista publi-
 ca cognitionem institui sinat.

Eandem æquitatem moderationemque mihi polliceor, de Reuerendo Collegio seu Capitulo, cuius manus auxiliares Ham. re-
 quirat, in me, vt ait, tanquam lupo de grege piorũ
 arcendo, & cobibendis hircis mihi adherentibus,
 quos neq; ulla ex parte conuicit ullius erro-
 ris aut hæreseos: neq; colloquium nostrum
 expetiuit vnquam, vt Iodocum Glaneum
 (quem vt sui similem hinc laudat) publicẽ
 cõstat à Senatu Reipub. Brem. (cui vt magi-
 stratui suo legitimo ille obedientiam in re-
 tam

tam pia & sancta debebat) toties iussum, ut
 mecum & cum D. Widebramo p. m. collo-
 queretur, & quidem sine ullo causæ suæ præ-
 iudicio: pess. tamen conscientia disputatio-
 nem omnem de controuersijs ab ipso contra
 ministerium Bremense motis detrectasse
 penitus: nec desijisse tamen schisma à se exci-
 tatum, alere, fouere, augere, adeo ut pere-
 grino etiam pastore ad Baptismum infantu-
 lo suo administrandū, in ædes priuatas euo-
 cato, cum se totum à ministerio reliquo te-
 iungeret, atq; ab Ecclesia publica separaret
 ipse, causam necessariam præbuerit Magi-
 stratui remouendi eum à statione pristina.
 De quo iam pridem historica extat com-
 memoratio à Senatu amplissimo huius Reipub.
 perscripta, quàm non sum veritus, etiã me-
 contra Hamelm. Responsioni Germanicæ
 ante annos decem mihi atrocibus iniurijs ab
 eo extorta inserere: ad quem ne $\gamma\pi\upsilon$ quidẽ
 respondit vel Glaneus vel Patronus eius Ha-
 melman.

Qui sub finem huius scripti sui ex senten-
 tijs Patrum à Melanphone olim collectis lo-
 ca quædam iterum allegat, sed quæ contra
 me nihil faciunt: nullum est enim authenti-
 cum testimonium in eo libello, quod in ge-
 nuino

nuino sensu non amplectar: Et corpus Christi adesse in cœna, quod ad KOINONIAN cum fidelibus, neque negavi vnquam, nec deinceps, Deo iuuante negabo: Panem etiam & vinum Eucharistici (quæ non substantialiter, sed sacramentaliter corpus & sanguinẽ Christi esse profiteor) non vt Ham calumniatur, simpliciter absentis, sed quò ad cõmunionẽ verè nobis præsentis corporis symbola esse agnosco.

De cæteris verò, quæcunque ex Epilogo sententiarum Philippi citat Hamelmanus iam pridem publicè respondi, in octaua parte argumentorum Philippicorum, quæ si legit Hamelman, cur non refutat? Sin refutare non potest, cur sycophanticè laciniis hinc inde arripit, easque sinistre detorquet contra Melanthonis natitiã sententiam, in qua ad extremum acquieuit?

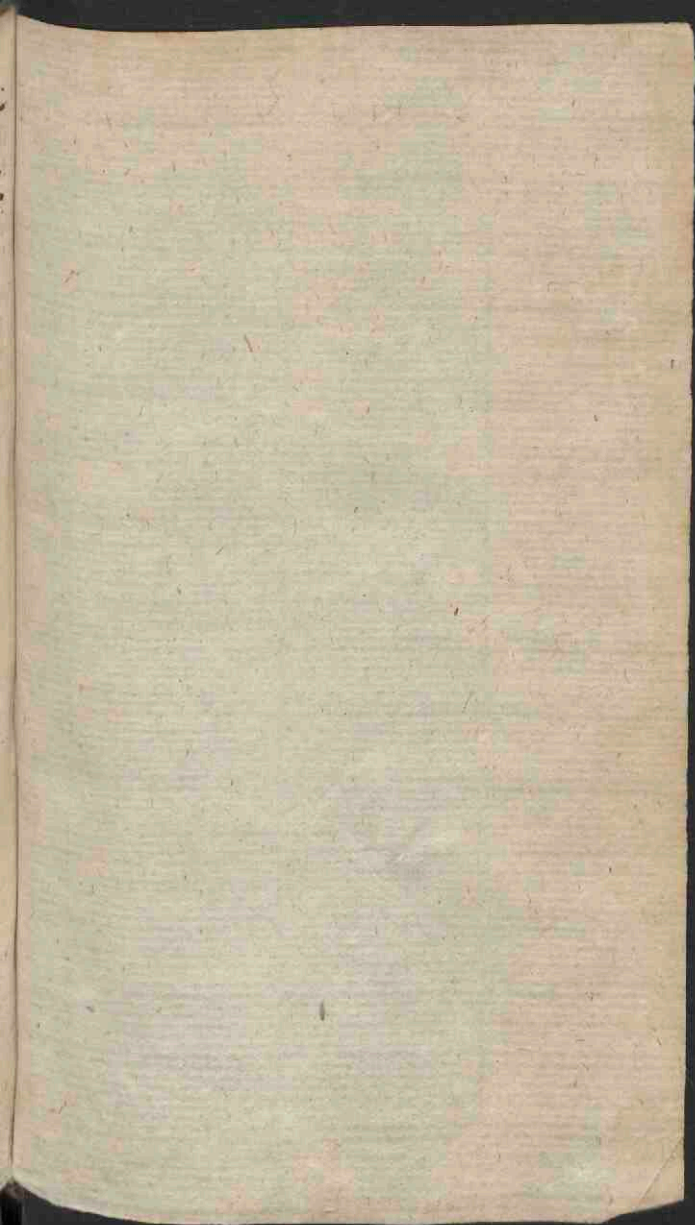
Quia vero perpetuò inculcat Hamelman, Thronismos istos suos (*Ea quæ contra me in libro suo protulerit, luce meridiana esse clariora, & ex ijs iudicium fieri postulat, de causæ suæ bonitate, & meæ, quam vocat hæresi (vt quidem & Paulo Aitor. 28. obijciebatur Christianorum hæresis.)*) rogo lectorem cuiuscunque ordinis, vt quid Hamelmaniacæ iactantiæ tribuendum sit, ex collatione singularum partium

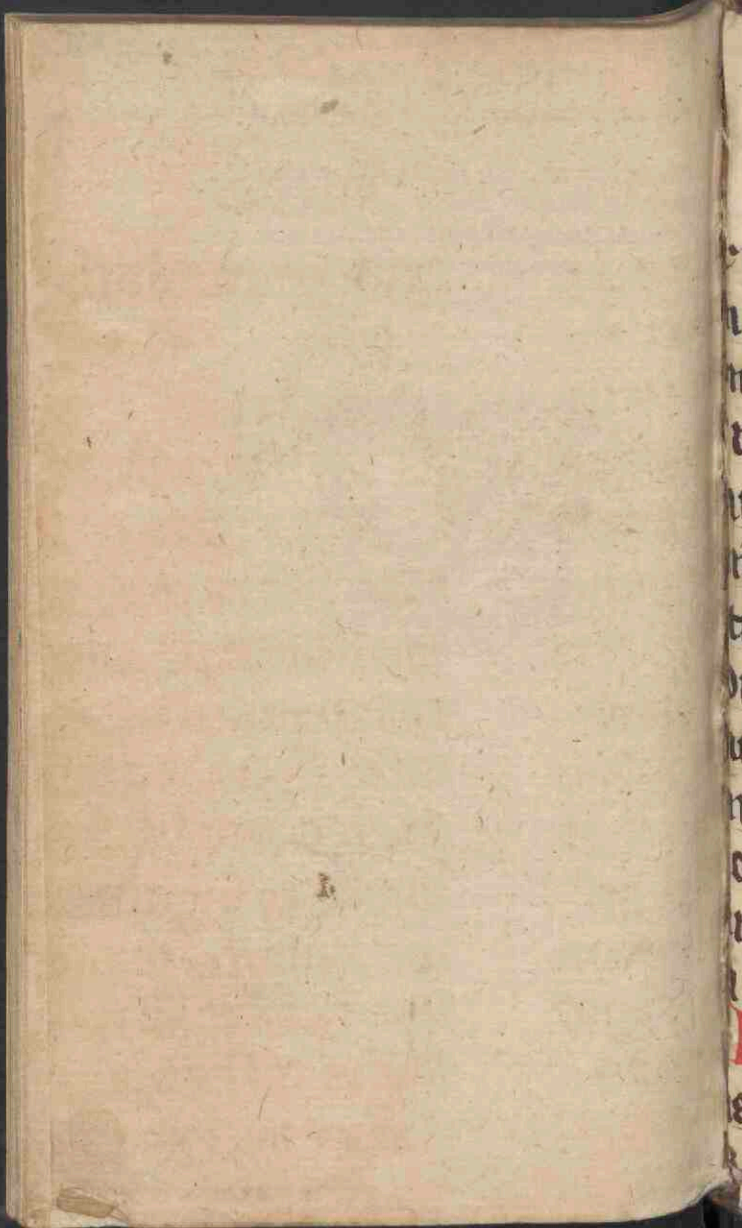
quam meae responsionis cognoscere ne gra-
uetur.

Filium Dei autem oro, vt veritatem
suam à tenebris errorum vindicet, & amo-
rem veritatis & pacis largiatur seriò
ipsum quærentibus.

AMEN.

semper
operatur
Deus enim
dominus ihesus
christus qui te
regnat

Per
veneranda
sancti

Et
Agnus
dei

Agnus
dei

Agnus
dei

dam paratio salut

Amen.

Domine ihesu christe fili
digni qui ex ve
tate patris coopera
spu sancto per mor
tuam mundum ui
casti. libera me quod
per hoc sacrosanctum
corpus et sanguinem
uni a cunctis iniquit
tibus meis. et ab uniu
uersis malis. et fac me tuum
semper obedire man
na. et uniuersis.

5257-
- 61

